

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta sekä muutettaviksi yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta annettua lakia, kuluttajansuojalakia ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annettua lakia. Laeilla pantaisiin kansallisesti täytäntöön tietoyhteiskunnan palveluja, erityisesti sähköistä kaupankäyntiä sisämarkkinoilla koskevista tietyistä oikeudellisista näkökohdista annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/31/EY (”Direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä”).

Ehdotuksen perustavoitteena on edistää sähköistä kaupankäyntiä Euroopan talousalueella varmistamalla ensinnäkin tietoyhteiskunnan palvelujen vapaa tarjonta. Tietoyhteiskunnan palveluilla tarkoitetaan ehdotuksessa sähköisiä etäpalveluja, jotka toimitetaan vastaanottajan pyynnöstä ja tavallisesti vastiketta vastaan. Ehdotuksen mukaan toiseen Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon sijoittautuneelle palvelun tarjoajalle ei saa asettaa sellaisia yhteensovitetuun alaan kuuluvia vaatimuksia, jotka rajoittavat tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaa Suomessa. Yhteensovitetuun alaan kuuluisivat kaikki kansallisen oikeusjärjestyksen vaatimukset, jotka koskevat palvelun tarjoajien toiminnan harjoittamista tai tarjottuja palveluja.

Suomen viranomaiset valvoisivat sitä, että Suomeen sijoittautuneet palvelujen tarjoajat noudattavat yhteensovitetuun alaan kuuluvissa kysymyksissä Suomen lakia myös silloin, kun palvelujen tarjonta kohdistuu yksinomaan tai pääasiassa toiseen Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon.

Kuluttajien luottamuksen vahvistamiseksi rajat ylittävään sähköiseen tarjontaan ehdotetaan, että palvelujen tarjoajien olisi pidettävä palvelun vastaanottajien ja viranomaisten saatavilla jatkuvasti määrätty tiedot itsestään ja toiminnastaan. Ennen sähköisen tilauksen tekemistä kuluttajille olisi annettava ohjeita ja tietoja sekä järjestettävä kuluttajien käyttöön menettelyt, joiden avulla mahdolliset virheet tilauksissa voidaan etukäteen havaita ja korjata. Viestintäviraston tehtävänä olisi valvoa näiden säännösten noudattamista. Ehdotuksilla täydennetään voimassa olevaa, kuluttajien etujen turvaamiseksi annettua lainsäädäntöä.

Ehdotuksessa on lisäksi säännökset siitä, miten muualla laissa säädetyt sopimuksen muotovaatimukset voidaan täyttää sähköisesti.

Ehdotuksessa säädettäisiin edellytykset, joiden täytyessä välittäjänä toimiva palvelun tarjoaja, esimerkiksi teleoperaattori, ei olisi vastuussa siirtämiensä tai tallentamiensa tietojen lainvastaisesta sisällöstä tai oikeudettomasta välittämisestä. Vastuuvapauden perusedellytys olisi se, että välittäjän toiminta on luonteeltaan teknistä eikä hän itse osallistu lainvastaisen sisällön tuottamiseen.

Tallennuspalvelun tarjoajan, joka tosiasiallisesti tietää palvelimellaan olevan lainvastaista aineistoa, olisi vastuuvapauden saadakseen estettävä aineiston saanti. Esityksessä ehdotetaan direktiiviä täydellisempiä säännöksiä menettelytavoista, joita näissä tapauksissa noudatetaan. Esto perustuisi yleensä tuomioistuimen määräykseen. Jos palvelimelle tallennettu aineisto sisältää pornografisia kuvia lapsesta taikka väkivallasta tai

eläimeen sekaantumisesta taikka kiihottamisesta kansanryhmää vastaan, palvelun tarjoajan ei olisi vastuussa, jos hän estää tällaisen aineiston saannin omasta aloitteestaan heti saatuaan siitä tiedon. Tekijänoikeutta loukkaavan aineiston esto perustuisi ehdotuksen mukaan oikeuden haltijan tai hänen edustajansa palvelun tarjoajalle toimittamaan määrämutoiseen ilmoitukseen.

Kaupallista viestintää koskevat direktiivin

säännökset pantaisiin täytäntöön ehdotetuilla yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta annetun lain, kuluttajansuojalain ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain muutoksilla.

Tarkoituksena on, että ehdotetut lait tulevat voimaan 16 päivänä tammikuuta 2002, jolloin direktiivin täytäntöönpanoaika päättyy.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	3
YLEISPERUSTELUT	5
1. Johdanto	5
2. Direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä	6
2.1. Tavoite	6
2.2. Sisältö	6
Soveltamisala ja sääntelyn peruslähtökohdat	6
Palvelujen tarjoamisen vapaus ja alkuperämaaperiaate	7
Sijoittautumisoikeus ja yleinen tiedonantovelvollisuus	7
Kaupallinen viestintä	8
Sähköiset sopimukset ja tilaukset	8
Välittäjinä toimivien palvelun tarjoajien vastuu ja valvontavelvollisuus	9
Muut säännökset	9
3. Direktiivin täytäntöönpanon kannalta merkityksellinen nykyinen lainsäädäntö	10
3.1. Palvelujen tarjonnan vapaus ja sijoittautuminen	10
3.2. Kaupallinen viestintä ja tiedonantovelvoitteet	10
3.3. Sähköiset sopimukset	12
3.4. Välittäjien vastuu	13
3.5. Oikeussuojakeinot	13
4. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	14
4.1. Yleistä	14
4.2. Keskeiset ehdotukset	14
Säännösten soveltamisala	14
Palvelujen tarjonnan vapaus ja alkuperämaaperiaate	15
Palvelun tarjoajan yleinen tiedonantovelvollisuus	15
Kaupallinen viestintä	16
Sähköiset sopimukset ja tilaukset	16
Välittäjien vastuuvapaus	16
Valvonta ja seuraamukset	19
4.3. Direktiivin säännökset, joiden täytäntöönpano ei edellytä muutoksia lainsäädäntöön	19
5. Esityksen vaikutukset	21
5.1. Taloudelliset ja muut vaikutukset julkisyhteisön kannalta	21
5.2. Vaikutukset tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajien kannalta	21
5.3. Vaikutukset kuluttajien ja muiden palvelun vastaanottajien asemaan	22
6. Asian valmistelu	22
6.1. Valmistelu ja lausunnot	22
6.2. Komission huomautukset	23
6.3. Jatkovalmistelu	23
7. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	23

7.1.	Valmisteilla oleva laki sähköisistä allekirjoituksista	23
7.2.	Valmisteilla oleva laki sanavapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä	24
7.3.	Tekijänoikeusdirektiivi	24
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT		26
1.	Lakiehdotusten perustelut	26
1.1.	Laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta	26
1 luku.	Soveltamisala ja määritelmät	26
2 luku.	Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen vapaus	33
3 luku.	Tiedonantovelvollisuus sekä sähköiset tilaukset ja sopimukset	35
4 luku.	Välittäjinä toimivien palvelun tarjoajien vastuuvapaus	39
5 luku.	Ilmoitusmenettely	43
6 luku.	Valvonta ja seuraukset	45
7 luku.	Voimaantulo	46
1.2.	Laki yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvas- ta	46
1.3.	Kuluttajansuojalaki	46
2 luku.	Markkinoinnin sääntely	46
1.4.	Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa	47
2.	Voimaantulo	47
3.	Säätämisyjärjestys	47
LAKIEHDOTUKSET		49
	tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta	49
	yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta annetun lain muuttamisesta	57
	kuluttajansuojalain 2 luvun muuttamisesta	57
	sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain muuttamisesta	58

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Avoimien tietoverkkojen, erityisesti Internetin, käyttäminen kaupallisiin tarkoituksiin on 1990-luvulla kasvanut nopeasti ja muuttunut samalla monipuolisemmaksi. Erilaisten tuotteiden ja palvelujen verkkotarjonta lisääntyy jatkuvasti. Sähköisen kaupankäynnin on arvioitu avaavan merkittäviä kasvumahdollisuuksia etenkin pienille ja keskisuurille yrityksille, jotka voivat verkkojen avulla päästä vähäisin kustannuksin maailmanlaajuisille markkinoille. Tarjonnan lisääntyminen hyödyttää puolestaan kuluttajia, kun valinnanvara kasvaa ja tehokas kilpailu pitää hinnat kohtuullisina.

Sähköinen kaupankäynti on toistaiseksi ollut pääasiassa yritysten välistä liikekauppaa. Tehtyjen selvitysten mukaan valtaosa yrityksistä pitää liikekauppaa myös verkkoliiketoimintansa kehittämisen selkeänä painopistealueena. Kuluttajankauppa on ollut vaatimatonta mutta kuitenkin kasvavaa. Elokuussa 2000 tehdyn kyselyn mukaan verkosta tuotteita tai palveluita ostaneita suomalaisia oli 642 000. Määrä oli 260 000 suurempi kuin vuotta aiemmin. Verkkokaupoista hankitaan lähinnä äänitteitä, kirjoja ja tietokone-tarvikkeita. Muissa tuoteryhmissä verkko-kaupan merkitys on vielä hyvin vähäinen. Palvelusektorilla on kuitenkin pankkipalvelujen verkkokäyttö yleistynyt Suomessa poikkeuksellisen nopeasti. Vuoden 1999 lopussa suomalaisilla pankeilla oli 1,9 miljoonaa verkkopankkiasiakasta, kun koko Euroopassa arvioitiin tuolloin vajaan viiden miljoonan henkilön käyttävän verkkopankkipalveluita.

Sähköinen kaupankäynti on luonteeltaan maailmanlaajuisia. Siihen liittyviä kysymyksiä käsitellään useissa kansainvälisissä järjestöissä. Maailman kauppajärjestö (WTO) on syksyllä 1998 hyväksynyt sähköistä kaupankäyntiä koskevan työohjelman selvittääkseen, tarvitaanko sähköistä kaupankäyntiä varten uusia sopimuksia tai onko olemassa olevia sopimuksia syytä muuttaa. Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD) on niin ikään syksyllä 1998 julkaissut säh-

köistä kaupankäyntiä koskevan toimintaohjelman. Joulukuussa 1999 OECD:n neuvosto hyväksyi ohjelmaan liittyen suosituksen kuluttajansuojaa sähköisessä kaupankäynnissä koskevista ohjeista. Yhdistyneiden kansakuntien kansainvälisen kauppaoikeuden toimikunnan (UNCITRAL) valmisteleva sähköisen kaupankäynnin mallilaki hyväksyttiin vuonna 1996 ja sähköisiä allekirjoituksia koskeva mallilaki vuonna 2001. UNCITRAL jatkaa valmistelutyötä sähköisen kaupankäynnin sääntelyn kehittämiseksi. Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssissa valmisteilla olevassa yleissopimuksessa tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioiden tunnustamisesta on tarkoitus ottaa huomioon verkkokaupan tarpeet. Konferenssin piirissä on keskusteltu myös lainvalintasääntöjen kehittämisestä sähköiseen kaupankäyntiin soveltuviksi.

Euroopan yhteisöissä on valmisteltu ja viireillä lukuisia tietoyhteiskuntaa ja sähköistä kaupankäyntiä koskevia lainsäädäntöhankkeita sekä muita aloitteita, ohjelmia ja toimenpiteitä. Komissio julkaisi vuonna 1997 tiedonannon, *Eurooppalainen sähköisen kaupankäynnin aloite KOM(97) 157 lopull.*, johon oli koottu toimenpide-ehtotuksia sähköisen kaupankäynnin edistämiseksi Euroopassa. Komissio on sittemmin esittänyt useita tietoyhteiskuntaan liittyviä direktiiviehdotuksia, joista osa on jo hyväksytty ja osa vielä valmisteilla. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 97/7/EY kuluttajansuojasta etäsopimuksissa, jäljempänä etäsopimusdirektiivi, annettiin jo vuonna 1997. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 1999/93/EY sähköisiä allekirjoituksia koskevista yhteisön puitteista annettiin joulukuussa 1999, ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/46/EY sähköisen rahan liikkeenlaskijoiden liiketoiminnan aloittamisesta, harjoittamisesta ja toiminnan vakauden valvonnasta, jäljempänä sähköisen rahan liikkeellelaskemisdirektiivi, annettiin syyskuussa 2000. Kesäkuun 8 päivänä 2000 annettiin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/31/EY tietoyhteiskunnan pal-

veluja, erityisesti sähköistä kaupankäyntiä, sisämarkkinoilla koskevista tietyistä oikeudellisista näkökohdista ("Direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä"), jonka täytäntöönpanoa tämä esitys koskee. Vuoden 2001 toukokuussa annettiin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/29/EY tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa, jäljempänä tekijänoikeusdirektiivi. Valmistavana on vielä direktiivi rahoituspalvelujen etämarkkinoinnista kuluttajille. Helmikuussa 2001 komissio julkaisi tiedonannon, *Sähköinen kaupankäynti ja rahoituspalvelut KOM(2001) 66 lopullinen*, jossa esitetään uusia toimenpiteitä rahoituspalvelujen sähköisen kaupankäynnin edistämiseksi.

Neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001 tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla sisältää kuluttajaojelmista säännöksiä, joissa on otettu huomioon sähköisen kaupankäynnin erityispiirteet. Asetus tulee voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2002.

Joulukuussa 1999 komissio käynnisti eEurope-ohjelman, jonka päätavoitteisiin kuuluu kaikkien eurooppalaisten saattaminen digitaaliaikakaudelle ja verkkoympäristöön. eEurope-toimintasuunnitelma hyväksyttiin Eurooppa-neuvoston kokouksessa Feirassa kesäkuussa 2000 ja toimintasuunnitelman seurantakertomus Nizzan kokouksessa joulukuussa 2000. Kesällä 2000 komissio hyväksyi kaikkiaan seitsemän ehdotusta, joilla yhteisön nykyinen telealan sääntely pyritään sopeuttamaan televiestinnän, tiedotusvälineiden ja tietotekniikan alalla tapahtuneisiin mittaviin muutoksiin.

2. Direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä

2.1. Tavoite

Direktiivin tavoitteena on varmistaa suotuisa toimintaympäristö sähköisen kaupankäynnin kasvulle. Vaikka sisämarkkinoiden kehityksessä on edistytty Euroopan unionissa (EU) jo melko pitkälle, jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen eroavuudet voivat kuitenkin aiheuttaa esteitä palvelujen tarjoamiselle sähköisesti jäsenvaltiosta toiseen.

Direktiivillä luotavilla yhteisillä puitteilla pyritään yhtäältä poistamaan näitä esteitä ja siten parantamaan yritysten toimintaedellytyksiä sekä toisaalta lisäämään kuluttajien luottamusta sähköiseen kaupankäyntiin. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi direktiiviin on otettu säännöksiä muun muassa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen vapaudesta, palvelun tarjoajien sijoittautumisesta, tiedonantovelvollisuudesta, kaupallista viestinnästä, sähköisesti tehtävistä sopimuksista sekä välittäjinä toimivien palvelujen tarjoajien vastuuvapauden edellytyksistä.

Direktiivi sitoo EU:n jäsenvaltioiden ohella Euroopan talousalueeseen (ETA) kuuluvia valtioita eli Norjaa, Islantia ja Liechtensteiniä (ETA:n sekakomitean päätös N:o 91/2000, EYVL L7, 11.1.2001, s. 13). Direktiivin säännöksiä sovelletaan siis myös ETA-valtioiden alueelle sijoittautuneisiin palvelujen tarjoajiin.

2.2. Sisältö

Soveltamisala ja sääntelyn peruslähtökohdat

Direktiivi koskee tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamista sekä sopimusten tekemistä sähköisessä muodossa. Tietoyhteiskunnan palveluja ovat kaikki etäpalveluina sähköisessä muodossa palvelun vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä toimitettavat palvelut, joista tavallisesti maksetaan korvaus. Tietoyhteiskunnan palvelun käsite on sama kuin aikaisemmin hyväksytyssä niin sanotussa transparensidirektiivissä (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 98/34/EY teknisiä standardeja ja määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 98/48/EY). Tarkoituksena on ollut näin varmistaa määritelmien yhdenmukaisuus eri EY-säädöksissä ja niiden täytäntöönpanemiseksi annetuissa kansallisissa säädöksissä.

Tietyt tietoyhteiskunnan palveluihin liittyvät kysymykset ja toimet on rajattu direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle (1 artiklan 5 kohta). Direktiivi ei koske verotusta, yhteisön tietosuojalainsäädännössä säänneltyjä kysymyksiä eikä kartellilainsäädännön piiriin

kuuluvia sopimuksia tai käytänteitä. Direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle jäävät myös notaarien tai vastaavien ammatinharjoittajien toimet siltä osin kuin nämä ovat yhteydessä julkisen vallan käyttämiseen sekä toimet, jotka liittyvät päämiehen edustamiseen ja hänen etujensa puolustamiseen oikeudenkäynnissä. Direktiiviä ei sovelleta myöskään sellaiseen arpajaistointaan, johon liittyy rahallista arvoa omaavien panosten asettaminen.

Direktiivi koskee vain yhteisön alueelle sijoittautuneiden palvelun tarjoajien toimintaa. Lisäksi, kuten edellä on mainittu, direktiivin säännöksiä sovelletaan ETA-valtioista peräisin olevaan palvelujen tarjontaan. Direktiiviä sovelletaan myös silloin, kun palvelujen tarjonnalla ei ole rajat ylittäviä vaikutuksia.

Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti direktiivissä säädetyissä toimenpiteissä rajoitetaan siihen, mikä on välttämätöntä sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa koskevan tavoitteen saavuttamiseksi. Direktiivillä ei toisin sanoen säännellä kokonaisia oikeudenaloja vaan keskitytään kysymyksiin tai näkökohtiin, jotka ovat tietoyhteiskunnan palveluja koskevien sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan kannalta erityisen merkittäviä. Direktiivillä ei myöskään rajoiteta yhteisön säädöksissä vahvistettua suojelun tasoa, erityisesti kansanterveyden ja kuluttajien etujen osalta, vaan näitä kysymyksiä koskevia direktiivejä sovelletaan kokonaisuudessaan myös tietoyhteiskunnan palveluihin.

Palvelujen tarjoamisen vapaus ja alkuperämaaperiaate

Direktiivin keskeinen sääntö sisältyy 3 artiklan 2 kohtaan. Sen mukaan jäsenvaltiot eivät voi yhteensovitettuun alaan liittyvien syiden vuoksi rajoittaa toisesta jäsenvaltiosta peräisin olevien tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamista. Yhteensovitetulla alalla tarkoitetaan direktiivissä jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksissä asetettuja, tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajiin tai tietoyhteiskunnan palveluihin sovellettavia vaatimuksia, joita palvelun tarjoajan on noudatettava aloittaessaan palvelun tarjoamisen (esimerkiksi pätevyyttä, lupaa tai ilmoituksen tekoa koskevat vaatimukset) taikka jatkaessaan toimintaa tietoyh-

teiskunnan palvelun tarjoajana (esimerkiksi palvelun tarjoajan käyttäytymistä koskevat taikka palvelun laatuun tai sisältöön liittyvät vaatimukset; 2 artiklan h alakohta).

Direktiivissä nojaututaan niin sanottuun alkuperämaaperiaatteeseen. Direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on huolehdittava siitä, että sen alueelle sijoittautuneet palvelun tarjoajat noudattavat kyseisen jäsenvaltion lakeja yhteensovitettuun alaan kuuluvissa kysymyksissä. Palvelun tarjoajien kannalta alkuperämaaperiaate merkitsee sitä, ettei heidän lähtökohtaisesti voida edellyttää noudattavan muiden kuin sijoittautumisvaltionsa säännöksiä tarjotessaan tietoyhteiskunnan palveluja yhteisössä.

Palvelun tarjoamisen vapaudesta ja alkuperämaaperiaatteesta on kuitenkin poikkeuksia. Ensinnäkin direktiivin liitteessä luetellut alat on rajattu niiden ulkopuolelle (3 artiklan 3 kohta). Toiseksi direktiivi mahdollistaa sen, että jäsenvaltiot voivat tietyillä perusteilla yksittäistapauksissa rajoittaa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaa toisesta jäsenvaltiosta (3 artiklan 4—6 kohta). Nämä perusteet ovat yleinen järjestys ja turvallisuus, kansanterveyden suojeleminen ja kuluttajansuoja, sijoittajansuoja mukaan lukien.

Sijoittautumisoikeus ja yleinen tiedonantovelvollisuus

Direktiivissä kielletään jäsenvaltiota asettamasta tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajan toiminnan aloittamisen tai jatkamisen edellytykseksi ennakkolupaa tai vaikutukseltaan vastaavaa vaatimusta (4 artiklan 1 kohta). Kielto ei kuitenkaan koske sellaisia lupajärjestelmiä, joita ei sovelleta erityisesti ja yksinomaan tietoyhteiskunnan palveluihin tai jotka perustuvat yhteisön telepalvelusäännöksiin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 97/13/EY telepalvelualan yleisten valtuutusten ja yksittäisten toimilupien yhteisistä puitteista).

Tehokkaan valvonnan mahdollistamiseksi ja kuluttajien luottamuksen lisäämiseksi palvelun tarjoajien tulee pitää määrätty yksilöintitiedot sekä palvelun vastaanottajien että toimivaltaisten viranomaisten saatavilla (5 artiklan 1 kohta). Siltä osin kuin hintatietoja annetaan, niiden on oltava selkeitä ja

yksiselitteisiä (5 artiklan 2 kohta).

Kaupallinen viestintä

Direktiivin II luvun 2 jakso sisältää säännökset kaupallisesta viestinnästä, jolla direktiivissä tarkoitetaan asiallisesti samaa kuin Suomessa käytetyllä markkinointi -käsitteellä (2 artiklan f alakohta). Direktiivin 6 artiklassa säädetään vähimmäisedellytyksistä, joita on noudatettava sellaisessa kaupallisessa viestinnässä, joka muodostaa osittain tai kokonaan tietoyhteiskunnan palvelun. Vaatimukset koskevat kaupallisen viestinnän ja sen tilaajan tunnistettavuutta sekä tietoja, joita on annettava erilaisten myyninedistämiskeinojen, kuten alennusten, kylkiäisten ja pelien yhteydessä.

Direktiivin 7 artikla koskee ei-toivottua sähköpostimainontaa. Direktiivissä ei kuitenkaan oteta kantaa tällaisen viestinnän sallittavuuteen; siitä säädetään muualla yhteisön lainsäädännössä. Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden, jotka sallivat ei-toivotun kaupallisen viestinnän sähköpostitse, on huolehdittava siitä, että tällainen niiden alueelle sijoittautuneen palvelujen tarjoajan harjoittama kaupallinen viestintä voidaan selvästi ja yksiselitteisesti tunnistaa sellaiseksi heti sitä vastaanotettaessa. Direktiivin 7 artiklan 2 kohdassa säädetään rekistereistä, joihin luonnolliset henkilöt, jotka eivät halua tällaista kaupallista viestintää, voivat kirjoittautua ja joita kaupallista viestintää harjoittavien tulee seurata ja noudattaa.

Direktiivin 8 artikla koskee säännellyn ammatin harjoittajan, kuten asianajajan ja lääkärin oikeutta käyttää sähköistä kaupallista viestintää. Jäsenvaltioiden on sallittava sellainen kaupallinen viestintä, joka muodostaa tietoyhteiskunnan palvelun sillä edellytyksellä, että erityisesti ammatin riippumattomuutta ja arvokkuutta, ammattikunniain, ammatillisuutta sekä vilpittömyyttä asiakkaita ja muita samaa ammattia harjoittavia kohtaan koskevia ammatillisia normeja noudatetaan.

Sähköiset sopimukset ja tilaukset

Direktiivin II luvun 3 jakso koskee mahdollisuutta sopimusten tekemiseen sähköisessä muodossa (9 artikla), ennen tietoyh-

teiskunnan palvelua koskevan tilauksen tekemistä toimitettavia tietoja (10 artikla) sekä tilauksen tekemistä teknisiä keinoja käyttäen (11 artikla).

Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että niiden oikeusjärjestyksissä annetaan mahdollisuus sopimusten tekemiseen pätevästi myös sähköisessä muodossa (9 artiklan 1 kohta). Jäsenvaltiot voivat kuitenkin säätää, ettei tätä periaatetta sovelleta direktiivissä lueteltuihin sopimustyyppeihin (9 artiklan 2 kohdan a—d alakohta). Poikkeusten piiriin kuuluvat muun muassa kiinteistön kauppa sekä perhe- ja jäämistöoikeudelliset sopimukset.

Direktiivin 10 artikla koskee ennen tilauksen tekemistä annettavia vähimmäistietoja. Palvelun tarjoajan on annettava selvästi, yksiselitteisesti ja ymmärrettävästi tiedot ainakin sopimuksen teon teknisistä vaiheista, siitä rekisteröikö palvelun tarjoaja tehdyn sopimuksen ja onko sopimus toisen osapuolen saatavilla. Lisäksi on annettava tiedot teknisistä keinoista, joilla voidaan tunnistaa ja korjata syöttövirheet ennen tilauksen tekemistä sekä kielistä, joilla sopimus voidaan tehdä. Direktiivin 10 artiklan 2 kohdan nojalla jäsenvaltioiden on edelleen varmistettava, että palvelun tarjoaja ilmoittaa noudattamansa asiaa koskevat käytäntösäännöt sekä antaa tiedon siitä, miten näihin sääntöihin voi sähköisesti tutustua. Palvelun vastaanottajalle tarjottavan sopimuksen sisältämät ja yleiset sopimusehdot on annettava käyttöön sellaisessa muodossa, että vastaanottaja voi tallentaa tai toisintaa ne (10 artiklan 3 kohta). Sopijapuolten, jotka eivät ole kuluttajia, tulee voida sopia toisin 10 artiklan 1 ja 2 kohdan tietojen toimittamista koskevista vaatimuksista. Mainittuja kohtia ei sovelleta sopimukseen, jotka tehdään yksinomaan sähköpostitse tai muulla vastaavalla henkilökohtaisella viestintätavalla (10 artiklan 4 kohta).

Direktiivin 11 artiklassa säädetään tilauksen tekemisestä. Säännöksen 1 kohdan 1 luetelmakohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että jos palvelun vastaanottaja tekee tilauksen teknisiä keinoja käyttäen, palvelun tarjoajan on viivyttelämättä ja sähköisessä muodossa ilmoitettava vastaanottaneensa palvelun vastaanottajan tekemän tilauksen. Tilaus ja vastaanottoilmoitus katso-

taan 2 luetelmakohdan mukaan vastaanotetuksi, kun se on sen osapuolen käytettävissä, jolle se on osoitettu. Direktiivin 11 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että palvelun tarjoaja antaa palvelun vastaanottajalle mahdollisuuden käyttää asianmukaisia, tehokkaita ja helppokäyttöisiä keinoja, joiden avulla vastaanottaja voi tunnistaa ja korjata syöttövirheet ennen tilauksen tekemistä. Sopijapuolten, jotka eivät ole kuluttajia, tulee voida sopia toisin 11 artiklan 1 ja 2 kohdan tilauksen tekemistä koskevista periaatteista. Sopimuksiin, jotka tehdään yksinomaan sähköpostitse tai muulla vastaavalla henkilökohtaisella viestintätavalla, ei sovelleta artiklan 1 kohdan 1 luetelmakohtaa vastaanottoilmoituksen lähettämismahdollisuudesta eikä 2 kohtaa teknisten keinojen saatavilla pitämisestä syöttövirheiden tunnistamiseksi ja korjaamiseksi.

Välittäjinä toimivien palvelun tarjoajien vastuu ja valvontavelvollisuus

Direktiivin II luvun 4 jakso koskee välittäjinä toimivien tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajien vastuuta siirrettävistä tai tallennettavista tiedoista. Direktiivin tarkoituksena on luoda yhdenmukaiset edellytykset, joiden täyttyessä palvelun tarjoaja ei ole vastuussa siirretyistä tai tallennetuista tiedoista. Sääntelyn tarkoituksena on oikeusvarmuuden lisääminen rajat ylittävässä tarjonnassa. Toimimalla direktiivissä säädetyllä tavalla palvelun tarjoaja voi olla varma siitä, että hän ei joudu välitetyn aineiston sisällöstä vastuuseen missään jäsenvaltiossa. Direktiivillä ei sitä vastoin yhtenäistetä jäsenvaltioiden yleisiä rikos- tai vahingonkorvaussäännöksiä. Jos palvelun tarjoaja ei täytä direktiivissä asetettuja edellytyksiä, hänen vastuunsa määräytyy kansallisen lainsäädännön perusteella.

Vastuuvapauden edellytykset on määritelty eri tavalla kolmea erityyppistä toimintaa varten. Direktiivin 12 artikla koskee pelkkää siirtotoimintaa. Välittäjä ei ole vastuussa, jos hän ei ole siirron alkuunpanija, ei valitse vastaanottajia eikä valitse tai muuta siirrettäviä tietoja. Direktiivin 13 artiklassa puolestaan on säännökset siirtopalvelun tarjoajan vastuuvapaudesta tallennettaessa tietoja väliin. Palvelun tarjoajan on tällaisessa

toiminnassa noudatettava määrättyjä ehtoja (13 artiklan 1 kohdan a—d alakohta). Lisäksi hänen on viipymättä ryhdyttävä toimiin tallentamansa tiedon poistamiseksi tai saannin estämiseksi saatuaan tosiasiallisesti tietoonsa sen, että tieto on poistettu alkuperäislähteestä tai että tuomioistuin tai hallintoviranomainen on määrännyt poistamaan kyseisen tiedon tai estämään sen saannin (13 artiklan 1 kohdan e alakohta).

Direktiivin 14 artikla koskee tilannetta, jossa tietoyhteiskunnan palvelun tarjoaminen käsittää palvelun vastaanottajan toimittamien tietojen tallentamisen (säilytys eli ”hosting”). Säännös muodostaa perustan, jolle voidaan laatia niin sanotut ilmoitus- ja poistomenettelyt (”notice and take down procedures”), joiden avulla palvelun tarjoajalle voidaan ilmoittaa lainvastaisista tiedoista ja saada aikaan näiden tietojen poistaminen tai niihin pääsyn estäminen. Palvelun tarjoaja ei ole artiklan mukaan vastuussa, jos hän ei tosiasiallisesti tiedä laittomasta toiminnasta tai, jos kyseessä on korvausvastuu, ei tiedä niitä tosiasioita tai olosuhteita, joiden perusteella toiminnan tai tietojen laittomuus on ilmeistä, tai jos hän saatuaan näistä seikoista tiedon toimii viipymättä tietojen poistamiseksi tai saannin estämiseksi.

Direktiivin 15 artiklan 1 kohdan pääsäännön mukaan jäsenvaltiot eivät saa asettaa palvelun tarjoajille 12, 13 ja 14 artiklassa tarkoitettujen palvelujen toimittamisen osalta yleistä velvoitetta valvoa siirtämiään ja tallentamia tietoja eivätkä yleistä velvoitetta pyrkiä aktiivisesti saamaan selville laitonta toimintaa osoittavia tosiasioita tai olosuhteita.

Muut säännökset

Direktiivin 16 artikla koskee käytännösääntöjä. Säännöksen 1 kohdan nojalla jäsenvaltiot ja komissio muun muassa rohkaisevat toimialajärjestöjä sekä ammattiala- ja kuluttajajärjestöjä taikka -organisaatioita laatimaan yhteisön tason käytännösääntöjä, joiden tavoitteena on myötävaikuttaa direktiivin 5—15 artiklan asianmukaiseen soveltamiseen, sekä ilmoittamaan jäsenvaltioille ja komissiolle niiden suorittamista käytännösääntöjensä soveltamista koskevista arvioinneista sekä

käytännesääntöjen vaikutuksista sähköisen kaupankäynnin käytäntöihin, tottumuksiin ja tapoihin.

Direktiivin 17 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, ettei niiden lainsäädännössä estetä tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajan ja vastaanottajan välisten riitojen osalta kansallisen lainsäädännön mukaisten, tuomioistuinten ulkopuolisten ratkaisumenettelyjen käyttöä myös soveltuvin sähköisin keinoin.

Oikeussuojakeinoja koskevan direktiivin 18 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti käytävissä olevat tietoyhteiskunnan palvelujen toimintoja koskevat oikeussuojakeinot mahdollistavat nopeat toimenpiteet, turvaamistoimenpiteet mukaan lukien, joilla lopetetaan väitetyt väärinkäytökset ja estetään se, ettei asianomaisten tahojen eduille koidu enempää haittaa.

Direktiivin 19 artiklassa säädetään direktiivin täytäntöönpanoa varten tarvittavista valvonta- ja tutkintakeinoista, jäsenvaltioiden ja komission välisestä yhteistyöstä sekä neuvontapisteiden järjestämisestä palvelujen tarjoajille ja vastaanottajille.

Komission on direktiivin 21 artiklan mukaan esitettävä direktiivin täytäntöönpanosta kertomus Euroopan parlamentille ja neuvostolle ennen heinäkuun 17 päivää 2003 ja sen jälkeen joka toinen vuosi ja liitettävä kertomukseen tarvittaessa direktiivin muutosehdotuksia.

3. Direktiivin täytäntöönpanon kannalta merkityksellinen nykyinen lainsäädäntö

3.1. Palvelujen tarjonnan vapaus ja sijoittautuminen

Elinkeinovapaus kuuluu Suomessa perustuslailla turvattuun perusoikeuteen (perustuslain 18 §). Tästä muun muassa seuraa, että elinkeinotoiminnan rajoittamisesta, kuten luvanvaraistamisesta, on säädettävä lailla, jonka on täytettävä perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat yleiset edellytykset. Rajoitusten on siten oltava painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimia, täsmällisiä ja tarkkarajaisia sekä suhteellisia tavoitteeseen näh-

den.

Sellaisia toimilupa-, rekisteröinti- tai ilmoitusmenettelyjä, jotka kohdistuvat erityisesti tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaan, on Suomessa vähän. Telemarkkinlain (396/1997) mukaan televerkkopalveluiden tarjonta yleisessä matkaviestinverkossa on luvanvaraista. Lisäksi yleistä teletoimintaa harjoittavan teyrytyksen on ennen toiminnan aloittamista tehtävä siitä ilmoitus liikenne- ja viestintäministeriölle. Ilmoitusvelvollisuudesta on kuitenkin useita poikkeuksia.

Muita sähköisen kaupankäynnin kannalta merkityksellisiä toimilupavaatimuksia on säädetty erityisesti vakuutus- ja rahoitusalailla. Luvanvaraista on muun muassa seuraavien yritysten ja yhteisöjen toiminta: vakuutuslaitokset, luottolaitokset, arvopaperipörssi, selvitysyhteisöt, arvo-osuusrekisterin pitäjät, arvopaperikeskus, sijoituspalveluyritykset, rahastoyhtiöt, säilytisyhteisöt ja optioyhteisöt.

Tietyillä aloilla toiminnan harjoittaminen edellyttää merkitsemistä viranomaisen pitämään rekisteriin. Rekisteröintiin ei liity viranomaisen harkintavaltaa, vaan rekisteriin on merkittävä jokainen, joka täyttää asetetut vaatimukset. Rekisteröintivelvollisuus on säädetty muun muassa vakuutuksenvälittäjille, valmismatkaliikkeen harjoittajille, kiinteistönvälitysliikkeille ja vuokrahuoneiston välitysliikkeille.

Laissa on säännelty myös eräiden ammattien harjoittamista. Näitä ovat etenkin terveydenhuollon ammattihenkilöt sekä asianajajat.

EU:n jäsenenä Suomi on velvollinen sallimaan palvelujen vapaan tarjonnan EY:n perustamissopimuksen ja yhteisön säädösten mukaisesti. Tarjontaa voidaan kuitenkin rajoittaa yleiseen etuun perustuvilla pakottavilla syillä. Näitä ovat muun muassa yleinen järjestys ja turvallisuus, kansanterveys ja kuluttajansuoja.

3.2. Kaupallinen viestintä ja tiedonantovelvoitteet

Kuluttajiin kohdistettua markkinointia säännellään kuluttajansuojalain (38/1978) 2 luvussa. Markkinoinnin käsite kuluttajansuojalaissa on laaja. Lähinnä sillä tarkoitetaan kaupallista viestintää, kuten mainontaa

ja tuotteen tai kaupanteon yhteydessä muuten annettuja tietoja sekä erilaisia myyinnedistämiskeinoja, kuten lisäetuja, alennuksia, markkinointiarpajaisia ja -kilpailuja.

Lain 2 luvun 1 §:ään sisältyvän yleislausekkeen mukaan markkinoinnissa ei saa käyttää hyvän tavan vastaista tai muutoin kuluttajien kannalta sopimatonta menettelyä. Markkinointia, joka ei sisällä kuluttajan terveyden tai taloudellisen turvallisuuden kannalta tarpeellisia tietoja, on pykälän mukaan aina pidettävä sopimattomana. Yleislauseketa täydentävät luvun 2—5 §:n erityissäännökset. Ne koskevat totuudenvastaisten tai harhaanjohtavien tietojen antamista (2 §), tilaamatta toimitettuja hyödykkeitä (2 a §) alennushintailmoittelua (3 §), lisäetutarjouksia (4 §), vertailevaa mainontaa (4 a §) sekä sattumanvaraisten etujen tarjoamista (5 §). Luvun 6 §:n valtuutuksen nojalla voidaan asetuksella antaa tarpeellisia säännöksiä muun muassa kulutushyödykkeen laatua, ominaisuuksia ja käyttöä koskevien tietojen antamisesta sekä hyödykkeiden hintojen ilmoittamisesta markkinoinnissa. Pykälän nojalla on annettu kaksi asetusta: valtioneuvoston asetus asuntojen markkinoinnissa annettavista tiedoista (130/2001) ja asetus kulutushyödykkeen hinnan ilmoittamisesta markkinoinnissa (1359/1999).

Kuluttajansuojalain säännöksiä tiedonantovelvoitteista on täydennetty 1 päivänä maaliskuuta 2001 voimaan tulleella lailla (1072/2000). Lailla muutettiin kuluttajansuojalain 2 luvun 4 §:ää niin, että lisäetumarkkinoinnin aiemmista, tarjouksen sisältöä koskevista rajoituksista luovuttiin. Muutetussa pykälässä säädetään tiedoista, joita kuluttajille on annettava markkinoitaessa hyödykkeitä lisäetujen, kuten alennusten tai kylkiäisten avulla.

Samalla uudistettiin kotimyyntiä ja posti-myyntiä koskenut kuluttajansuojalain 6 luku etäsopimusdirektiivi, täytäntöön panemiseksi. Uudistettu 6 luku koskee kaikentyyppistä etämyyntiä, sähköinen kaupankäynti mukaan lukien. Uusien säännösten mukaan elinkeinonharjoittajalla on etämyynnissä yleensä kaksivaiheinen tiedonantovelvollisuus. Perustiedot elinkeinonharjoittajasta, tarjotusta hyödykkeestä, sopimusehdoista ja kuluttajan peruuttamisoikeudesta on annettava ennen

sopimuksen tekemistä. Sopimuksen tekemisen jälkeen ennakkotiedot sekä niitä täydentävät tiedot on vahvistettava kirjallisesti tai pysyvällä tavalla sähköisesti.

Sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain (1061/1978) 1 §:n yleislausekkeen mukaan elinkeinotoiminnassa ei saa käyttää hyvän liiketavan vastaista tai muutoin toisen elinkeinonharjoittajan kannalta sopimatonta menettelyä. Säännös koskee myös mainontaa ja muuta markkinointia. Lisäksi laissa on erityissäännöksiä, jotka koskevat totuudenvastaisten, harhaanjohtavien, asiaan kuulumattomien tai muuten sopimattomien ilmaisujen käyttämistä ja vertailevaa mainontaa (2 §) sekä arpomisesta riippuvien tai muuten sattumanvaraisten etujen lupaamista elinkeinotoiminnassa (3 §).

Hyvän tavan noudattamiseen perustuvia markkinoinnin yleissäännöksiä on lisäksi tiettyjen alojen erityissääädöksissä, kuten luottolaitostoiminnasta annetun lain (1607/1993) 82 §:ssä ja arvopaperimarkkinalain (495/1989) 2 luvun 1 §:ssä.

Liikesuhteita varten ei ole säädetty vastavaa yleistä velvollisuutta antaa tarpeellisia tietoja kuin kuluttajansuojalain 2 luvun 1 §:ssä. Etenkin rahoitusalaalla on toisaalta runsaasti säännöksiä, jotka koskevat tietojen antamista asiakkaille yleensä riippumatta siitä, onko kyseessä toinen elinkeinonharjoittaja vai kuluttaja. Tällaisia säännöksiä on muun muassa vakuutuslainsäädännössä (543/1994), luottolaitostoiminnasta annetussa laissa, arvopaperimarkkinalaissa, sijoitusrahastolaissa (48/1999) ja sijoituspalveluyrityksistä annetussa laissa (579/1996).

Yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvaan annetun lain (565/1999), jäljempänä televiestinnän tietosuojalaki, 21 §:ssä säädetään televiestinnän käyttämisestä suoramarkkinointiin. Pykälän mukaan televiestintää ei saa käyttää suoramarkkinointiin ilman vastaanottavan tilaajan ennakkolupaa, jos hän on luonnollinen henkilö ja jos teleyhteydet otetaan automaattisen järjestelmän tai faksin avulla. Pykälässä tarkoitettuja automaattisia järjestelmiä käytetään muun muassa sähköpostitse tapahtuvaan laajamittaiseen markkinointiin. Muuta suoramarkkinointia luonnolliselle henkilölle saa harjoittaa televiestinnän avulla, jollei tilaaja

ole sitä nimenomaisesti kieltänyt. Oikeushenkilöihin kohdistettua suoramarkkinointia on rajoitettu vähemmän. Faksin käyttäminen on sallittu, ja automaattisia järjestelmiäkin saadaan käyttää, jollei tilaaja ole sitä kieltänyt. Liikenne- ja viestintäministeriö voi tarvittaessa päättää joidenkin televiestinnän muotojen käyttämisestä suoramarkkinointiin lain pääsäännöistä poikkeavasti.

Henkilötietolain (523/1999) 30 §:ssä annetaan rekisteröidylle oikeus kieltää rekisterinpitäjää käsittelemästä rekisteröityä koskevia tietoja muun muassa suoramainontaa, etämyyntiä ja muuta suoramarkkinointia sekä markkina- ja mielipidetutkimusta varten.

Eräiden tuotteiden mainontaa ja myyninedistämistoimintaa on erityisesti kansanterveysyistä olennaisesti rajoitettu. Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain (693/1976) 8 §:n mukaan tupakkatuotteen sekä suora että epäsuora mainonta ja muu myyninedistämistoiminta on kielletty. Kielto koskee myös tupakkaa, tupakkajäljitelmiä ja tupakointivälineitä. Alkoholilain (1143/1994) 33 §:ssä kielletään väkevän alkoholijuoman suora ja epäsuora mainonta ja myyninedistäminen. Miedon alkoholi-juoman mainonnalle on samassa pykälässä asetettu mainonnan sopivuutta ja hyvän tavan mukaisuutta koskevia yksityiskohtaisia vaatimuksia. Lääkkeiden markkinoinnista on erityissäännöksiä lääkelain (395/1987) 91—94 §:ssä. Säännökset täydentävät kuluttajan-suojalain markkinointisäännöksiä, joita sovelletaan myös lääkkeiden markkinointiin. Lääkelain mukaan lääkkeiden markkinointi ei saa olla epäasiallista eikä houkutella väestöä lääkkeiden tarpeettomaan käyttöön. Valmisteen koostumuksesta, alkuperästä tai lääkkeellisestä merkityksestä ei saa antaa erheellistä tai liioiteltua kuvaa. Lääkelaitos on lisäksi antanut markkinoinnista tarkempia määräyksiä.

Minkään ammatin harjoittajan oikeutta mainostaa tai muuten markkinoida palvelujaan ei ole lainsäädännössä kielletty eikä rajoitettu.

3.3. Sähköiset sopimukset

Pääsääntönä Suomen sopimusoikeudessa on, että sopimus on vapaamuotoinen oikeus-

toimi. Varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetussa laissa (228/1929), jäljempänä oikeustoimilaki, on sopimuksen tekemistä koskevat keskeiset säännökset. Sopimus syntyy, kun tehtyyn tarjoukseen on saatu sitä vastaava, hyväksyvä vastaus. Tarjous tai vastaus voidaan lähtökohtaisesti antaa missä muodossa tai millä välineellä tahansa. Suomen lainsäädännössä ei siten ole yleistä estettä sille, että sopimus voidaan tehdä pätevästi myös sähköisessä muodossa.

Eräät sopimustyytit on säädetty määrämuotoisiksi. Määrämuotoa edellyttävät sopimukset ovat keskenään erilaisia, ja niiden muotovaatimuksillakin on erilaisia tavoitteita. Määrämuodolla pyritään muun muassa helpottamaan todistelua, lisäämään harkintaa sekä edistämään sopimusten totuudenmukaisuutta ja sopimussuhteiden julkista luotettavuutta.

Voimassa olevassa lainsäädännössä yleisin muotomääräys koskee sopimuksen laatimista kirjallisesti ja siihen kytkettyjä allekirjoitusvaatimuksia. Kirjallisesti on tehtävä muun muassa maanvuokrasopimus, asuinhuoneiston ja liikehuoneiston vuokrasopimus, sähkön liittymissopimus, kulutusluottosopimus, osamaksusopimus ja aikaosuussopimus. Sopimusoikeudellisessa lainsäädännössä on lisäksi runsaasti kirjallisuusvaatimuksia, jotka koskevat osapuolten välisiä ilmoituksia, vakioehtojen muotoa tai toimittamistapaa sekä sopimuksen irtisanomista tai purkamista. Eräillä aloilla, esimerkiksi rahoitusalaalla, valvontaviranomaiset ovat ohjeissaan edellyttäneet tietyiltä sopimuksilta kirjallista muotoa.

Kirjallisuusvaatimuksen lisäksi noudatettavia muotomääräyksiä on Suomessa vähän. Kiinteistön kauppa tai muu luovutus on sitova vain, jos kaupanvahvistaja on vahvistanut luovutuksen kaikkien luovutuskirjan allekirjoittajien läsnä ollessa. Avioehtosopimuksen voimaantulon edellytyksenä on, että se on annettu tuomioistuimelle ja asianmukaisesti rekisteröity.

Uusimmassa lainsäädännössä on säännöksiä, joilla sähköiset sopimukset on rinnastettu kirjallisiin sopimuksiin. Kiinteistöjen ja vuokrahuoneistojen välityksestä annetun lain (1074/2000) 5 §:n mukaan toimeksiantosopimus on tehtävä kirjallisesti tai sähköisesti

niin, että sopimusehtoja ei voida yksipuolisesti muuntaa ja että ne säilyvät toimeksiantajan saatavilla. Asiallisesti samansisältöinen, liittymissopimusta koskeva säännös on vesihuoltolain (119/2001) 21 §:ssä. Vastaava postipalvelulain (313/2001) 24 §:n säännös koskee postipalvelun toimittamisesta tehtäviä erityisiä tarjouksia tai sopimuksia. Uuden työsopimuslain (55/2001) mukaan työsopimus voidaan tehdä myös sähköisesti.

3.4. Välittäjien vastuu

Suomen lainsäädännössä ei ole nimenomaisia säännöksiä siitä, millä edellytyksillä tiedonsiirtopalvelujen tai tietojen tallennuspalvelujen tarjoaja on vastuussa siirtämiensä tai tallentamiensa tietojen lainvastasesta sisällöstä taikka niiden lainvastasesta välittämisestä. Säännöksiä ei ole siitäkään, millä edellytyksillä palvelujen tarjoaja on vastuusta vapaa.

Suomen rikosoikeuden yleisten periaatteiden mukaan rikosoikeudellinen vastuu on sillä, jota on pidettävä rikoksen tekijänä tai siihen osallisena. Siviilioikeudellinen korvausvastuu on yleensä sillä, joka on vahingon aiheuttanut. Joissakin tapauksissa vastuussa voi olla muukin kuin vahingon aiheuttaja.

Siviilioikeudellisen korvausvastuun perusteet ovat erilaisia riippuen etenkin siitä, onko vahinkoa aiheutettu sopijapuolelle vai sivulliselle. Sopimussuhteessa vastuu syntyy sopimusvelvoitteiden laiminlyönnistä. Sopimussuhteen ulkopuolella vastuu perustuu vahingon aiheuttajan tahalliseen tai huolimattomaan menettelyyn. Eräissä tilanteissa – sekä sopimussuhteessa että sen ulkopuolella – sovelletaan niin sanottua ankaraa vastuuta: vastuu syntyy, vaikka tahallisuutta, huolimattomuutta tai laiminlyöntiä ei voida todeta.

3.5. Oikeussuojakeinot

Oikeudenkäyntiasioissa on Suomessa mahdollista saada asia nopeasti vireille käyttämällä sähköisiä viestimiä. Sähköisestä viestinnästä oikeudenkäyntiasioissa annetun lain (594/1993) mukaan haastehakemus, vastaus ja muu oikeudenkäyntiasiakirja saadaan toimittaa tuomioistuimelle myös lähettämällä se telekopiona, sähköpostina tai automaattista

tietojenkäsittelyä käyttäen.

Turvaamistoimista yksityisoikeudellisissa riita-asioissa säädetään oikeudenkäymiskäärin 7 luvussa. Tuomioistuin voi hakemukselta määrätä hakijan vastapuolen omaisuutta pantavaksi takavarikkoon hakijan saatavan turvaamiseksi (1 §) tai määrätä esineen tai muun tietyn omaisuuden pantavaksi takavarikkoon myös silloin, kun hakija saattaa todennäköiseksi, että hänellä on omaisuuteen parempi oikeus (2 §). Luvun 3 §:n mukaisia yleisiä turvaamistoimia voidaan käyttää hakijan muun oikeuden turvaamiseksi laissa tarkemmin säädettyin edellytyksin. Pykälän nojalla tuomioistuin voi sakon uhalla kieltää vastapuolta tekemästä jotakin tai ryhtymästä johonkin, määrätä vastapuolen sakon uhalla tekemään jotakin, oikeuttaa hakijan tekemään tai teettämään jotakin, määrätä vastapuolen omaisuutta pantavaksi toimitsijan haltuun ja hoitoon tai määrätä jostakin muusta toimenpiteestä, joka on tarpeen hakijan oikeuden turvaamiseksi. Turvaamistointa koskeva hakemus voidaan tehdä nopeasti sähköisesti. Tuomioistuimen määräys voidaan myös antaa väliaikaisena hyvinkin nopeasti, jopa samana päivänä, jona hakemus on tehty.

Todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa annetun lain (344/2000) mukaan tuomioistuin voi todistelun turvaamiseksi määrätä sellaisen aineiston takavarikosta tai sellaiseen aineistoon kohdistuvasta muusta turvaamistointesta, jolla voidaan olettaa olevan merkitystä todistena kyseisissä riita-asioissa.

Rikosoikeudellisista turvaamistoimista säädetään pakkokeinolaissa (450/1987). Lain 4 luvun 1 §:n mukaan esine voidaan takavarikoida, jos on syytä olettaa, että se voi olla todisteena rikosasiassa tai on rikoksella joltakulta viety taikka että tuomioistuin julistaa sen menetetyksi. Käytännössä säännöstä on sovellettu niin, että takavarikon kohteena voi olla muukin kuin fyysinen esine, esimerkiksi tietokoneen kiintolevyille tai palvelimelle tallennetut tiedot.

Oikeudenkäynnin rinnalla on Suomessa käytettävissä myös vaihtoehtoisia riitojen ratkaisumenettelyjä. Lähinnä liike-elämän tarpeita palvelee välimiesmenettely, josta säädetään välimiesmenettelystä annetussa laissa (967/1992). Kuluttajien ja elinkeinon-

harjoittajien välisiä erimielisyyksiä käsitellään kuluttajavalituslautakunnassa. Lautakunnan tehtävistä ja asiain käsittelystä säädetään kuluttajavalituslautakunnasta annetussa laissa (42/1978). Lautakunnan päätökset eivät ole täytäntöönpanokelpoisia vaan suosituksia, mikä on mahdollistanut vapaamuotoisen ja joustavan menettelyn. Kuitenkin asiassa, joka on kirjallisesti saatettu kuluttajavalituslautakunnan käsiteltäväksi, on lain 6 §:n mukaan annettava kirjallinen päätös.

Suomessa toimii muitakin kuin lakisääteisiä riitojen ratkaisuelimiä. Käytännössä merkittävä on vakuutuksista aiheutuvia erimielisyyksiä käsittelevä vakuutuslautakunta, jonka toiminta perustuu Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton ja Kuluttajaviraston väliseen sopimukseen.

Sähköisestä asioinnista hallinnossa annetulla lailla (1318/1999) on mahdollistettu hallintoasioiden sähköinen vireillepano, käsittely ja tiedoksianto. Laissa muun muassa vahvistetaan se, että jos asia on pantava vireille kirjallisesti, vaatimuksen täyttää myös viranomaiselle toimitettu sähköinen asiakirja. Jos lainsäädännössä edellytetään vireillepanoasiakirjan allekirjoittamista, hyväksytään allekirjoitukseksi myös laissa säädetty vaatimukset täyttävä sähköinen allekirjoitus. Vastaavasti voidaan viranomaisen päätösasiakirja allekirjoittaa sähköisesti.

Sähköisestä asioinnista hallinnossa annettu laki on tarkoitus kumota ja korvata uudella sähköistä asiointia viranomaistoiminnassa koskevalla lailla. Uuden lain soveltamisala olisi laajempi niin, että se koskisi muitakin kuin hallintoviranomaisia, muun muassa kuluttajavalituslautakuntaa. Laissa nyt oleva varmentamistoimintaa koskeva sääntely sisällytettäisiin valmisteilla olevaan lakiin sähköisistä allekirjoituksista.

Kuluttajaneuvonnan järjestämisestä kunnassa annetun lain (72/1992) mukaan kunnassa on oltava kuluttajaneuvontaa, jossa annetaan yleistä valistusta ja henkilökohtaista neuvontaa kulutus päätösten kannalta merkittävistä asioista sekä kuluttajan asemasta. Neuvonnassa myös avustetaan kuluttajia elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisissä yksittäisissä erimielisyyksissä selvittämällä asiaa ja pyrkimällä sovintoratkaisuun sekä ohjaamalla kuluttaja tarvittaessa asianmukai-

seen oikeussuojaelimeen.

4. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

4.1. Yleistä

Esityksen tarkoituksena on panna kansallisesti täytäntöön direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä. Esityksen tavoitteena on edistää sähköistä kaupankäyntiä sisämarkkinoilla. Tavoitteen saavuttamiseksi esityksellä pyritään varmistamaan tietoyhteiskunnan palvelujen vapaa liikkuvuus, poistamaan jäsenvaltioiden kansallisten lainsäädäntöjen eroista johtuvaa oikeudellista epävarmuutta sekä vahvistamaan kuluttajien luottamusta rajat ylittävään sähköiseen tarjontaan.

Direktiivin täytäntöönpano ehdotetaan toteutettavaksi säätämällä erityinen laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta. Näin direktiivin edellyttämä kansallinen sääntely on voitu keskittää samaan lakiin.

Kaupallista viestintää koskevat täytäntöönpanosäännökset ehdotetaan kuitenkin otettaviksi asianomaisiin erityissäädöksiin: kuluttajansuojalakiin, sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annettuun lakiin ja televiestinnän tietosuojalakiin. Tämä on katsottu tarkoituksenmukaiseksi, koska direktiivin säännökset vain täydentävät ja täsmentävät näissä säädöksissä jo olevaa perussääntelyä.

Ehdotettua vastaavaan lakitekniiseen ratkaisuun on päädytty kaikissa pohjoismaissa.

Direktiivissä on useita säännöksiä, jotka vastaavat Suomen voimassa olevaa lainsäädäntöä tai joiden täytäntöönpano ei muusta syystä edellytä lainsäädäntöä. Näitä säännöksiä käsitellään jaksossa 4.3.

4.2. Keskeiset ehdotukset

Säännösten soveltamisala

Ehdotettu laki koskisi eräitä tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamiseen liittyviä kysymyksiä. Tietoyhteiskunnan palvelun käsite on ehdotetussa laissa määritelty direktiivin mukaisesti, ja sillä tarkoitettaisiin sähköisiä etäpalveluja, jotka toimitetaan vastaanottajan pyynnöstä ja tavallisesti vastiketta vastaan.

Myös sääntelyn asiallinen soveltamisala vastaa eräin vähäisin poikkeuksin direktiiviä. Suurelta osin direktiivin säännökset ovatkin täysharmonisoivia, joista ei voida kansallisesti poiketa. Palvelun tarjoajan tiedonantovelvollisuutta koskevat säännökset ovat sitä vastoin luonteeltaan vähimmäissäännöksiä.

Direktiivi rajoittuu alueelliselta soveltamisalaltaan palvelujen tarjontaan Euroopan yhteisössä, mutta ETA-sopimuksen nojalla soveltamisalan piiriin tulevat myös ETA-valtiot. Direktiivi ei koske tilanteita, joissa palveluja tarjotaan vastaanotettaviksi yksinomaan talousalueen ulkopuolisissa maissa tai joissa tarjonta on peräisin talousalueen ulkopuolisiin maihin sijoittautuneilta palvelun tarjoajilta. Ehdotuksen soveltamisala menee jonkin verran direktiiviä pitemmälle. Suomeen sijoittautuneen palvelun tarjoajan olisi noudatettava samoja tiedonantovelvollisuuksia riippumatta siitä, mihin valtioon tarjonta kohdistuu. On katsottu asianmukaiseksi, että Suomeen sijoittautuneet yritykset ovat tämäntyyppisten velvollisuuksien noudattamisen osalta keskenään samassa asemassa.

Palvelujen tarjonnan vapaus ja alkuperämaaperiaate

Ehdotetun lain, kuten direktiivinkin, tärkeimmät säännökset koskevat tietoyhteiskunnan palvelujen tarjonnan vapautta. Direktiivin peruslähdekohta on niin sanottu alkuperämaaperiaate eli sisämarkkinaperiaate. Yhteisön alueelle sijoittautunut palvelun tarjoaja saa tarjota palvelujaan koko yhteisössä ilman, että hänen tarvitsisi selvittää ja ottaa lukuun kyseiselle toiminnalle tai tarjotuille palveluille jäsenvaltioissa asetettuja ja usein toisistaan poikkeavia vaatimuksia. Riittää, että hän näissä niin sanottuun yhteensovitetuun alaan kuuluvissa kysymyksissä noudattaa sen jäsenvaltion lakia, johon hän on sijoittautunut. Kunkin jäsenvaltion asiana on huolehtia alueelleen sijoittautuneiden palvelun tarjoajien valvonnasta. Valvontavastuu kuuluu sijoittautumisvaltiolle, vaikka palvelun tarjoajan toiminta kohdistuisi yksinomaan muihin jäsenvaltioihin.

Direktiivin mukaisesti esityksessä ehdotetaan, ettei toiseen ETA-valtioon sijoittautuneelle palvelun tarjoajalle saa yhteensovi-

tulla alalla asettaa sellaisia vaatimuksia, jotka rajoittavat tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaa Suomessa. Esitys merkitsee Suomen lainsäädännön soveltamisen rajoittamista sillä osin kuin kysymys on toisesta ETA-valtiosta peräisin olevasta Suomeen kohdistetusta verkkotarjonnasta. Tuomioistuimien tai muu viranomaisen ei saa päätöksellään tai muilla toimenpiteillään estää tällaista tarjontaa pelkästään sillä perusteella, ettei se täytä Suomen lainsäädännön vaatimuksia. Toisaalta Suomen viranomaisten olisi valvottava sitä, että Suomeen sijoittautuneet palvelun tarjoajat noudattavat yhteensovitetuun alaan kuuluvissa kysymyksissä Suomen lakia myös silloin, kun palvelujen tarjonta kohdistuu yksinomaan tai pääasiassa toiseen ETA-valtioon.

Ehdotuksen mukaan Suomen viranomaiset saavat kuitenkin ryhtyä toimenpiteisiin tietyn palvelun tarjonnan rajoittamiseksi, jos sille on muualla lainsäädännössä peruste ja jos rajoitus on ehdotetussa laissa tarkemmin säädettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi tarpeellinen ja oikeassa suhteessa näihin tavoitteisiin. Rajoitusten edellytyksiä samoin kuin rajoitusten toteuttamiseen liittyvää ilmoitusmenettelyä koskeva sääntely on ehdotuksessa kaikilta osin direktiivin mukainen.

Ehdotus sisältää direktiivin mukaiset alkuperämaaperiaatteen poikkeukset sellaisinaan. Merkittävimmät poikkeukset koskevat tekijän- ja teollisoikeuksia, vakuutusten tarjontaa, kuluttajasopimusten sopimusvelvoitteita sekä sopimukseen sovellettavan lain valintaan liittyviä keskeisiä kysymyksiä. Alkuperämaaperiaatteeseen liittyvät säännökset palvelujen tarjonnan vapaudesta ja sijoittautumisvaltion valvonnasta eivät siis tule sovellettaviksi näillä aloilla.

Palvelun tarjoajan yleinen tiedonantovelvollisuus

Ehdotetut säännökset palvelun tarjoajan velvollisuudesta pitää määrättyjä tietoja itseltään ja toiminnastaan jatkuvasti viranomaisen ja asiakkaitensa saatavilla vastaavat täysin direktiiviä.

Nämä säännökset täydentävät elinkeinonharjoittajille muualla lainsäädännössä asetettuja tiedonantovelvoitteita, jotka nekin kes-

keisiltä osiltaan perustuvat yhteisöläinsäädäntöön. Tämän mukaisesti esimerkiksi elinkeinonharjoittajan, joka tarjoaa kulutushyödykkeitä verkkokaupassa, on annettava kuluttajille paitsi ehdotetussa laissa edellytetyt tiedot myös ne tiedot, joista säädetään etäsovimusdirektiivin täytäntöön panevassa kuluttajansuojalain 6 luvussa. Sama koskee vakuutus- ja rahoitusalan direktiiveissä säädettyjä tiedonantovelvoitteita, joita vastaavia kansallisia säännöksiä on muun muassa kulutusluottoja koskevassa kuluttajansuojalain 7 luvussa, tilisiirtolaissa (821/1999), vakuutus- ja sijoituspalvelu- ja arvopaperimarkkinalaissa, sijoitusrahastolaissa ja sijoituspalvelu- ja sijoituspalveluyrityksistä annetussa laissa.

Kaupallinen viestintä

Kaupallista viestintää koskevien direktiivin säännösten täytäntöönpano edellyttää joitakin tarkennuksia ja täydennyksiä voimassa olevaan markkinointilainsäädäntöön. Kuluttajansuojalain 2 lukuun ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annettuun lakiin ehdotetaan lisättäviksi nimenomaiset säännökset mainonnan ja muun markkinoinnin kaupallisen luonteen tunnistettavuudesta sekä sen tahon tunnistettavuudesta, jonka lukuun markkinointi toteutetaan.

Mainonnan ja muun markkinoinnin tunnistettavuutta koskeva ehdotus ei asiallisesti muuta oikeustilaa, sillä hyvää markkinointitapaa ja hyvää liiketapaa koskevien yleislausekkeiden nojalla on vakiintuneesti edellytetty, että kaupallinen viestintä on voitava tunnistaa kaupalliseksi ja sen on selvästi erotettava esimerkiksi toimituksellisesta aineistosta. Markkinatuomioistuin on ottanut mainonnan tunnistettavuuteen ja erottuvuuteen kantaa muun muassa ratkaisuissaan 1986:2, 1987:10, 1990:19, 1992:27 ja 1994:17.

Markkinoinnin tunnistettavuuteen ja avoimuuteen liittyy myös ehdotus siitä, että markkinoinnista on käytävä ilmi se, kenen lukuun markkinointi toteutetaan. Asianomaisilla direktiivin säännöksillä on pyritty vaikuttamaan erityisesti siihen, että ulkonaisesti riippumattomilta vaikuttavilta, mutta tosiasiallisesti jonkun yrityksen sponsoroilta verkkosivustoilta kävisi ilmi myös sponsorin nimi tai tunnus.

Ehdotetut säännökset koskisivat paitsi sähköistä markkinointia myös markkinoinnin perinteisiä muotoja. Markkinoinnin sääntelyssä ei ole katsottu olevan perusteita poiketa välineneutraalisuuden periaatteesta.

Sähköiset sopimukset ja tilaukset

Kuten jaksosta 3.3. käy ilmi, lainsäädännössä on runsaasti kirjallista muotoa koskevia vaatimuksia, jotka liittyvät sopimuksen tekemiseen, vakiosopimusehtoihin, osapuolten välisiin ilmoituksiin tai sopimuksen päättämiseen liittyvään menettelyyn. Sopimuksen kirjalliseen muotoon on joissakin tapauksissa liitetty myös allekirjoitusvaatimus.

Kirjallisuusvaatimusta on saatettu käytännössä tulkita joustavasti niin, että sähköisenkin asiakirjan on katsottu täyttävän vaatimuksen, jos sen keskeiset ominaisuudet, kuten saatavuus, säilyvyys ja muuttumattomuus, vastaavat paperipohjaista asiakirjaa. Oikeustila on kuitenkin epäselvä. Uudempan lainsäädäntöön onkin selvyuden vuoksi otettu nimenomaisia säännöksiä siitä, millä edellytyksillä sähköinen sopimus on rinnastettavissa kirjalliseen sopimukseen.

Oikeustilan selventämiseksi ja direktiivin vaatimusten täytäntöön panemiseksi on pidetty tarpeellisena ottaa ehdotettuun lakiin yleinen säännös muualla lainsäädännössä olevien sopimuksen kirjallista muotoa koskevien vaatimusten sähköisestä täyttämisestä. Säännökset siitä, minkälainen sähköinen allekirjoitus täyttää muualla laissa säädetyn sopimuksen allekirjoittamista koskevan vaatimuksen, on tarkoitus ottaa liikenne- ja viestintäministeriössä valmisteilla olevaan lakiin sähköisistä allekirjoituksista.

Ehdotetut säännökset, jotka koskevat sähköisten tilausten yhteydessä annettavia tietoja ja muita tilauksiin liittyviä menettelyjä, vastaavat täysin direktiiviä.

Välittäjien vastuuvapaus

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi edellytykset, joiden täytyessä välittäjänä toimiva palvelun tarjoaja, kuten teleoperaattori, ei ole vastuussa siirtämiensä tai tallentamiensa tietojen lainvastaisesta sisällöstä tai oikeudettomasta välittämisestä. Ehdotettu sääntely

koskee sekä rikosoikeudellista vastuuta että siviilioikeudellista korvausvastuuta. Jos ehdotetussa laissa säädetyt edellytykset täyttyvät, palvelun tarjoaja on aina vastuusta vapaa. Jos edellytykset eivät täyty, palvelun tarjoajan vastuu arvioidaan rikosvastuuta ja korvausvastuuta koskevan muun lainsäädännön nojalla. Sovellettaviksi tulevien normien sisällöstä riippuen lopputulos voi tällöinkin olla, ettei palvelun tarjoajan vastuulle ole laissa perustetta.

Ehdotetut säännökset kattavat kolme erityyppistä tilannetta: tiedonsiirto- ja verkkoyhteyspalvelut, välimuistikopioinnin eli niin sanotun caching-toiminnan sekä tallennuspalvelut eli niin sanotun hosting-toiminnan. Kaikissa näissä tilanteissa vastuuvapauden perusedellytys on, että palvelun tarjoajan toiminta on luonteeltaan pelkästään teknistä. Palvelun tarjoaja ei voisi vedota vastuuvapausperusteisiin, jos hän itse osallistuu lainvastaisen sisällön tuottamiseen tai jos hän toimii muulla tavalla yhteistyössä sisällön tuottajan kanssa tarkoituksenaan edistää tai toteuttaa lainvastaista toimintaa. Ehdotetut säännökset eivät asiallisesti muuta oikeustilaa. Niissä tapauksissa, joissa vastuuta ehdotettujen säännösten nojalla ei ole, vastuuta ei vallitsevana pidettävän käsityksen mukaan olisi voimassa olevan rikosoikeudellisen tai vahingonkorvausoikeudellisen lainsäädännön perusteella.

Vaikka ehdotus ei kansallisesti muuttaisikaan nykytilaa, yhdenmukaiset yhteisön säännökset ovat tarpeen oikeusvarmuuden lisäämiseksi rajat ylittävässä tarjonnassa. Yhtenäisten vastuuvapausperusteiden mukaisesti toimiessaan palvelun tarjoaja voi olla varma siitä, ettei hän joudu lainvastaisesta aineistosta vastuuseen missään jäsenvaltiossa.

Vastuuvapauden edellytykset ovat tiedonsiirto- ja verkkoyhteyspalvelujen sekä välimuistitallennusten osalta ehdotuksessa täysin samat kuin direktiivissä. Ehdotetuissa säännöksissä täsmennetään ne ehdot, joita noudattavan palvelujen tarjoajan toiminta arvioidaan luonteeltaan tekniseksi ja vastuuvapausperustelluksi.

Tallennuspalveluissa vastuuvapaus perustuu direktiivin 14 artiklan mukaan siihen, ettei palvelun tarjoaja tosiasiallisesti tiedä tallentamansa aineiston lainvastaisuudesta ja

saatuaan siitä tiedon viivytyksettä poistaa aineiston tai estää sen saannin. Direktiivin 14 artiklan 3 kohdan mukaan artikla ei vaikuta tuomioistuimen tai hallintoviranomaisen mahdollisuuteen vaatia jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmän mukaisesti palvelun tarjoajaa lopettamaan tai estämään väärinkäytökset, eikä se myöskään vaikuta jäsenvaltioiden mahdollisuuteen vahvistaa menettelyjä, joita sovelletaan tietojen poistamiseen tai niihin pääsyn estämiseen. Artiklaan liittyvässä johdanto-osan 46 kappaleessa todetaan lisäksi: ”Tietojen poistaminen tai niihin pääsyn estäminen on toteutettava noudattamalla sananvapauden periaatetta ja tätä tarkoitusta varten vahvistettuja kansallisia menettelytapoja. Tämä direktiivi ei vaikuta jäsenvaltioiden mahdollisuuksiin vahvistaa erityisiä vaatimuksia, jotka on viipymättä täytettävä ennen tietojen poistoa tai niiden tekemistä käytökelvottomiksi.” Johdanto-osan 9 kappaleen mukaan direktiivin tarkoituksena ei ole vaikuttaa sananvapautta koskeviin kansallisiin perussääntöihin ja –periaatteisiin.

Ehdotuksessa on käytetty hyväksi direktiivin 14 artiklan 3 kohdan mukaista mahdollisuutta säätää kansallisesti tarkemmin tietojen poistoon tai saannin estoon liittyvistä menettelyistä. Ehdotetuilla menettelyillä on erityisesti pyritty turvaamaan sananvapauden käyttäminen.

Tietoverkoissa ilmenevät lainvastaisuudet voidaan jakaa kahteen pääryhmään: julkaistun aineiston sisältöön perustuviin rikoksiin ja aineiston oikeudettomaan välittämiseen. Ensin mainittuun pääryhmään kuuluvat muun muassa markkinointirikokset, kunnianloukkaukset, yksityiselämää loukkaavien tietojen levittäminen, kiihottaminen kansanryhmää vastaan sekä sukupuolisevällisyyttä loukkaavien kuvien levittäminen. Toisessa ryhmässä on tyypillisesti kysymys tekijänoikeudella suojatun aineiston luvattomasta välittämisestä. Esityksessä ehdotetaan vastaavasti kahta menettelyä: tuomioistuinmenettelyä aineiston sisältöön perustuvia lainvastaisuuksia varten ja erityisen nopeaa, suoraa ilmoitusmenettelyä, joka olisi lisäksi käytettävissä tekijänoikeuden loukkaamisissa.

Kun kysymyksessä on julkaistun verkkoviestin tai muun julkaistun aineiston sisällön väitetty lainvastaisuus, asian arviointi liittyy

myös perustuslaissa turvatun sananvapauden käyttämiseen. Perustuslain 12 §:n sananvapaussäännöksen tarkoituksena on taata kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa mielipiteenmuodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin. Perustuslain sananvapaussäännös turvaa periaatteessa myös kaupallista viestintää. Sananvapaus ei ole sidoksissa mihinkään tiettyyn viestinnän muotoon, esimerkiksi painettuun sanaan, vaan se turvataan riippumatta ilmaisemiseen tai julkistamiseen kulloinkin käytettävästä menetelmästä.

Perustuslaissa turvataan sanavapaus ”kenenkään ennalta estämättä”. Sitä vastoin on mahdollista sananvapauden käytön jälkikäteinen valvonta rikos- ja vahingonkorvauslainsäädännön keinoin sekä sananvapauden käyttöä koskevien järjestysluonteisten määräysten antaminen lailla.

Ehdotukseen ei sisälly minkäänlaista enakkovalvontaa. Sisältöön puuttuminen jälkikäteen perustuisi eräin tarkasti rajatuin poikkeuksin tuomioistuinmenettelyyn. Ehdotuksen mukaan määräyksen aineiston saannin estämiseksi antaisi yleensä tuomioistuimien selviin lainvastaisuuksiin voitaisiin puuttua nopeasti, ehdotetaan turvaamistoimeen rinnastettavan väliaikaisen määräyksen käyttöön ottamista. Ehdotuksen mukaan määräys raukeaisi, jollei sen perusteena olevasta lainvastaisuudesta nosteta syytetä tai korvauskannetta kolmen kuukauden kuluessa määräyksen antamisesta. Tuomioistuimien pidentää määräaikaa enintään kolmella kuukaudella. Palvelun tarjoaja ja se henkilö, jonka tuotamasta aineistosta on kyse (sisällön tuottaja), voisivat kumpikin saattaa väliaikaista määräystä koskevan asian sen tuomioistuimen käsiteltäväksi, joka on antanut määräyksen.

Jos palvelimella oleva aineisto on lainvastaista sen takia, että se sisältää kiihottamista kansanryhmää vastaan, tai sen takia, että siinä on pornografisia kuvia lapsesta taikka väkivallasta tai eläimeen sekaantumisesta, palvelun tarjoajan olisi vastuuvapauden saadaksesen poistettava aineisto omasta aloitteestaan heti, kun hän saa tosiasiallisesti tietää aineiston olevan palvelimellaan. Tällaisen erityisen

vahingollisen aineiston levittäminen tietoverkoissa on voitava estää mahdollisimman tehokkaasti ja nopeasti. Tästä syystä ei ole pidetty asianmukaisena, että asiain tilasta tietoinen palvelun tarjoaja voisi pysyä passiivisena ja odottaa viranomaisen toimenpiteitä.

Nämäkin tapaukset voivat liittyä sananvapauden käyttämiseen, joten on tarpeen varmistaa myös sisällön tuottajan oikeusturva. Ehdotuksen mukaan hänellä olisi oikeus saattaa estoa koskeva asia määräajassa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Palvelun tarjoajan olisi viipymättä ilmoitettava sisällön tuottajalle paitsi estosta myös tästä oikeudesta.

Ehdotettu uusi menettely ei vaikuta muussa lainsäädännössä viranomaiselle tai tuomioistuimelle annettuun toimivaltaan kieltää tiettytyyppinen lainvastainen menettely joko väliaikaisesti tai lopullisesti. Eräissä tapauksissa kieltä voidaan kohdistaa myös tallennuspalvelun tarjoajaan. Esimerkiksi markkinatuomioistuin voi määrätä tällaisen kiellon lainvastaisesta markkinoinnista.

Tekijänoikeudella suojatun aineiston luvaton välittäminen tietoverkoissa on suhteellisen yleistä ja oikeuden haltijoiden kannalta merkittävä ongelma. Käytetty teknologia mahdollistaa aineiston laajamittaisen välittämisen ja kopioinnin tavattoman nopeasti, mikä puolestaan voi aiheuttaa oikeuden haltijoille huomattavia taloudellisia menetyksiä hyvin lyhyessä ajassa. Tekijänoikeuden loukkaaminen eroaa edellä mainituista lainvastaisuuksista myös siinä, että kyseessä on tavallisesti selkeä piratismi, tekijänoikeuslaissa (404/1961) säädetyn oikeuden loukkaus, johon ei liity sananvapausnäkökulmaa eikä liioin oikeudellisia tulkintaongelmia.

Edellä esitetyistä syistä ehdotetaan tekijänoikeusloukkauksia varten erityistä ilmoitusmenettelyä, joka mahdollistaisi hyvin nopean puuttumisen lainvastaisuuksiin tällä alalla. Keskeisiltä osiltaan ehdotus muistuttaa Yhdysvalloissa voimassa olevaa menettelyä. Samankaltaisia menettelyjä on käytössä myös Suomessa erään teleoperaattorin ja tekijänoikeusjärjestön välisen sopimuksen perusteella.

Ollennaista on, että tekijänoikeuden haltija voi vaatia loukkaavan aineiston poistoa ja että palvelun tarjoaja voi luottaa sitä koskevaan ilmoitukseen. Ehdotetussa laissa on tarkem-

mat säännökset ilmoituksen sisällöstä ja aineiston saatavilla pitämisen estoon liittyvistä menettelyistä.

Sisällön tuottajan oikeusturva on ehdotuksessa pyritty varmistamaan sillä, että hän puolestaan voi määrämuotoisella vastineella kiistää oikeudenhaltijan ilmoituksen ja saada aineiston palautetuksi. Jos oikeuden haltija edelleen haluaa vaatia aineiston poistoa, hänen olisi vietävä asia tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Jotta ehdotettuun menettelyyn liittyviä ilmoituksia ja vastineita ei tehtäisi perusteetomasti tai edes harkitsemattomasti, on katsottu tarpeelliseksi asettaa sekä ilmoituksen tekijälle että vastineen antajalle korvausvelvollisuus väriin tietojen aiheuttamasta vahingosta.

Valvonta ja seuraamukset

Ehdotuksen mukaan Viestintävirasto valvoisi palvelun tarjoajille asetettavien uusien velvollisuuksien noudattamista. Näitä velvollisuuksia on ehdotetun lain 7—10 §:ssä sekä 21 §:ssä. Ne koskevat palvelun tarjoajan tiedonantovelvollisuuksia, eräitä sähköisiin tilauksiin liittyviä velvollisuuksia sekä tallennuspalvelujen tarjoajan velvollisuutta ilmoittaa yhteyspiste ja pitää saatavilla sen yhteystiedot. Viestintävirastolle annettaisiin myös uuden valvontatehtävän hoitamiseksi tarvittavat toimivaltuudet: oikeus saada tietoja ja antaa kehotuksia sekä oikeus tehostaa tiedonantovelvollisuutta tai kehotusta uhkakolla.

Eri valvontaviranomaiset valvoisivat edelleen kukin toimialallaan oman alansa lainsäädännön noudattamista samalla tavoin sähköisen kuin perinteisenkin toiminnan osalta. Näitä valvontaviranomaisia ovat muun muassa kuluttaja-asiamies, Rahoitustarkastus, Vakuutusvalvontavirasto, Lääkelaitos, lääninhallitukset ja Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus.

4.3. Direktiivin säännökset, joiden täytäntöönpano ei edellytä muutoksia lainsäädäntöön

Direktiivin 4 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, ettei tietoyhteis-

kunnan palvelujen tarjoajan toiminnan aloittamisen tai jatkamisen edellytykseksi aseteta ennakkolupaa tai vaikutukseltaan vastaavaa vaatimusta. Direktiivissä kuitenkin sallitaan sellaisten lupajärjestelmien soveltaminen, jotka eivät koske erityisesti tai yksinomaan tietoyhteiskunnan palveluja tai joita telepalvelualan yleisten valtuutusten ja yksittäisten toimilupien yhteisistä puitteista annettu direktiivi koskee.

Kuten 3.1. jaksosta käy ilmi, Suomessa ei ole sellaisia lupa-, rekisteröinti- tai ilmoitusmenettelyjä eikä muitakaan vaikutuksiltaan vastaavia vaatimuksia, joista direktiivin perusteella olisi luovuttava. Direktiivin 4 artiklan täytäntöönpano ei siten edellytä kansallisen lainsäädännön muuttamista.

Jäsenvaltioiden on direktiivin 7 artiklan 2 kohdan mukaan toteutettava toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että ei-toivottua kaupallista viestintää sähköpostitse harjoittavat käyttävät ja noudattavat rekistereitä, joihin luonnolliset henkilöt, jotka eivät tällaista viestintää halua, voivat kirjoittautua. Suomessa voimassa olevaa lainsäädäntöä on yleisesti tulkittu niin, että tämäntyyppinen suoramarkkinointi luonnollisille henkilöille edellyttää kohdehenkilön ennakolta antamaa lupaa. Tämän takia Suomessa ei ole tarpeen pitää rekistereitä niitä henkilöitä varten, jotka eivät sähköpostimainontaa halua. Koska ei-toivotun kaupallisen sähköpostiviestinnän sallittavuus ei kuulu alkuperämaaperiaatteen piiriin, Suomen viranomaisten asiana ei ole valvoa muihin jäsenvaltioihin suuntautuvaa sähköpostimainontaa. Näistä syistä 7 artiklan 2 kohtaa ei tarvitse panna Suomessa täytäntöön.

Säännellyn ammatin harjoittajille on direktiivin 8 artiklan nojalla sallittava kaupallinen viestintä tietyin edellytyksin. Suomen nykyinen lainsäädäntö täyttää direktiivin vaatimukset, sillä minkään ammatin harjoittajille ei ole lailla säädetty mainontakieltoja tai -rajoituksia.

Direktiivin 15 artiklassa kielletään jäsenvaltioita asettamasta tiedonsiirtoa, verkkoyhteyksiä tai tallennuspalveluja tarjoaville yleistä velvollisuutta valvoa siirtämiään tai tallentamia tietoja tai yleistä velvollisuutta pyrkiä aktiivisesti saamaan selville lainvastaisista toimintaa osoittavia tosiseikkoja tai

olosuhteita. Tällaisia velvoitteita Suomen lainsäädännössä ei ole, eivätkä viranomaiset voi velvoitteita asettaa ilman lakiin perustuvaa toimivaltuutta. Direktiivin täytäntöönpano tältä osin ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

Jäsenvaltiot saavat 15 artiklan mukaan asettaa palvelun tarjoajille tilapäisiä valvontavelvollisuuksia sekä velvoitteita ilmoittaa laittomuuksista ja antaa asiakkaidensa tunnistustietoja viranomaisille. Tällaisten velvoitteiden asettamista yleisellä tasolla tässä esityksessä ei ole katsottu tarpeelliseksi. Siltä osin kuin näitä velvoitteita pidetään tarpeellisenä, esimerkiksi tietyn tyyppisen rikollisuuden ehkäisemiseksi ja selvittämiseksi, niistä voidaan säätää erikseen.

Direktiivin 16 artiklan mukaan jäsenvaltioiden ja komission on rohkaistava toimialaja kuluttajajärjestöjä laatimaan yhteisön tason käytännesääntöjä, joiden tavoitteena on myötävaikuttaa direktiivin 5—15 artiklan soveltamiseen sekä alaikäisten ja ihmisarvon suojeluun. Komission ja jäsenvaltioiden olisi rohkaistava myös sitä, että käytännesäännöt olisivat saatavilla sähköisesti yhteisön kielillä ja että sääntöjen soveltamisesta ja niiden vaikutuksesta sähköiseen kaupankäyntiin ilmoitettaisiin komissiolle ja jäsenvaltioille. Kuluttajajärjestöjä olisi rohkaistava osallistumaan etuihinsa vaikuttavien käytännesääntöjen valmisteluun ja täytäntöönpanoon. Tarvittaessa olisi kuultava näkörajoitteisia ja vammaisia edustavia järjestöjä, jotta heidän erityistarpeensa otettaisiin huomioon.

Artiklassa tarkoitettuja käytännesääntöjä on jo laadittu ja otettu Suomessakin käyttöön. Pohjoismaiden kuluttaja-asiamiehet ovat valmistelleet suosituksen *Sähköinen kaupankäynti ja kuluttajat*. Suomen Suoramarkkinointiliitto ja Kaupan Keskusliitto ovat julkaisseet *Sähköisen kuluttajakaupan pelisäännöt* —nimisen ohjeiston. Eurooppalainen kaupan järjestö EuroCommerce on laatinut sähköisen kaupankäynnin käytännesäännöt ja kansainvälinen kauppakamari ICC suosituksen internet-mainonnasta. Kaikki nämä säännöt, suositukset ja ohjeet ovat saatavilla myös sähköisesti internetissä.

Lisäksi tarkoituksena on järjestää asianomaisten viranomaisten sekä kuluttajien ja elinkeinoelämän järjestöjen välillä tapaami-

sia, jossa käsiteltäisiin 16 artiklassa tarkoitettujen käytännesääntöjen valmisteluun ja käyttöönottoon liittyviä kysymyksiä. Lainsäädäntöä 16 artiklan täytäntöönpano ei edellytä.

Direktiivin 17 artikla koskee tuomioistuimen ulkopuolisia riitojen ratkaisumenettelyjä. Jäsenvaltioiden on artiklan 1 kohdan mukaan varmistettava, ettei niiden lainsäädännössä estetä kansallisten lainsäädäntöjen mukaisen ratkaisumenettelyjen käyttöä myös soveltuvien sähköisin keinoin.

Kuten 3.5. jaksossa on todettu, lakisäateissä tuomioistuimen ulkopuolisissa ratkaisumenettelyissä edellytetään nykyisin vireillepanoasiakirjalta ja päätökseltä kirjallista muotoa. Vaatimuksen ei kuitenkaan käytännössä ole katsottu edellyttävän paperipohjaista asiakirjaa, vaan sähköinenkin asiakirja on ollut riittävä. Valmisteilla oleva uusi laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa tulee sisältämään nimenomaiset säännökset sähköisten asiakirjojen käytettävyydestä. Tämän takia direktiivin 17 artiklan 1 kohtaa ei tarvitse panna täytäntöön tähän esityksen sisältyvällä lailla.

Direktiivin 17 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on rohkaistava erityisesti kuluttajariitoja käsitteleviä tuomioistuimen ulkopuolisia riitojen ratkaisuelimiä toimimaan siten, että asianomaisille varmistetaan riittävät menettelyä koskevat takuut. Tällaisia takuita ovat erityisesti ne periaatteet, jotka on esitetty komission suosituksessa tuomioistuimen ulkopuolisiin kuluttajariitoja ratkaiseviin elimiin sovellettavista periaatteista (98/257/EY). Periaatteet koskevat ratkaisuelimen riippumattomuutta, menettelyn avoimuutta ja tehokkuutta, osapuolten asemaa ja oikeuksia sekä ratkaisujen laillisuutta. Suomessa toimivat kuluttajariitoja käsittelevät ratkaisuelimet, kuluttajavalituslautakunta ja vakuutuslautakunta, noudattavat toiminnassaan komission suosituksen periaatteita. Erityistä lainsäädäntöä 17 artiklan 2 kohdan täytäntöön panemiseksi ei siten tarvita.

Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on rohkaistava edellä tarkoitettuja ratkaisuelimiä ilmoittamaan komissiolle tietoyhteiskunnan palveluja koskevista merkittävistä päätöksistään ja antamaan muita tietoja sähköiseen kaupankäyntiin liittyvistä käytän-

nöistä, tavoista ja tottumuksista. Säännöksen täytäntöönpano ei edellytä lainsäädäntöä. Riittävää on, että direktiivin täytäntöönpanosta vastaava oikeusministeriö kiinnittää aika ajoin kyseisten ratkaisuelinten huomiota direktiivissä edellytettyyn tiedottamiseen komissiolle.

Edellä 3.5. jaksossa selostetut, voimassa olevaan lainsäädäntöön sisältyvät turvaamistoimet täyttävät direktiivin 18 artiklan 1 kohdan vaatimukset. Artiklan 2 kohta on pantu täytäntöön 1 päivänä tammikuuta 2001 voimaan tulleella rajat ylittävstä kieltomenettelystä annetulla lailla (1189/2000).

Tarkoituksena on, että oikeusministeriö toimisi direktiivin 19 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuna jäsenvaltioiden välisen yhteistyön yhteyspisteenä. Artiklan 4 kohdassa tarkoitettuna palvelun vastaanottajien yhteyspisteenä kuluttajille toimisi Kuluttajavirasto ja myös kunnalliset kuluttajaneuvot siltä osin kuin tehtävä kuuluu niille voimassa olevan lain nojalla. Liike-elämän osalta vastaavia yhteyspisteitä olisivat euroneuvontakeskukset. Keskuksia on nykyisin kuusi; niistä osa toimii työvoima- ja elinkeinokeskusten ja osa kauppakamarien yhteydessä.

5. Esityksen vaikutukset

5.1. Taloudelliset ja muut vaikutukset julkisyhteisön kannalta

Ehdotuksista aiheutuu uusia velvoitteita Viestintävirastolle, jonka tehtävänä olisi valvoa erityisesti ehdotettujen, palvelun tarjoajan tiedonantovelvollisuutta sekä tilauksen tekemistä koskevien säännösten noudattamista. Nämä tehtävät soveltuvat hyvin Viestintäviraston nykyisiin valvontatehtäviin. Viraston asemaa uusien tehtävien hoidossa helpottaa se, että myös kuluttaja-asiamies valvoisi samojen säännösten noudattamista nykyisten toimivaltuksiensa nojalla. Lisäksi muutkin viranomaiset valvovat kukin toimialallaan oman lainsäädäntönsä, muun muassa siihen sisältyvien tiedonantovelvoitteiden noudattamista myös verkkotoiminnassa. Viranomaisvalvonta olisi siis kaiken kaikkiaan varsin kattavaa. Näistä syistä on arvioitu, että uudet tehtävät eivät välttämättä aiheuta tarvetta lisätä Viestintäviraston voimavaroja,

vaan tehtävät voitaisiin hoitaa nykyisin voimavaroin ja valvontaviranomaisten välistä yhteistyötä tehostamalla. Tilannetta jouduttaneen kuitenkin arvioimaan uudelleen lain voimaantulon jälkeen, kun valvontatehtävien käytännön hoitamisesta on kertynyt enemmän kokemuksia ja siihen tosiasiallisesti tarvittava työmäärä on selvinnyt.

Ehdotukset laajentavat myös yleisesti tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamista valvoien viranomaisten tehtäviä. Ehdotuksissa asetetaan Suomen toimivaltaisille viranomaisille direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukainen velvollisuus valvoa, että Suomeen sijoittautuneet tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajat noudattavat direktiivin tarkoittamissa, yhteensovitettuun alaan kuuluvissa kysymyksissä Suomen lakia myös silloin, kun palvelujen tarjonta kohdistuu yksinomaan tai pääasiassa toiseen ETA-valtioon. Toimivallan laajentumisen ei kuitenkaan arvioida suoranaisesti lisäävän valvontaviranomaisten työmäärää, sillä sellaisia Suomeen sijoittautuneita yrityksiä, jotka eivät kohdentaisi toimintaansa myös Suomeen, lienee hyvin vähän.

Ehdotuksen mukaan tuomioistuin antaisi hakemuksesta määräyksen estää palvelimella olevan lainvastaisen aineiston saatavilla pitäminen. Toimivaltainen tuomioistuin olisi palvelun tarjoajan kotipaikan käräjäoikeus ja aina myös Helsingin käräjäoikeus. Merkittävimmät palvelun tarjoajat, suuret teleoperaattorit sijaitsevat Helsingissä, joten on todennäköistä, että valtaosa estohakemuksista ohjautuisi tästäkin syystä Helsingin käräjäoikeuteen.

Koska kysymyksessä on uusi menettely, on vaikea etukäteen arvioida, missä määrin sitä tullaan käyttämään. Hakemusten määrän ei kuitenkaan odoteta nousevan merkittäväksi, sillä tavallisimmat tietoverkoissa ilmenevät lainvastaisuudet koskevat tekijänoikeuden loukkauksia, joita varten ehdotetaan tuomioistuimelle vaihtoehtoista ilmoitusmenettelyä.

5.2. Vaikutukset tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajien kannalta

Ehdotetut säännökset poistavat sähköisen kaupankäynnin esteitä ja lisäävät oikeusvarmuutta sekä näin ollen edistävät muihin Eu-

roopan talousalueen valtioihin kuin Suomeen sijoittautuneiden palvelun tarjoajien mahdollisuuksia tarjota tietoyhteiskunnan palveluja Suomessa. Tämä on omiaan lisäämään kilpailua alalla. Koska ehdotukset perustuvat direktiiviin sekä Euroopan talousalueesta tehtyyn sopimukseen, tulevat Suomeen sijoittautuneiden tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajien edellytykset tarjota palvelujaan muissa ETA-valtioissa parantumaan vastaavasti.

Ehdotetut säännökset aiheuttavat myös joihtakin uusia velvoitteita tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajille. Näitä ovat muun muassa velvollisuus pitää palvelun vastaanottajien sekä viranomaisten saatavilla tietyt, palvelun tarjoajaa sekä hänen toimintaansa koskevat perustiedot, velvollisuus antaa palvelun vastaanottajalle määrättyjä tietoja tehtäessä tilasta sekä tietyt, tilauksen tekemiseen liittyvät velvoitteet. Ehdotetut tiedonantovelvollisuuksia koskevat säännökset täydentävät jo voimassa olevaa lainsäädäntöä. Uusien säännösten takia palvelujen tarjoajat joutuvat joiltakin osin täydentämään ja täsmentämään voimassa olevan lainsäädännön nojalla antamiin tietoihin, mutta tästä koituvien kustannusten arvioidaan jäävän vähäisiksi.

Ehdotuksesta aiheutuu tallennuspalvelujen tarjoajille lisäkustannuksia, jotka johtuvat lainvastaisen tai tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin estämiseksi tarvittavista toimenpiteistä. Lainvastaisen sisällön tuottaja on kuitenkin tavallisesti palvelun tarjoajan sopijapuoli, jolle kustannukset voidaan sopimusosoikeudellisin perustein kanavoida.

5.3. Vaikutukset kuluttajien ja muiden palvelun vastaanottajien asemaan

Palvelun tarjoamisen vapauden tehostumisen sekä kansallisten lainsäädäntöjen eroista johtuvan oikeudellisen epävarmuuden pienentymisen voidaan arvioida kasvattavan muista ETA-valtioista Suomeen suuntautuvaa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaa, mikä lisää suomalaisten palvelun vastaanottajien valinnanvaraa ja on omiaan pitämään hinnat kohtuullisina.

Ehdotetulla säännöksillä pyritään vahvistamaan kuluttajien luottamusta rajat ylittävään sähköiseen tarjontaan sekä huolehtimaan kuluttajansuojan tehokkaasta toteutu-

misesta. Tässä suhteessa keskeisiä ovat palvelun tarjoajan tiedonantovelvollisuutta koskevat säännökset, joilla on olennainen merkitys palvelun tarjoajan alkuperämaasta tapahtuvan valvonnan tehokkaan järjestämisen kannalta. Kuluttajien luottamusta ovat omiaan vahvistamaan myös palvelujen tarjoajan velvollisuus tarjota palvelun vastaanottajalle mahdollisuus korjata toimintavirheensä sekä palvelun tarjoajalta edellytettävä vastaanottoilmoituksen lähettäminen.

Ehdotuksilla täydennetään voimassa olevaa, kuluttajien etujen turvaamiseksi annettua sääntelyä, joka säännön mukaan soveltuu myös tietoyhteiskunnan palveluihin.

6. Asian valmistelu

6.1. Valmistelu ja lausunnot

Oikeusministeriö asetti 30 päivänä touko-kuuta 2000 työryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella ehdotus sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin täytäntöön panemiseksi tarvittavasta lainsäädännöstä. Direktiivin täytäntöön panemiseksi tarvittavaa lainsäädäntöä valmisteltiin samanaikaisesti kaikissa pohjoismaissa. Valmisteluista vastaavien virkamiesten kesken järjestettiin useita yhteistyökokouksia.

Työryhmän mietintö valmistui 8 päivänä maaliskuuta 2001, ja siitä pyydettiin lausunto 52 viranomaiselta ja yhteisöltä. Lausunnoista on tehty oikeusministeriössä tiivistelmä.

Työryhmän ehdotuksia pidettiin pääosin asiallisina ja tarpeellisina direktiivin täytäntöön panemiseksi. Monet lausunnonantajat kuitenkin katsoivat, että erityisesti 1. lakiehdotus on erittäin vaikeaselkoinen ja sen perustelut ovat puutteelliset.

Eniten eriäviä näkemyksiä esitettiin menettelytavoista, jotka liittyvät palvelimelle tallennetun lainvastaisen aineiston saannin estämiseen. Teleoperaattorit ja useat muut, lähinnä elinkeinoelämää edustavat lausunnonantajat pitivät ehdotettuja menettelyjä monimutkaisina ja osittain tarpeettomina. Mainittujen lausunnonantajien mielestä eston tulisi aina perustua tuomioistuimen tai muun viranomaisen määräykseen siitä riippumatta, minkä tyyppisestä aineistosta on kyse. Erityisesti nämä lausunnonantajat vastustivat teki-

jänoikeuden loukkauksia koskevaa erityisjärjestelmää, ilmoitusmenettelyä. Lausunnonantajien mielestä tekijänoikeuden erityisasetemalle ei ole esitetty riittäviä perusteita.

Tekijänoikeuden haltijoita edustavat lausunnonantajat pitivät puolestaan ehdotettua ilmoitusmenettelyä välttämättömänä, jotta luvaton aineisto saadaan pois palvelimelta riittävän nopeasti ja estetään siten suurien taloudellisten vahinkojen aiheutuminen. Lisäksi mainitut lausunnonantajat katsovat, ettei ehdotus vastaa direktiivin 14 artiklan vaatimuksia. Lausunnonantajien mielestä palvelun tarjoajan on direktiivin mukaan estettävä lainvastaisen aineiston saanti heti, kun hän saa tosiasiallisesti tiedon laittomasta toiminnasta tai niistä tosiseikoista tai olosuhteista, joiden perusteella laittomuus on ilmeistä. Vastuusta vapauttavaa aineiston saannin estoa ei näin ollen voisi kytkeä pelkästään tuomioistuimen määräyksen tai oikeudenhaltijan määrämuotoisen ilmoituksen kautta tulevaan tietoon.

6.2. Komission huomautukset

Työryhmän ehdotus on transparensidirektiivin 8 artiklan 1 kohdan nojalla toimitettu komissiolle, joka esitti siitä useita huomautuksia. Komission ja oikeusministeriön edustajien välisissä keskusteluissa päästiin yhteisymmärrykseen kaikista muista huomautuksista paitsi direktiivin 14 artiklan täytäntöönpanosta. Komission tulkinnan mukaan jäsenvaltio saa kylläkin säätää kansallisista menettelytavoista 14 artiklan 3 kohdan nojalla, mutta näistä menettelyistä riippumatta palvelun tarjoajan on vastuuvapauden saadakseen toimittava saatuaan muullakin tavalla artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettua tosiasiallisen tiedon lainvastaisuudesta.

6.3. Jatkovalmistelu

Ehdotuksen jatkovalmistelu on suoritettu oikeusministeriössä virkatyönä.

Jatkovalmistelussa on pyritty kiinnittämään erityistä huomiota säädöstekstien selkeyteen ja perustelujen täydentämiseen. Lausunnoissa esitetyt mietinnön ehdotuksen yksityiskohtia koskevat huomautukset on niin ikään otettu mahdollisuuksien mukaan huomioon.

Direktiivin 14 artiklan täytäntöönpanoa koskevaa, työryhmän mietinnössä ehdotettua ratkaisua ei ole perusteiltaan muutettu. Hallitus ei pidä komission 14 artiklan sisällöstä ja merkityksestä esittämää tulkintaa oikeana. Jos palvelun tarjoajan olisi joka tapauksessa toimittava pelkän tosiasiallisen tiedon varassa, olisivat 14 artiklan 3 kohdassa sallitut kansalliset menettelyt käytännössä vailla merkitystä. Kyseinen kohta lisättiin direktiivin neuvoston työryhmän käsittelyssä. Tällä pyrittiin ainakin Suomen taholta nimenomaan siihen, että tosiasiallisen tietoisuuden syntyminen voidaan kansallisesti täsmentää kytkemällä se tietyltä taholta tuleviin, tietynsisältöisiin ilmoituksiin.

Etenkään tuomioistuinmenettelystä ei ole katsottu voitavan luopua ehdotettua laajemmin vaarantamatta perustuslaissa turvattua sananvapautta. Sananvapauden turvaamista kansallisten peruseriaatteiden mukaisesti korostetaan myös direktiivin johdanto-osan 6 ja 46 kappaleessa.

Sekä tuomioistuinmenettelyn että tekijänoikeuksia koskevan ilmoitusmenettelyn tarvetta on perusteltu tarkemmin yleisperustelujen 4.2. jakson alajaksossa Välittäjien vastuuvapaus.

7. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

7.1. Valmisteilla oleva laki sähköisistä allekirjoituksista

Liikenne- ja viestintäministeriössä on valmisteltu ehdotus laiksi, jolla pantaisiin kansallisesti täytäntöön sähköisistä allekirjoituksista annettu direktiivi. Laissa olisi muun muassa säännökset siitä, minkälainen sähköinen allekirjoitus täyttää muualla laissa säädetyn oikeustoimen allekirjoittamista koskevan vaatimuksen. Hallituksen esitys on tarkoitettu antaa eduskunnalle lokakuussa 2001.

Tämän esityksen 1. lakiehdotuksen 12 §:ssä olisi puolestaan säännökset siitä, miten sopimusta koskevat muutovaatimukset voidaan täyttää sähköisesti. Allekirjoitusvaatimuksen osalta pykälässä viitattaisiin sähköisistä allekirjoituksista annettavaan lakiin. Jos sähköisistä allekirjoituksista ehdotettua

lakia ei hyväksytä ennen tähän esitykseen sisältyvän 1.lakiehdotuksen hyväksymistä, on 1. lakiehdotuksen 12 §:ää muutettava.

7.2. Valmisteilla oleva laki sanavapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä

Sananvapaustoimikunta ehdotti mietinnössään (komiteanmietintö 1997:3) uutta lakia sanavapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä. Tekijänoikeutta laki ei koskisi. Laki sisältäisi myös verkkoviestintää koskevia erityissäännöksiä, muun muassa säännöksiä verkkoviestin jakelun keskeyttämisestä. Oikeusministeriön asettama virkamiestyöryhmä on valmistellut tarkistetun lakiehdotuksen toimikunnan mietinnön ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta. Ehdotus on ollut lausunnonalla kesällä 2001, ja hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle vielä vuoden 2001 aikana.

Valmisteltavana olevalla lakiehdotuksella on yhtymäkohtia tähän esitykseen. Valmisteilla olevan lakiehdotuksen mukaan lähettimen, palvelimen tai vastaavan laitteen ylläpitäjän olisi huolehdittava siitä, että hänellä on laitteen avulla yleisön saataville toimitetun verkkoviestin lähettäjän selvittämisessä tarpeelliset tunnistetiedot. Tiedot saisi hävittää aikaisintaan kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun viesti on tullut kyseiseen laitteeseen.

Valmisteilla oleva lakiehdotus sisältää myös säännöksen uudesta pakkokeinosta, verkkoviestin jakelun keskeyttämismääräyksestä. Kysymyksessä olisi asiallisesti samanlainen menettely kuin tämän esityksen 1. lakiehdotuksessa oleva lainvastaisen aineiston saannin estoa koskeva tuomioistuimenmenettely. Lisäksi lähettimen, palvelimen tai muun vastaavan laitteen ylläpitäjällä olisi myös oikeus itse keskeyttää verkkoviestin jakelu, jos viesti on sisällöltään selvästi rikoslain (39/1889) 11 luvun 8 §:n tai 17 luvun 18 §:n vastainen. Keskeyttämisestä olisi ilmoitettava viestin lähettäjälle, jolla puolestaan olisi oikeus saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Myös näiltä osin valmisteilla oleva lakiehdotus olisi yhteensopiva tämän esityksen 1. lakiehdotuksen kanssa. Ehdotukset eroavat kuitenkin toisistaan siinä, että tässä esityksessä ehdotettu menettely koskisi myös tekijänoikeutta, jota lakiehdotus sanavapauden

käyttämisestä joukkoviestinnässä ei puolestaan koskisi.

7.3. Tekijänoikeusdirektiivi

Merkittävän ryhmän sähköisen kaupankäynnin kohteena olevasta aineistosta muodostavat tekijänoikeudella ja tekijänoikeuden lähioikeuksilla suojatut teokset ja muut suojan kohteet. Toukokuussa 2001 annettu tekijänoikeusdirektiivi sisältää säännöksiä, jotka koskettavat myös sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin asia-alaa.

Tekijänoikeusdirektiivin 5 artiklan 1 kohdassa säädetään tekijän yksinoikeuden ulkopuolelle sellainen tilapäinen kappaleen valmistaminen, joka on väliaikaista tai satunnaista sekä erottamaton ja välttämätön osa teknistä prosessia ja jonka ainoa tarkoitus on mahdollistaa välittäjän toimesta tapahtuva suojatun aineiston siirto verkossa kolmansien osapuolten välillä tai suojatun aineiston laillinen käyttö ja jolla ei ole itsenäistä taloudellista merkitystä. Säännös kattaa sekä pelkän siirron että välimuistiin tallentamisen tapauksia.

Mainitun säännöksen pääasiallisena perusteluna oli vallinnut epäselvyys siitä, onko pelkkänä välittäjänä toimiva osapuoli vastuussa kolmansien tekemistä oikeuksien loukkauksista. Nyt säännöksen kriteerit täyttävät toimet suljetaan direktiivin säännöksessä tekijänoikeuden ulkopuolelle. Sekä sähköisen kaupankäynnin direktiivin vastuuvapaussäännökset että tekijänoikeusdirektiivin teon relevanttisuuden poistava säännös tähtäävät, kumpikin direktiivi omista lähtökohdistaan, välittäjänä toimivan palvelun tarjoajan tilanteen huomioon ottamiseen. Aineiston välittäjien toiminnan ohella tekijänoikeusdirektiivin säännös kattaa myös mitkä tahansa tekijänoikeuden rajoitusten nojalla tapahtuvat toimet ja niiden yhteydessä tapahtuvat säännöksen kriteerit täyttävät kappaleiden valmistamiset.

Tekijänoikeusdirektiivin 8 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että oikeudenhaltijoilla on mahdollisuus hakea kieltoa tai määräystä sellaisia välittäjiä vastaan, joiden palveluita kolmas osapuoli käyttää tekijänoikeuden tai lähioikeuden rik-

komiseen. Sähköisen kaupan direktiivi sisältää puolestaan säännökset, joiden nojalla välittäjänä toimiva palvelun tarjoaja ei ole vastuussa siirtämistään tai tallentamistaan tiedoista. Direktiivi ei kuitenkaan estä sitä, että palvelun tarjoajalla olisi jonkin muun lain nojalla velvollisuus ryhtyä toimiin, jotta oikeudenloukkaus saataisiin lopetettua. Teki-

jänoikeusdirektiivin mainitun 8 artiklan 3 kohdan mukaan välittäjää vastaan voitaisiin hakea kielto tai määräys, jotta oikeudenloukkaus saataisiin estetyksi.

Tekijänoikeusdirektiivi on pantava kansallisesti täytäntöön ennen joulukuun 22 päivää 2002. Täytäntöönpanolainsäädäntöä valmisteellaan opetusministeriössä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta

1 luku. Soveltamisala ja määritelmät

1 §. *Soveltamisala.* Ehdotetussa laissa säädetään eräistä tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamiseen liittyvistä seikoista. Lain soveltamisalan kannalta keskeinen käsite, tietoyhteiskunnan palvelu, määritellään 2 §:ssä.

Ehdotetussa laissa säädetään erityisesti tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen vapaudesta ja edellytyksistä, joiden täyttyessä palvelujen tarjoamista voidaan rajoittaa (5 §), viranomaisten velvollisuudesta valvoa, että Suomeen sijoittautuneet palvelun tarjoajat noudattavat Suomen lakia (6 §), palvelun tarjoajan velvollisuudesta pitää eräitä tietoja viranomaisten ja palvelun vastaanottajien saatavilla (7 §), sähköisen tilauksen tekemiseen liittyvistä tiedonantovelvollisuuksista ja eräistä muista seikoista (8—11 §), sopimusta koskevien muotovaatimusten täyttämisestä sähköisesti (12 §), teleoperaattorin tai muun välittäjänä toimivan palvelun tarjoajan vastuuvapaudesta välittämänsä aineiston sisällöstä (13—25 §) ja lain noudattamisen valvonnasta (26 ja 27 §).

Lain soveltamisalaa ei ole rajoitettu Internetin kaltaisiin avoimiin verkkoihin, vaan laki tulee sovellettavaksi myös suljetuissa verkoissa sikäli kuin niissä tarjotaan 2 §:n määritelmän mukaisia tietoyhteiskunnan palveluja.

Laki täydentää tietoyhteiskunnan palveluihin ja sähköiseen kaupankäyntiin sovellettavia muun lainsäädännön normeja, joita on muun muassa elinkeino-oikeuden, markkinaoikeuden ja kuluttajaoikeuden aloilla. Näitä säännöksiä sovelletaan siten edelleen rinnakkain ehdotetun lain säännösten kanssa.

2 §. *Tietoyhteiskunnan palvelu.* Pykälässä määritellään lain tärkein käsite: tietoyhteiskunnan palvelu. Tämä käsite on aiemmin määritelty yhteisöläinsäädännössä, yleisperustelujen 2.2. jaksossa mainitussa transpa-

rensssidirektiivissä. Tietoyhteiskunnan palvelua ei olekaan määritelty uudelleen sähköisen kaupankäynnin direktiivissä, vaan direktiivin 2 artiklan a alakohdassa viitataan transparensssidirektiivin 1 artiklan 2 kohdan määritelmään. Suomessa transparensssidirektiivi on pantu täytäntöön teknisiä määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä annetulla valtioneuvoston päätöksellä (802/1999). Päätöksessä oleva tietoyhteiskunnan palvelun määritelmä on sanataarkasti sama kuin transparensssidirektiivissä. Pykälässä määritelmää on pyritty selkeyttämään sekä rakenteellisesti että kielellisesti, mutta asiallisesti valtioneuvoston mainitun päätöksen ja pykälän määritelmät ovat samansisältöiset.

Pykälän määritelmän mukaisesti tietoyhteiskunnan palvelulle on ominaista neljä tekijää: palvelu toimitetaan 1) etäpalveluna, 2) sähköisesti, 3) vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä tapahtuvana tiedonsiirtona ja 4) tavallisesti vastiketta vastaan. Jotta kyseessä olisi lain soveltamisalaan kuuluva tietoyhteiskunnan palvelu, sen on täytettävä kaikki neljä määritelmän kriteeriä. Tästä muun muassa seuraa, että lain soveltamisala rajoittuu sellaisiin toimiin, jotka toteutetaan sähköisesti tietoverkoissa. Laki ei sitä vastoin koske niitä toimia, jotka tehdään verkkoymäristön ulkopuolella. Tästä johtuen tietyn sopimuskokonaisuuden jotkut osat, kuten tarjouskehoitus ja tarjous, voivat olla lain piiriin kuuluvia tietoyhteiskunnan palveluja, mutta toiset osat, kuten tavaran kuljetus ja luovutus, puolestaan eivät ole ja jäävät lain soveltamisalan ulkopuolelle.

Etäpalvelulla tarkoitetaan pykälän 1 kohdan mukaan palvelua, joka toimitetaan ilman, että osapuolet ovat yhtä aikaa läsnä. Kohta vastaa transparensssidirektiivin 1 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan ensimmäistä luetelmakohtaa. Tyypillisiä etäpalveluja ovat esimerkiksi hyödykkeiden tarjoaminen tilattaviksi Internetistä ja toimittaminen vastaanottajalle niin, että osapuolet eivät tapaa fyysisesti toisiaan. Sitä vastoin jos asiakas esimerkiksi menee henkilökohtaisesti matka-

toimistoon tilaamaan lentolipun, kyseessä ei ole etäpalvelu, vaikka matkatoimistovirkailija käyttäisi tilauksen hoitamiseen tietoverkkoa. Etäpalveluina ei myöskään pidetä liiketiloissa olevia automaatteja, kuten kauppakeskuksen videopelejä tai pankin maksuautomaattia.

Sähköisesti toimitettavia palveluja ovat pykälän 2 kohdan mukaan palvelut, jotka lähetetään ja vastaanotetaan tietoja sähköisesti käsittelevien laitteiden tai tietojen säilytyksen avulla ja siten, että lähettämiseen, siirtoon ja vastaanottamiseen käytetään yksinomaan johtimia, radioyhteyttä, optisia laitteita tai muita sähkömagneettisia laitteita. Määritelmä vastaa transparenssidirektiivin 1 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan toista luettelukohtaa.

Olennaista tietoyhteiskunnan palvelulle on siis palvelun aineeton, sähköinen muoto. Jos palvelulla on aineellinen muoto, se ei ole tietoyhteiskunnan palvelu. Näin ollen esimerkiksi tietokoneohjelma, joka toimitetaan ostajalle suoraan sähköisesti, on tietoyhteiskunnan palvelu, mutta tietolevyllä tallennetun ohjelman toimittaminen ei ole. Setelien käteisnosto pankkiautomaatista ei ole tietoyhteiskunnan palvelu, mutta verkkopankkiasiakkaan tilisiirron toteuttaminen on. Asiakirjan toimittaminen sähköpostin liitetiedostona on tietoyhteiskunnan palvelu, mutta sen lähettäminen telekopiona ei ole.

Myöskään sellaiset palvelut, joiden suorittamiseen käytetään puhetta tai jotka käsittävät puheen siirtämisen, eivät ole kohdassa tarkoitettulla tavalla sähköisiä eivätkä siten tietoyhteiskunnan palveluja. Perinteinen puhelinyhtiö, jossa myyjä keskustele asiakkaan kanssa, ei ole tietoyhteiskunnan palvelu. Sitä vastoin sellaiset puhelimitse suoritettavat palvelut, jotka toimitetaan sähköisesti, kuten tekstiviestipalvelut ja WAP (*Wireless Application Protocol*) -palvelut ovat tietoyhteiskunnan palveluja samoin kuin tällaisten palvelujen käyttämiseksi tarvittavat yhteys- ja siirtopalvelut.

Pykälän 3 kohdan mukaan tietoyhteiskunnan palvelu toimitetaan vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä tapahtuvana tiedonsiirtona. Kohta vastaa transparenssidirektiivin 1 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan kolmatta luettelukohtaa, ja sen tarkoitukse-

na on selventää rajanvetoa tietoyhteiskunnan palvelujen sekä televisio- ja radiotoiminnan välillä. Televisiotoimintaa koskevien jäsenvaltion lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun neuvoston direktiivin 89/552/ETY 1 artiklan a kohdassa määritellyllä televisiotoiminnalla ei tarkoiteta sellaisia viestintäpalveluja, joissa toimitetaan tietoa tai muita sanomia yksittäisten tilausten - siis henkilökohtaisten pyyntöjen - pohjalta. Tästä syystä on tietoyhteiskunnan palvelun määritelmään otettu päinvastainen maininta siitä, että palvelun toimittaminen nimenomaan perustuu henkilökohtaiseen pyyntöön.

Henkilökohtainen pyyntö on tietoyhteiskunnan palvelun yhteydessä ymmärrettävä hieman toisin ja laajemmin kuin yleiskielessä. Sillä ei tarkoiteta pelkästään sitä, että palvelun vastaanottaja nimenomaisesti tilaa jonkun hyödykkeen itselleen toimitettavaksi. Henkilökohtaisena pyyntönä pidetään myös esimerkiksi sitä, että palvelun vastaanottaja omasta aloitteestaan kuvakkeita näpäyttämällä hakee verkosta tietoja. Haettu tieto voi olla luonteeltaan kaupallista viestintää, jolloin on myös kyse henkilökohtaisesta pyynnöstä toimitetusta tietoyhteiskunnan palvelusta.

Varsinaiset yleisölle suunnatut televisio- ja radiolähetykset ja tekstitelevisiopalvelut eivät ole tietoyhteiskunnan palveluja. Digitaalinen televisio toisaalta mahdollistaa myös tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen televisiovastaanotinta käyttäen. Kysymyksen voivat tulla esimerkiksi sellaiset palvelut, joilla voidaan hakea lisätietoja ohjelmista tai palvelut, joilla voidaan tilata ohjelmien yhteydessä mainostettuja hyödykkeitä. Tällaiset palvelut kuuluvat lain soveltamisalaan. Tietoyhteiskunnan palvelun määritelmän ja lain soveltamisen kannalta ei nimittäin ole merkitystä sillä, minkälaista päätelaitetta milloinkin käytetään.

Pykälän 4 kohdan mukaan tietoyhteiskunnan palvelu toimitetaan tavallisesti vastiketta vastaan. Kohta perustuu transparenssidirektiivin 1 artiklan 2 kohtaan, joka puolestaan perustuu EY:n perustamissopimuksen 50 artiklaan. Perustamissopimuksen mukaan palveluilla tarkoitetaan suorituksia, joista tavallisesti maksetaan korvaus.

Palvelun tavanomainen vastikkeellisuus viittaa lähinnä siihen, että kyseisellä palvelulla yleensä on taloudellista merkitystä ja palvelun toimittaminen liittyy taloudelliseen toimintaan. Palvelun ei sen sijaan tarvitse olla sen vastaanottajalle vastikkeellinen. Internetissä on runsaasti palveluja, jotka ovat vastaanottajille maksuttomia, kuten hakupalveluja, tietopalveluja, verkkojulkaisuja ja ajanvietopalveluja. Tällaisia palveluja saatetaan rahoittaa esimerkiksi mainostuloilla. Kaikki nämä palvelut ovat laissa tarkoitettuja tietoyhteiskunnan palveluja. Myös verkoissa toteutettu mainonta ja muu markkinointi ovat tietoyhteiskunnan palveluja. Vastikkeen maksaa näissä tapauksissa tavallisesti markkinoinnin tilaaja.

Tietoyhteiskunnan palveluihin kuuluu hyvin erityyppisiä taloudellisia toimia. Erään ryhmän muodostavat tietyt telepalvelut, kuten yhteydet viestintäverkkoon, tiedonsiirto- ja tietojen tallennuspalvelut. Näiden palvelujen tarjoamisesta direktiivissä on myös erityissäännöksiä. Käytännössä merkittäviä ovat myös erilaiset rahoituspalvelut, jotka aineettomina hyödykkeinä soveltuvat hyvin verkkotarjontaan. Myös fyysisten tavaroiden tai fyysisesti suoritettavien palvelujen myynti verkoissa on tietoyhteiskunnan palvelu, mutta vain siltä osin kuin toiminta tapahtuu sähköisesti.

3 §. *Muut määritelmät.* Palvelun tarjoajalla tarkoitetaan pykälän 1 kohdan mukaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka tarjoaa tietoyhteiskunnan palvelun. Palvelun tarjoajan määritelmää ei ole kytketty elinkeinon tai ammatin harjoittamiseen, mutta toiminnalla on kuitenkin oltava taloudellinen tarkoitus. Tämä johtuu tietoyhteiskunnan palvelun käsitteestä, johon sisältyy muun muassa se, että palvelu on tavallisesti vastikkeellinen. Laissa tarkoitettuja palvelun tarjoajia voivat siten olla paitsi varsinaiset elinkeinonharjoittajat myös esimerkiksi kunnat tai oppilaitokset, jotka tarjoavat tietoyhteiskunnan palveluja kaupallisin perustein.

Pykälässä tarkoitettuna palvelun tarjoajana ei sen sijaan pidetä esimerkiksi yksityishenkilöä, joka ilman taloudellisia tarkoituksia ylläpitää omaa kotisivuaan. Laissa palvelun tarjoajille asetetut velvollisuudet, kuten velvollisuus antaa tietoja itsestään ja toiminnas-

taan, eivät näin ollen koske tällaisia yksityishenkilöitä.

Pykälän 2 kohdassa määritellään sijoittautumisvaltio. Määritelmä on merkityksellinen erityisesti 5 ja 6 §:n soveltamisen kannalta: 5 §:ssä säädetty kielto rajoittaa palvelujen tarjontaa koskee ainoastaan ETA-valtioon sijoittautuneita palvelun tarjoajia ja 6 §:n mukainen viranomaisten valvontavelvollisuus puolestaan Suomeen sijoittautuneita palvelun tarjoajia.

Sijoittautumisvaltiolla tarkoitetaan kohdan mukaan sitä valtiota, jossa palvelun tarjoaja tosiasiallisesti harjoittaa taloudellista toimintaa pysyvässä sijoittautumispaikassa. Määritelmä vastaa asiallisesti direktiivin 2 artiklan c alakohdassa olevaa sijoittautuneen palvelun tarjoajan määritelmää.

Direktiivin johdanto-osan 19 kappaleen mukaan palvelun tarjoajan sijoittautumispaikan määrittämisessä tulee noudattaa EY:n tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, jonka mukaan sijoittautumisen käsitteeseen kuuluu taloudellisen toiminnan tosiasiallinen harjoittaminen kiinteästä toimipaikasta määräämättömän ajan. Viimeksi mainitun edellytyksen voidaan katsoa täyttyvän, vaikka toimintaa harjoittava yhtiö on perustettu määrääjäksi. Sijoittautumisvaltio määräytyy siis sen mukaan, missä palvelun tarjoaja tosiasiaassa toimii. Merkitystä ei sitä vastoin ole esimerkiksi sillä, missä yhtiö on rekisteröity, missä palvelun tarjoamiseen käytettävät tekniset välineet sijaitsevat tai missä Internet-sivusto on nähtävillä. Jos palvelun tarjoaja on sijoittautunut useaan jäsenvaltioon, ratkaisevaa on, missä valtiossa sijaitsee kyseiseen palveluun liittyvän toiminnan keskus.

Palvelun vastaanottajalla tarkoitetaan pykälän 3 kohdan mukaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka käyttää tietoyhteiskunnan palveluja ammatillisiin tai muihin tarkoituksiin, erityisesti etsiäkseen tietoa tai saattaakseen sen saataville. Määritelmä vastaa direktiivin 2 artiklan d alakohtaa.

Palvelun vastaanottaja voi siis olla paitsi yksityishenkilö, kuluttaja, myös elinkeinotoimintaa harjoittava henkilö tai yhteisö. Palvelun vastaanottaja voi käyttää tietoyhteiskunnan palveluja hyvin moniin tarkoituksiin, esimerkiksi hankkiakseen tuotteita verkko-kaupoista tai etsiäkseen erilaisia vastikkeel-

lisiä tai vastikkeettomia tietoja tai neuvoja. Lisäksi on huomattava, että palvelun vastaanottaja voi käyttää tietoyhteiskunnan palvelua myös saattaakseen itse tietoa saataville verkoissa. Näissä tilanteissa palvelun vastaanottajan rooli voi olla kahdenlainen. Hän on palvelun vastaanottaja suhteessa siihen palvelun tarjoajaan, esimerkiksi teleoperaattoriin, jonka yhteys-, siirto- tai tallennuspalveluja hän käyttää saattaakseen tietoa saataville. Lisäksi hän voi olla palvelun tarjoaja suhteessa niihin henkilöihin, jotka käyttävät hänen tuottamaansa tietoa. Tämän takia 15 §:ssä ja siihen liittyvissä menettelyä koskevissa säännöksissä on katsottu tarpeelliseksi selvittää palvelun vastaanottajan käsitettä käyttämällä lisäkäsitetä sisällön tuottaja.

Säänneltyllä ammatilla tarkoitetaan pykälän 4 kohdan mukaan vähintään kolmivuotisesta ammatillisesta korkeammasta koulutuksesta annettujen tutkintotodistusten tunnistamisesta koskevasta yleisestä järjestelmästä annetun neuvoston direktiivin 89/48/ETY 1 artiklan d kohdassa tai edellä mainittua direktiiviä täydentävästä ammatillisen koulutuksen tunnustamista koskevasta toisesta yleisestä järjestelmästä annetun neuvoston direktiivin 92/51/ETY 1 artiklan f kohdassa tarkoitettua ammattia. Kohdassa tarkoitettuja ammatteja ovat Suomessa esimerkiksi asianajaja, lääkäri, KHT- ja HTM-tilintarkastaja, patenttiasiamies sekä kiinteistönvälitysliikkeen ja vuokrahuoneiston välitysliikkeen vastaava hoitaja.

Pykälän 5 kohdassa määritelty yhteensovitettun alan käsite on keskeinen 5 ja 6 §:n soveltamisessa, sillä näihin pykäliin sisältyvää alkuperämaaperiaatta noudatetaan vain yhteensovitettulla alalla. Kohdan määritelmä vastaa direktiivin 2 artiklan h alakohtaa.

Määritelmän mukainen yhteensovitettu ala on laaja. Siihen kuuluvat laissa säädetyt ja muut jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmissä asetetut vaatimukset, joita tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajan on noudatettava toimintaa aloittaessaan ja toimintaa harjoittaessaan. Vaatimuksella tarkoitetaan tässä paitsi toiminnan harjoittamiselle asetettuja varsinaisia vaatimuksia myös velvollisuutta toimia tietyllä tavalla sekä velvollisuutta pidäytyä tietyistä menettelyistä. Merkitystä ei ole sillä, onko kyse pelkästään tietoyhteiskunnan pal-

velun tarjoajia ja palveluja koskevista erityissäännöksistä vai yleisistä, kaikkia palvelun tarjoajia ja palveluja koskevista säännöksistä: yhteensovitettuun alaan kuuluvat sekä yleisettä erityislainsäädännössä asetetut vaatimukset.

Palvelun tarjonnan aloittamiseen liittyviä vaatimuksia ovat lähinnä elinkeino-oikeudellisessa lainsäädännössä säädetyt ilmoitus-, rekisteröinti- ja lupamenettelyt sekä eri ammatinharjoittajia koskevat pätevyysvaatimukset. Luvanvaraista on Suomessa yleisperustelujen jaksossa 3.1. selvitetyn mukaisesti muun muassa televerkkopalveluiden tarjoaminen yleisessä matkaviestinverkossa sekä useiden rahoitus- ja vakuutusalan yritysten ja yhteisöjen toiminta. Rekisteröintivaatimuksia on säädetty muun muassa vakuutusvälittäjille, valmismatkaliikkeen harjoittajille, kiinteistönvälitysliikkeille ja vuokrahuoneiston välitysliikkeille sekä ammatti-pätevyysvaatimuksia lääkäreille ja muille terveydenhuollon ammattihenkilöille sekä asianajajille.

Toiminnan harjoittamiseen liittyviä vaatimuksia ovat muun muassa menettelytapoja ja markkinointia koskevat vaatimukset, kuten hyvän tavan vastaista ja sopimatonta menettelyä koskevat yleiset kiellot kuluttajansuojalaissa ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetussa laissa. Yhteensovitettuun alaan kuuluvat myös palvelun laatua ja sisältöä koskevat vaatimukset, esimerkiksi toiminnan harjoittajalle asetettu velvollisuus ottaa vastuuvakuutus tai jatkuva informointivelvollisuus sopimussuhteen aikana. Yhteensovitettuun alaan kuuluvat myös sopimuksia koskevat vaatimukset, kuten sopimuksen vähimmäissisältöä koskevat vaatimukset, sekä palvelujen tarjoajan vastuuta koskevat vaatimukset, kuten säännökset vastuusta markkinoinnissa annetuista tiedoista.

Direktiivin ja ehdotetun lain yleisen soveltamisalan mukaisesti yhteensovitettuun alaan kuuluvat vain verkkotoiminnassa noudatettavat vaatimukset, joskin siitä riippumatta koskevatko ne pelkästään verkkotoimintaa vai muutakin toimintaa. Yhteensovitettuun alaan eivät siten kuulu fyysisiä tavaroita tai palveluksia koskevat vaatimukset, kuten tuoteturvallisuutta, pakkausmerkintöjä, tuotevastuuta tai virhevastuuta koskevat säännökset. Yh-

teensovitetun alan ulkopuolelle jäävät myös tavaroiden kuljetukseen tai jakeluun liittyvä sääntely samoin kuin säännökset lääkkeiden, tupakan ja alkoholin maahantuonnista.

4 §. *Soveltamisalan rajoitukset.* Pykälän 1 momentissa luetellaan alat, jotka on kokonaan suljettu lain soveltamisalan ulkopuolelle. Momentin 1 kohdan mukaan lakia ei sovelleta verotukseen. Rajoitus vastaa direktiivin 1 artiklan 5 kohdan a alakohtaa, ja sen tarkoituksena on selvittää, ettei direktiivillä millään tavalla puututa esimerkiksi sähköisen kaupankäynnin arvonlisäverotukseen.

Momentin 2 kohdassa rajataan soveltamisalan ulkopuolelle henkilötietojen suojaan liittyvät kysymykset direktiivin 1 artiklan 5 kohdan b alakohtan mukaisesti. Henkilötietojen suojasta säädetään yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 95/46/EY, jäljempänä tietosuojadirektiivi, sekä henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta televiestinnän alalla annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 97/66/EY, jäljempänä televiestinnän tietosuojadirektiivi. Tietosuojadirektiivi on Suomessa pantu täytäntöön henkilötietolain säännöksillä. Televiestinnän tietosuojadirektiiviä vastaavat säännökset ovat televiestinnän tietosuojalaissa ja sen nojalla annetuissa alemmanasteisissa säädöksissä. Direktiivien ja niiden täytäntöön panemiseksi annettujen kansallisten lakien säännökset koskevat myös tietoyhteiskunnan palveluja, minkä vuoksi ehdotetun lain säännöksiä ei ole tarpeen soveltaa tietosuojakysymyksiin.

Momentin 3 kohdan rajoitus koskee julkisten notaarien ja vastaavien ammatinharjoittajien sellaisia toimia, joihin liittyy julkisen vallan käyttämistä. Rajoitus vastaa direktiivin 1 artiklan 5 kohdan d alakohtan ensimmäistä luetelmakohtaa. Kohdassa tarkoitettuja muita ammatinharjoittajia ovat Suomessa erityisesti julkiset kaupanvahvistajat. Sikäli kuin kyse on kaupanvahvistajien tai julkisten notaarien laissa säädetyistä tehtävistä, niihin on katsottava liittyvän julkisen vallan käyttämistä eivätkä ehdotetun lain säännökset tule tällöin sovellettaviksi.

Momentin 4 kohdan rajoitus koskee toimimista oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avus-

tajana oikeudenkäynnissä. Rajoitus vastaa direktiivin 1 artiklan 5 kohdan d alakohtan toista luetelmakohtaa. Direktiivillä tai sen täytäntöön panemiseksi annettavilla kansallisilla säännöksillä ei siten vaikuteta esimerkiksi eräissä jäsenvaltioissa säädettyyn asianajajakkaan. Rajoitus koskee vain oikeudenkäynnissä suoritettavia toimia, ei sitä vastoin oikeudellista neuvontaa. Tietoverkossa tai muutoin sähköisesti harjoitettavaan oikeudelliseen neuvontaan sovelletaan siis esimerkiksi palvelujen tarjonnan vapautta ja tietojen antamisvelvollisuutta koskevia ehdotetun lain säännöksiä.

Momentin 5 kohta koskee vastikkeellista arpajaistoimintaa ja vastaa direktiivin 1 artiklan 5 kohdan d alakohtan kolmatta luetelmakohtaa. Vastikkeellisella arpajaistoinnilla tarkoitetaan sellaista arpajaistoimintaa, johon liittyy rahapanosten asettaminen, kuten lottoa, veikkausta, vedonlyöntiä ja rahapelejä. Rajoitus ei sen sijaan koske markkinointiarpajaisia tai muita markkinointitarkoituksessa järjestettyjä pelejä ja kilpailuja.

Arpajaistoimintaan sovelletaan Euroopan yhteisön perustamissopimuksen yleisiä, palvelujen tarjontaa koskevia määräyksiä, sillä arpajaistoimintaa ei ole yhteisössä erityisesti säännelty. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on katsonut (asia C—275/92, Schindler, Kok. 1994, s. I—1039), että arpajaisten erityisluonne huomioon ottaen jäsenvaltioilla on oikeus rajoittaa tai jopa kokonaan kieltää arpajaistoiminta palvelun vastaanottajien suojelemiseksi sekä yhteiskuntajärjestyksen ylläpitämiseksi.

Suomessa perussäännökset arpajaisista ovat arpajaislaissa (491/1965). Lain mukaan arpajaisten toimeenpano on pääsääntöisesti luvanvaraista. Lupa voidaan myöntää vain yleishyödyllisille yhteisöille, joilla on kotipaikka Suomessa. Kohdan rajoitus mahdollistaa sen, että myös tietoverkoissa harjoitettavan arpajaistoinnin sallittavuudesta voidaan direktiivin tai ehdotetun lain estämättä säätää edelleen kansallisesti.

Markkinointiarpajaisista säädetään kuluttajansuojalain 2 luvun 5 §:ssä. Perusedellytys markkinointiarpajaisten sallittavuudelle Suomessa on, ettei niihin osallistuminen edellytä vastiketta, kulutushyödykkeen ostamista tai ostotarjouksen tekemistä.

Pykälän 2 momentissa säädetään alkupe-
rämaaperiaatteen, eli 5 ja 6 §:n soveltamista
koskevista poikkeuksista. Momentin 1 koh-
dan mukaan näitä säännöksiä ei sovelleta tekijänoikeuteen, lähioikeuksiin, teollisoikeuksiin eikä oikeuksiin, joita tarkoitetaan puolijohdetuotteiden piirimallien oikeudellisesta suojasta annetussa neuvoston direktiivissä 87/54/ETY ja tietokantojen oikeudellisesta suojasta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 96/9/EY. Poikkeus vastaa direktiivin liitteen ensimmäistä luetelmakohtaa.

Puolijohdetuotteiden piirimallien suojasta annetussa direktiivissä tarkoitettuja oikeuksia ovat yksinoikeudet puolijohdetuotteiden piirimalleihin. Niistä säädetään Suomessa yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetulla lailla (32/1991). Tietokantojen oikeudellisesta suojasta annetussa direktiivissä säädetään tekijänoikeudesta ja niin sanotusta *sui generis* -oikeudesta tietokantoihin. Direktiiviä vastaavat säännökset sisältyvät Suomessa tekijänoikeuslakiin.

Momentin 2 kohdan mukaan 5 ja 6 §:ää ei sovelleta sähköisen rahan liikkeeseenlaskuun silloin, kun jäsenvaltio on soveltanut jotakin vuoden 2000 sähköisen rahan liikkeellelaskemisdirektiivin 8 artiklan 1 kohdassa säädetyistä poikkeuksista. Poikkeus vastaa sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin liitteen toista luetelmakohtaa. Sähköisen rahan liikkeellelaskemisdirektiivin 8 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltio voi olla soveltamatta direktiivin kaikkia tai sen joitakin säännöksiä, jos liikkeeseenlaskijan laskemaan sähköiseen rahan liittyvien rahoitusvaateiden määrä ei ylitä tiettyä summaa, liikkeelle laskettu sähköinen raha hyväksytään vain liikkeeseenlaskijan kanssa saman konserniin kuuluvissa yhtiöissä tai muutoin rajoitetussa määrässä yrityksiä. Sähköisen rahan liikkeellelaskemisdirektiivi on pantava täytäntöön viimeistään 27 päivänä huhtikuuta 2002, jolloin selviää poikkeuksen laajuus kansallisessa laissa.

Momentin 3 kohdan poikkeus koskee yhteissijoitusyritysten osuuksien mainontaa, ja se vastaa direktiivin liitteen kolmatta luetelmakohtaa. Arvopapereihin kohdistuvaa yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavia yrityksiä (yhteissijoitusyritykset) koskevien lakien,

asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun neuvoston direktiivin 85/611/ETY 44 artiklan 2 kohdan mukaan yhteissijoitusyritys saa mainostaa osuuksiaan siinä jäsenvaltiossa, jossa niitä pidetään kaupan. Sen on noudatettava tuon jäsenvaltion voimassa olevia mainostamista koskevia säännöksiä. Suomessa keskeiset sijoitusrahastojen ja yhteissijoitusyritysten markkinointia koskevat säännökset ovat sijoitusrahastolain 13 ja 20 luvussa.

Momentin 4 kohdan poikkeus koskee sijoittautumisvapautta, palvelujen tarjoamisen vapautta ja lainvalintaa vakuutusosalalla. Kohdassa mainitut toisen vahinkovakuutusdirektiivin 7 ja 8 artikla ja toisen henkivakuutusdirektiivin 4 artikla sisältävät vakuutus sopimuksiin sovellettavat lainvalintasäännöt. Suomessa vastaavat säännökset ovat eräisiin kansainvälisluonteisiin vakuutus sopimuksiin sovellettavasta laista annetussa laissa (91/1993). Vakuutus sopimukseen sovellettava laki määräytyy siten edelleen voimassa olevien lainvalintasääntöjen mukaisesti.

Vakuutusyhtiöiden sijoittautumisvapaudesta ja palvelujen tarjoamisen vapaudesta säädetään kohdassa mainituissa kolmannen henkivakuutusdirektiivin IV osastossa ja kolmannen vahinkovakuutusdirektiivin IV osastossa. Kohdassa mainittu kolmannen vahinkovakuutusdirektiivin 30 artikla koskee sen valtion, joka määrää velvoitteesta ottaa vakuutus, oikeutta vaatia, että pakollisten vakuutusten ehdot annetaan tiedoksi sen toimivaltaiselle viranomaiselle ennen vakuutusten käyttöönottoa.

Kohdan poikkeuksesta seuraa muun muassa, että vakuutusyhtiöt ovat edelleen velvollisia noudattamaan vastaanottajavaltiossa yleisen edun perusteella annettua lainsäädäntöä. Velvollisuus noudattaa vastaanottajavaltion lakia koskee myös vakuutusyhtiön mainontaa.

Suomessa säännökset vakuutusyhtiöiden sijoittautumisoikeudesta ja palvelujen vapaasta tarjonnasta ovat ulkomaisista vakuutusyhtiöistä annetussa laissa (398/1995). ETA-vakuutusyhtiöiden Suomessa harjoittamaan toimintaan sovelletaan siis edelleen mainitun lain säännöksiä. ETA-vakuutusyhtiöt kuuluvat myös Vakuutusvalvontaviraston valvontavaltaan siten kuin mainitus-

sa laissa tarkemmin säädetään.

Momentin 5 kohdan poikkeus koskee osapuolten vapautta valita sopimukseensa sovellettava laki. Kohta vastaa direktiivin liitteen viidettä luetelmakohtaa. Suomessa ja muissa EU:n jäsenvaltioissa voimassa oleva, sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista tehty yleissopimus (SopS 30/1999), jäljempänä Rooman yleissopimus, sisältää yleiset, sopimuksia koskevat lainvalintasäännöt. Yleisenä periaatteena Rooman yleissopimuksessa on sopimusvapaus: sopimukseen sovelletaan sen valtion lakia, josta osapuolet ovat sopineet (*lakiviittaus*). Kohdan poikkeus koskee kaikkia niitä tilanteita, joissa sovellettavan lain valinta kuuluu sopimusvapauden piiriin. Kohta koskee siis paitsi niitä tapauksia, joissa lakiviittaus on tehty, myös niitä tapauksia, joissa lakiviittauksista ei ole tehty, vaikka se olisi sallittu.

Kohdan poikkeus merkitsee muun muassa sitä, että sopimusosapuoli ei voi vedota siihen, että lakiviittauksen mukainen laki rajoittaa palvelujen vapaata tarjontaa. Poikkeuksesta seuraa myös, että tuomioistuimien voi poikkeuksen piiriin kuuluvissa tapauksissa soveltaa Rooman yleissopimuksen 7 artiklassa tarkoitettuja kansainvälisesti pakottavia säännöksiä ilman, että tämän katsottaisiin rajoittavan palvelujen vapaata tarjontaa.

Momentin 6 kohdan poikkeus koskee kuluttajasopimusten sopimusvelvoitteita. Poikkeus vastaa direktiivin liitteen kuudetta luetelmakohtaa. Kohdassa tarkoitettujen sopimusvelvoitteiden sisältöä selvitetään direktiivin johdanto-osan 56 kappaleessa. Kappaleen mukaan näitä velvoitteita olisi tulkittava siten, että niihin kuuluvat kaikki sopimuksen sisällön kannalta olennaiset tiedot, mukaan lukien niitä kuluttajan oikeuksia koskevat tiedot, joilla on ratkaiseva vaikutus sopimuskäytännön päätökseen.

Rooman yleissopimuksen 5 artiklassa on erityisiä määräyksiä kuluttajasopimuksista silloin, kun sopimuksella on määrätty liittyvät kuluttajan asuinpaikkavaltioon. Artiklassa rajoitetaan lakiviittauksen vaikutuksia kuluttajan suojelemiseksi: osapuolten sopimus sovellettavasta laista ei saa johtaa siihen, että kuluttaja menettäisi sen valtion lain pakottavien säännöksiin hänelle annetun suojan, jossa hänen asuinpaikkansa on. Elinkeinonharjoit-

taja ei voi siis ehdotetun lain nojalla vedota siihen, että tällaiset kuluttajan kotivaltion säännökset rajoittaisivat tietoyhteiskunnan palvelujen vapaata tarjontaa.

Momentin 7 kohta koskee kiinteistön sijaintivaltion lain pakottavia säännöksiä sopimuksen muodosta silloin, kun sopimuksella luodaan tai siirretään oikeus kiinteistöön. Poikkeus vastaa direktiivin liitteen seitsemättä luetelmakohtaa.

Rooman yleissopimuksen 9 artiklan 6 kohdassa on määräykset siitä, minkä valtion lain mukaisia muotomääräyksiä sovelletaan sopimukseen, joiden kohteena on oikeus kiinteään omaisuuteen tai kiinteän omaisuuden käyttöoikeus. Tällaiseen sopimukseen sovelletaan sen valtion laissa säädettyjä pakottavia muotomääräyksiä, jossa kiinteä omaisuus sijaitsee, jos niitä kyseisen lain mukaan sovelletaan sopimuksen tekopaikasta ja sopimukseen sovellettavasta laista riippumatta.

Momentin poikkeuksesta seuraa, että jäsenvaltiot voivat edelleen asettaa kiinteistökaupan pätevyyden edellytykseksi kiinteistön sijaintivaltion pakottavien muotomääräysten noudattamisen. Kaupan osapuoli ei puolestaan voi vedota siihen, että muotomääräysten noudattaminen rajoittaisi tietoyhteiskunnan palvelujen vapaata tarjontaa.

Momentin 8 kohta koskee ei-toivotun kaupallisen sähköpostiviestinnän sallittavuutta. Poikkeus vastaa direktiivin liitteen kahdeksasta luetelmakohtaa. Ei-toivotusta kaupallisesta viestinnästä säädetään televiestinnän tietosuojadirektiivissä ja etäsopimusdirektiivissä. Näiden direktiivien nojalla jäsenvaltiot voivat säätää joko niin, että sähköpostimainonta edellyttää vastaanottajan ennakkolupaa, tai niin, että vastaanottajalla on oikeus kieltää itseensä kohdistuva mainonta. Televiestinnän tietosuojalain mukaan televiestintää ei saa käyttää suoramarkkinointiin ilman tilaajan ennakoita antamaa lupaa, jos tilaaja on luonnollinen henkilö ja jos teleyhteydet otetaan automaattisen järjestelmän avulla. Käytännössä tästä seuraa, että luonnollisille henkilöille osoitettu sähköpostimainontakin edellyttää ennakkolupaa, sillä joukkoviestintään sähköpostitse käytetään yleensä automaattisia järjestelmiä.

Kohdan poikkeus merkitsee, että esimerkiksi Suomen ei tarvitse sallia sellaista muis-

ta ETA-valtioista peräisin olevan sähköpostimainontaa, johon ei ole saatu vastaanottajan ennakkolupaa, vaikka tällainen mainonta alkuperämaassa olisi sallittua.

2 luku. **Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen vapaus**

5 §. *Palvelun tarjoamisen vapaus.* Pykälän 1 momentin ensimmäinen virke sisältää direktiivin 3 artiklan 2 kohdan mukaisen, alkuperämaaperiaatteen liittyvän keskeisen säännöksen. Sen mukaan toiseen ETA-valtioon sijoittautuneelle palvelun tarjoajalle ei saa asettaa yhteensovitettuun alaan kuuluvia vaatimuksia, jotka rajoittavat tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaa Suomessa. Säännös merkitsee yhteensovitettuun alaan kuuluvien vaatimusten keskinäistä tunnustamista, ja sen tarkoituksena on varmistaa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen vapaus EY:n perustamissopimuksen 49 artiklan mukaisesti.

Lähtökohtana on se, että palvelun tarjoaja saa tarjota palvelujaan koko yhteisön alueella sijoittautumisvaltionsa kansallisten säännösten mukaisesti. Muut jäsenvaltiot eivät saa tarjontaa rajoittaa eli ne eivät saa toteuttaa yhteensovitetulla alalla toimenpiteitä, jotka vaikeuttavat tai muulla tavalla häiritsevät rajat ylittävää tarjontaa. Sijoittautumisvaltion käsitettä selvitetään 3 §:n 2 kohdan perusteluissa ja yhteensovitettua alaa 3 §:n 5 kohdan perusteluissa.

Kielto rajoittaa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaa koskee vain toiseen ETA-valtioon sijoittautuneita palvelujen tarjoajia, ei sitä vastoin kolmansiin maihin sijoittautuneita.

Momentin toisen virkkeen nojalla tuomioistuin tai muu toimivaltainen viranomainen saisi kuitenkin lain nojalla rajoittaa tietyn palvelun tarjontaa, jos momentin 1 ja 2 kohdassa säädetty edellytykset täyttyvät. Kysymyksessä on yksittäistapauksia koskeva poikkeussäännös. Yleistä, kaikkiin tietoyhteiskunnan palveluihin kohdistuvaa rajoitusta ei sitä vastoin saisi säännöksen nojalla toteuttaa. Säännökset vastaavat direktiivin 3 artiklan 4 kohdan a alakohdtaa.

Ilmaisu ”lain nojalla” viittaa siihen, että asianomaisen viranomaisen toimivaltuuksien

on perustuttava muualla lainsäädännössä olevaan säännökseen. Momentin säännöksillä ei siis anneta viranomaisille uusia toimivaltuuksia. Momentissa asetetaan päinvastoin lisäedellytyksiä sille, miten viranomainen voi käyttää lain mukaisia toimivaltuuksiaan, kun kysymys on toisesta ETA-valtiosta Suomeen suunnatusta tietoyhteiskunnan palvelusta. Viranomaisia, jotka lain nojalla voivat puuttua tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaan, ovat tuomioistuinten sekä esitutkinta- ja syyttäväviranomaisten ohella erityisesti ne, joille on säädetty elinkeinotoimintaa koskevan lainsäädännön noudattamisen valvontatehtäviä. Näitä ovat kuluttaja-asiamies, Kuluttajavirasto, Lääkelaitos, lääninhallitukset, Rahoitustarkastus, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, Vakuutusvalvontavirasto ja Viestintävirasto.

Jotta rajoitus voitaisiin toteuttaa, sen on momentin 1 kohdan mukaan oltava tarpeellinen yleisen järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi, kansanterveyden suojelemiseksi taikka kuluttajien suojaamiseksi. Yleiseen järjestykseen kuuluvia tavoitteita ovat erityisesti rikosten ehkäisy, tutkinta ja syytteenpano. Esitutkinta- ja syyttäväviranomaiset voivat näistä syistä puuttua tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaan tapauskohtaisesti. Direktiivissä mainitaan erikseen vielä alaikäisten suojeleminen, rotuun, sukupuoleen, uskuntoon tai kansallisuuteen perustuvan vihan yllyttämisen torjunta sekä yksittäisiin ihmisiin kohdistuvien ihmisarvon loukkauksen torjuminen. Yleiseen turvallisuuteen kuuluvat erityisesti kansallinen turvallisuus ja puolustus. Kansanterveyden suojelemiseksi voidaan puuttua esimerkiksi lääkkeiden, tupakan ja alkoholin verkkomarkkinointiin. Kuluttajansuojalla tarkoitetaan tässä yhteydessä paitsi perinteistä kuluttajansuojaa myös sellaisten sijoittajien suojaamista, jotka ovat asemaltaan rinnastettavissa kuluttajiin.

Momentin 2 kohdassa edellytetään, että rajoitus kohdistuu palveluun, joka vahingoittaa 1 kohdassa mainittuja tavoitteita tai saattaa vakavalla tavalla vaarantaa niiden saavuttamisen. Rajanveto sen suhteen, minkälaisissa tapauksissa tarjontaan voidaan kohdan nojalla puuttua ja minkälaisissa ei, ei ole direktiivin perusteella yksiselitteinen. Euroopan yhteisöjen komissio valmistelee parhaillaan

selvitystä ja tulkintaohjetta, jossa on tarkoitus kartoittaa erityisesti rahoituspalvelujen osalta ne kansallisten lakien vaatimukset, joiden noudattamista vastaanottajavaltio saisi direktiivin 3 artiklan 4 kohdan nojalla edelleen vaatia rajat ylittävässä sähköisessä tarjonnassa. Komission tuleva asiakirja ei ole jäsenvaltioita sitova, sillä direktiivin säännösten oikeudellisesti sitova tulkinta kuuluu luonnollisesti EY:n tuomioistuimen toimivaltaan.

Ottaen huomioon alkuperämaaperiaatteen yleiset tavoitteet rajoituksiin tulisi turvautua vain painavista syistä. Esimerkiksi pelkäämään se seikka, että palvelun tarjoaja ei noudata sellaisia Suomen kuluttajansuojalainsäädännön vaatimuksia, jotka ylittävät yhteisöläinsäädännön vähimmäistason, ei oikeutaisi rajoittamaan palvelun tarjontaa.

Momentin 3 kohdan mukaan rajoituksen on oltava suhteellisuusperiaatteen mukainen eli sen on oltava oikeassa suhteessa tavoitteeseen nähden. Palvelujen tarjontaa ei tule rajoittaa enemmän kuin mitä tavoitteiden turvaamiseksi on tarpeen. Todelliseen tarpeeseen nähden ylimitoitettuja toimenpiteitä ei pidä toteuttaa.

Ennen rajoituksen toteuttamista viranomaisen on 2 momentin mukaan pyydettävä palvelun tarjoajan sijoittautumisvaltiota ryhtymään asiassa tarpeellisiin toimenpiteisiin edellä mainittujen etujen suojelemiseksi. Suomen viranomainen voi toteuttaa suunnittelemansa, 1 momentin mukaisen rajoituksen, jos sijoittautumisvaltio ei ryhdy ollenkaan toimenpiteisiin tai jos viranomainen katsoo, että toimenpiteet eivät ole olleet riittäviä. Rajoituksen toteuttamisesta on etukäteen ilmoitettava komissiolle ja palvelun tarjoajan sijoittautumisvaltiolle. Momentti vastaa direktiivin 3 artiklan 4 kohdan b alakohdtaa.

Rajoitus voidaan 3 momentin mukaan kiireellisissä tapauksissa toteuttaa ilman, että noudatetaan 2 momentin mukaista ilmoitusmenettelyä. Näin on sallittua tehdä lähinnä tapauksissa, joissa vahingonvaara on välitön. Komissiolle ja palvelun tarjoajan sijoittautumisvaltiolle on ilmoitettava tällöin viipymättä rajoituksesta ja syistä, joiden vuoksi sen on katsottu olevan kiireellinen. Momentti vastaa direktiivin 3 artiklan 5 kohtaa.

Pykälän 2 ja 3 momentissa säädetty sijoit-

tautumisvaltiolle tehtävät ilmoitukset liittyvät siihen direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa ja ehdotetun lain 6 §:ssä säädettyyn periaatteen, jonka mukaan palvelun tarjoajien valvonta on ensisijaisesti sijoittautumisvaltion tehtävä. Komissiolle tehtävät ilmoitukset johduvat puolestaan siitä, että komissiolla on direktiivin 3 artiklan 6 kohdan nojalla oikeus tutkia, ovatko rajoitustoimenpiteet yhteensopivia yhteisön oikeuden kanssa. Komissiolla ei kuitenkaan ole päätösvaltaa asiassa. Jos toimenpiteet komission mielestä ovat ristiriidassa yhteisön oikeuden kanssa, se voi vain pyytää jäsenvaltiota lopettamaan ne. Jos jäsenvaltio ei noudata pyyntöä ja komissio haluaa asiaan ratkaisun, sen on vietävä asia EY:n tuomioistuimeen.

Pykälän 2 ja 3 momentin mukaista ilmoitusmenettelyä ei 4 momentin mukaan sovelleta rikostutkinnassa eikä käsiteltäessä asiaa tuomioistuimessa. Poikkeus perustuu direktiivin 3 artiklan 4 kohdan b alakohtaan. Esi-tutkinta- ja syyttäjäviranomaiset voivat toteuttaa kaikki tutkintaan ja syytteesenpanoon liittyvät toimet, mukaan lukien mahdolliset 1 momentin mukaiset rajoitukset, ilman yhteydenottoja komissioon tai palvelun tarjoajan sijoittautumisvaltioon. Sama koskee asiain käsittelyä tuomioistuimissa. Jos esimerkiksi markkinatuomioistuin määrää 1 momentin piiriin kuuluvassa tapauksessa kiellon, sovelletaan menettelyyn kaikilta osin edelleen, mitä markkinatuomioistuimesta annetussa laissa säädetään.

EY:n tuomioistuimen vakiintuneen ratkaisukäytännön mukaan (muun muassa asia 33/74, Van Binsbergen, ECR 1974, s. 1299) jäsenvaltio säilyttää oikeuden toteuttaa toimenpiteitä sellaista palvelun tarjoajaa vastaan, jonka toiminta kohdistuu joko kokonaisuudessaan tai suurimmaksi osaksi kyseiseen jäsenvaltioon, mutta joka on jäsenvaltion lainsäädännön kiertämiseksi sijoittautunut toiseen jäsenvaltioon. Tuomioistuimilla ja muilla viranomaisilla olisi tämän ratkaisukäytännön mukaisesti vastaisuudessaakin oikeus rajoittaa toisesta ETA-valtiosta peräisin olevaa palvelujen tarjontaa. Tämä on nimenomaisesti todettu direktiivin johdanto-osan 57 kappaleessa. Ehdotettu pykälä ei siten muuta oikeustilaa tältä osin.

6 §. *Suomen lain noudattaminen.* Pykälässä

säädetään alkuperämaaperiaatteeseen liittyvästä sijoittautumisvaltion valvonnasta direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Pykälän mukaan Suomen toimivaltaisten viranomaisten on valvottava, että Suomeen sijoittautuneet palvelun tarjoajat noudattavat yhteensovitulla alalla Suomen lakia silloinkin, kun palvelujen tarjonta kohdistuu yksinomaan tai pääasiassa toiseen ETA-valtioon.

Toimiva ja tehokas valvonta on direktiivissä pyritty varmistamaan sillä, että valvonta hoidetaan ensisijaisesti siellä, missä toimintaakin tosiasiallisesti harjoitetaan. Edelleen on pyritty varmistamaan se, että asianomaiset viranomaiset eivät valvontatehtävässään turvaisi pelkästään oman maansa kansalaisten etuja vaan kaikkien yhteisön kansalaisten etuja. Valvonta perustuu siis vastavuoroisuuden periaatteeseen: jäsenvaltion on toisaalta huolehdittava siitä, että sen alueelle sijoittautuneet palvelun tarjoajat noudattavat kyseisen valtion lakeja ja toisaalta lähtökohteisesti luotettava siihen, että muut jäsenvaltiot valvovat vastaavasti omalle alueelleen sijoittautuneita palvelun tarjoajia.

Tarkoituksena on, että Suomen valvontaviranomaiset, kuten kuluttaja-asiamies, Kuluttajavirasto, Lääkelaitos, lääninhallitukset, Rahoitustarkastus, Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus, Viestintävirasto ja Vakuutusvalvontavirasto, valvovat kukin toimialallaan oman alansa lainsäädännön noudattamista myös sähköisen toiminnan osalta sen mukaan kuin näiden viranomaisten valvontavallasta ja toimivaltuuksista erikseen säädetään. Kaikkien viranomaisten valvontavelvollisuutta kuitenkin laajennetaan pykälässä niin, että se ulottuu myös sellaisiin Suomeen sijoittautuneisiin palvelun tarjoajiin, jotka kohdistavat tarjontansa johonkin toiseen ETA-valtioon. Kuten alkuperämaaperiaate muutenkin, rajoittuu myös sijoittautumisvaltion valvonta yhteensovitettuun alaan.

Uusia valvontatehtäviä annettaisiin Viestintävirastolle, joka ehdotuksen mukaan valvoisi 7—10 ja 21 §:n noudattamista. Valvontatehtäviä olisi kahdentyyppisiä: toisaalta tehtävät liittyvät direktiivin edellyttämien tiedonantovelvollisuuksien noudattamisen valvontaan ja toisaalta ilmoitusmenettelyyn liittyvän yhteyspisteen yhteystietojen saatavilla pitämisen valvontaan. Viestintävirastol-

le ehdotettuja tehtäviä ja toimivaltuuksia selvitetään tarkemmin 26 ja 27 §:n perusteluissa.

Sijoittautumisvaltion valvontaan perustuvaa järjestelmää täydentää kuluttajien etuja suojaaville viranomaisille ja järjestöille annettu mahdollisuus nostaa kieltokanne toisessa jäsenvaltiossa, jos sieltä peräisin oleva lainvastainen toiminta loukkaa kuluttajien yleisiä etuja viranomaisen tai järjestön kotivaltiossa. Järjestelmä perustuu kuluttajien etujen suojaamista tarkoittavista kieltokanteista annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 98/27/EY. Direktiivi on pantu kansallisesti täytäntöön rajat ylittävistä kieltomenettelyistä annetulla lailla, joka tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2001.

Pykälästä ilmenevä alkuperämaaperiaate merkitsee Suomeen sijoittautuneen palvelun tarjoajan kannalta sitä, että hänen on toiminnassaan lähtökohteisesti noudatettava Suomen lakia yhteensovitulla alalla, eli tyypillisesti elinkeinon harjoittamiseen ja markkinointiin liittyvissä kysymyksissä. Alkuperämaaperiaate ei vaikuta 4 §:n 2 momentin 5 ja 6 kohdan mukaisesti sopimusvelvoitteisiin sovellettavan lain määräytymiseen silloin, kun sopijapuolilla on oikeus valita sopimukseen sovellettava laki tai kun kyseessä on kuluttajasopimus. Tällöin sovelletaan sen valtion lakia, josta osapuolet ovat sopineet, tai lakiviittauksen puuttuessa kuluttajasopimuksissa yleensä kuluttajan kotipaikkavaltion lakia ja muissa tapauksissa sen valtion lakia, johon sopimus läheisimmin liittyy. Sopimusvelvoitteisiin ei siis välttämättä sovelleta Suomen lakia, vaikka palvelun tarjoaja olisi sijoittautunut Suomeen.

3 luku. **Tiedonantovelvollisuus sekä sähköiset tilaukset ja sopimukset**

7 §. *Yleinen tiedonantovelvollisuus.* Pykälän 1 momentissa on lueteltu tiedot, jotka palvelun tarjoajan on pidettävä palvelun vastaanottajien ja viranomaisten saatavilla. Tiedot liittyvät etupäässä palvelun tarjoajan tunnistamiseen ja yhteydenottotarpeisiin. Luettelo ei ole tyhjentävä, vaan se täydentää muuhun lainsäädäntöön sisältyviä tiedonantovelvollisuussäännöksiä. Esimerkiksi elinkei-

nonharjoittajan, joka tarjoaa hyödykkeitä verkossa kuluttajille, on momentissa säädetyn lisäksi annettava ne tiedot, joista säädetään kuluttajansuojalain 6 luvussa. Muita voimassa olevia tiedonantovelvollisuussäännöksiä on selvitetty yleisperustelujen jaksossa 3.2.

Momentissa säädettyjen tietojen on oltava viranomaisten ja palvelun vastaanottajien saatavilla helposti, välittömästi ja jatkuvasti. Momentissa ei edellytetä, että tietojen olisi oltava saatavilla sillä viestimellä, jolla palveluja tarjotaan tai toimitetaan. Tiedonantovelvollisuuden täyttäminen voidaan sopeuttaa päätelaitteen teknisiin mahdollisuuksiin. Olennaista on, että tiedonsaanti on vaivatonta viranomaisille ja palvelun vastaanottajille. Tietojen antamisesta ei voida periä erillistä korvausta.

Momentin 1 kohdan mukaan on ilmoitettava palvelun tarjoajan nimi. Lisäksi on ilmoitettava maantieteellinen osoite sijoittautumisvaltiossa sekä palvelun tarjoajan sähköpostiosoite ja muut sellaiset yhteystiedot, joiden avulla palvelun tarjoajaan voidaan saada yhteys nopeasti, suoraan ja tehokkaasti. Tällaisia tietoja ovat etenkin telekopio- ja puhelinnumero. Säännökset vastaavat direktiivin 5 artiklan 1 kohdan a–c alakohtaa.

Jos palvelun tarjoaja on merkitty kaupparekisteriin tai muuhun vastaavaan rekisteriin, on momentin 2 kohdan mukaan pidettävä viranomaisten ja palvelun vastaanottajien saatavilla tieto kyseisestä rekisteristä sekä palvelun tarjoajan yritys- ja yhteisötunnus. Kohta vastaa direktiivin 5 artiklan 1 kohdan d alakohtaa. Kohdassa tarkoitettuja muita rekistereitä ovat Suomessa yhdistysrekisteri ja säätiörekisteri. Jos palvelun tarjoajalla ei ole yritys- ja yhteisötunnusta, palvelun tarjoajan on pidettävä viranomaisten ja palvelun vastaanottajien saatavilla muu vastaava tunniste. Esimerkiksi niiden yhdistysten, joilla ei ole yritys- ja yhteisötunnusta, on ilmoitettava yhdistyksen rekisterinumero.

Jos toiminnan harjoittaminen edellyttää lupaa tai rekisteröintiä, on momentin 3 kohdan mukaan pidettävä viranomaisten ja palvelun vastaanottajien saatavilla asianomaisen valvontaviranomaisen yhteystiedot. Kohta vastaa direktiivin 5 artiklan 1 kohdan e alakohtaa. Palvelun tarjoajan ollessa esimerkiksi

luottolaitos olisi siis ilmoitettava Rahoitustarkastuksen yhteystiedot. Vakuutuslaitoksen olisi puolestaan annettava Vakuutusvalvontaviraston yhteystiedot.

Jos palvelun tarjoaja harjoittaa arvonlisäveron alaista toimintaa, on momentin 4 kohdan mukaan pidettävä saatavilla arvonlisäverotunniste. Kohta vastaa direktiivin 5 artiklan 1 kohdan g alakohtaa. Kotimaan kaupassa kohta ei aiheuta palvelun tarjoajalle uusia velvoitteita, sillä 2 kohdassa mainittu yritys- ja yhteisötunnus toimii myös arvonlisäverotunnisteena. Ulkomaankaupassa saatavilla pidettävä arvonlisäverotunniste muodostuu palvelun tarjoajan yritys- ja yhteisötunnuksesta yhdessä maatumuksen fi kanssa.

Pykälän 2 momentissa säädetään tiedoista, jotka säännellyn ammatin harjoittajan on 1 momentissa säädetyn lisäksi pidettävä saatavilla. Momentti vastaa direktiivin 5 artiklan 1 kohdan f alakohtaa. Säänneltyjä ammatteja on selvitetty 3 §:n 4 kohdan perusteluissa.

Säännellyn ammatin harjoittajan on momentin 1 kohdan mukaan ilmoitettava ensinnäkin se ammattialajärjestö tai vastaava yhteisö, johon hän kuuluu. Ammattialajärjestöillä tarkoitetaan tässä sellaisia järjestöjä, joiden tehtävänä on jäsentensä ammatillinen valvonta. Tällainen on esimerkiksi asianajajien toimintaa valvova Suomen Asianajajaliitto. Kohdassa ei tarkoiteta pelkästään edunvalvontatehtäviä hoitavia järjestöjä. Lisäksi on momentin 2 kohdan mukaan ilmoitettava ammattinimike sekä jäsenvaltio, jossa se on myönnetty. Momentin 3 kohdan nojalla on lisäksi pidettävä saatavilla tieto sijoittautumisvaltiossa sovellettavista ammatillisista säännöistä sekä tieto siitä, missä ja miten ne ovat saatavilla.

Pykälän 3 momentissa on direktiivin 5 artiklan 2 kohtaa vastaavat säännökset hintojen ilmoittamista. Momentissa ei edellytetä hintojen ilmoittamista sinänsä. Jos tietoyhteiskunnan palvelua tarjottaessa kuitenkin annetaan tietoja myös tavaroiden tai palvelujen hinnoista, ne on momentin mukaan annettava selkeästi ja yksiselitteisesti. Tiedoista on myös käytävä ilmi, sisältyvätkö vero ja toimituskulut hintaan. Palvelun tarjoajan on lisäksi noudatettava kulutushyödykkeen hinnan ilmoittamista koskevia erityissäännöksiä, kuten kulutushyödykkeen hinnan ilmoittami-

sesta markkinoinnissa annettua asetusta ja asuntojen markkinoinnissa annettavista tiedoista annettua valtioneuvoston asetusta.

Pykälässä säädettyjen velvollisuuksien noudattamisen valvonnasta ja laiminlyönnin seuraamuksista säädetään 26 ja 27 §:ssä.

8 §. *Tiedonantovelvollisuus tilausta tehtäessä.* Pykälä koskee tietoja, jotka palvelun tarjoajan on pidettävä saatavilla niin, että palvelun vastaanottaja voi niihin perehtyä ennen tilauksen tekemistä. Pykälällä pannaan täytäntöön direktiivin 10 artiklan 1, 2 ja 4 kohta. Kuten 7 §, myös tämä pykälä täydentää muuhun lainsäädäntöön sisältyviä tiedonantovelvollisuussäännöksiä, joita on selvitetty yleisperustelujen jaksossa 3.2. Pykälässä ei liioin vaadita, että tiedot olisi annettava samalla laitteella ja samassa yhteydessä kuin tilaus tehdään, vaan velvollisuuden täyttäminen voidaan sopeuttaa päätelaitteen teknisiin mahdollisuuksiin. Tiedot on kuitenkin aina annettava selkeästi ja ymmärrettävästi.

Pykälässä säädetty tiedonantovelvollisuus koskee sellaisia tietoyhteiskunnan palveluja, joihin liittyy tilauksen tekeminen palvelun tarjoajalle. Näitä ovat tyypillisesti erilaisten hyödykkeiden tarjoaminen ostettaviksi. Pykälä koskee myös välityspalveluja, kuten arvopapereiden tai kiinteistöjen osto- tai myyntitoimeksiantojen hoitamista. Pykälässä säädetty tiedonantovelvollisuus ei sitä vastoin koske pelkkiä tietopalveluja eikä sellaisia muita tietoyhteiskunnan palveluja, joita ei tarjota vastaanottajien tilattaviksi.

Momentin 1 kohdan mukaan palvelun vastaanottajalle on annettava tiedot sopimuksen teon teknisistä vaiheista. Kohta vastaa direktiivin 10 artiklan 1 kohdan a alakohtaa. Vastaanottajalle on kohdan nojalla annettava käytännön ohjeita siitä, miten vastaanottajan on toimittava, jos hän haluaa sitovalla tavalla tilata hyödykkeitä palvelun tarjoajalta. Ohjeet voivat koskea esimerkiksi sitä, että vastaanottajan on rekisteröidyttävä käyttäjäksi, kerättävä elektroniseen ostoskoriin haluamansa tuotteet ja vahvistettava tilaus kuvaketta painamalla.

Vastaanottajalle on momentin 2 kohdan mukaan ilmoitettava, tallentaako palvelun tarjoaja tehdyn sopimuksen ja onko se toisen sopimusosapuolen saatavilla. Kohta vastaa direktiivin 10 artiklan 1 kohdan b alakohtaa.

Tällainen tieto on vastaanottajalle tärkeä etenkin silloin, kun tilaus koskee jatkuvia toimituksia tai on taloudellisesti merkittävä.

Momentin 3 kohdan mukaan palvelun vastaanottajalle on annettava tiedot teknisistä keinoista, joilla voidaan tunnistaa ja korjata syöttövirheet ennen tilauksen tekemistä. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi Internet-sivustoilla olevat ohjeet, joiden mukaan vastaanottajan on painettava tiettyä kuvaketta, jos hän haluaa muuttaa syöttämiään tietoja tai ne kokonaan poistaa, sekä näytölle ilmestyvä ilmoitus siitä, että annetut tiedot ovat ristiriitaisia. Kohta vastaa direktiivin 10 artiklan 1 kohdan c alakohtaa.

Palvelun vastaanottajalle on momentin 4 kohdan mukaan ilmoitettava kielet, joilla sopimus voidaan tehdä. Kohta vastaa direktiivin 10 artiklan 1 kohdan d alakohtaa. Internet-sivustoilla on jo nykyisin tavanomaisista, että palvelun tarjoaja ilmoittaa käytävissä olevat kielet esimerkiksi eri maiden lipuilla merkityillä kuvakkeilla, joita painamalla vastaanottaja saa esille haluamansa kieliversion.

Kohdassa ei velvoiteta palvelun tarjoajaa käyttämään Suomeen suunnatussa tarjonnassaan Suomen kansalliskieliä, suomea ja ruotsia. Suomeen sijoittautuneella palvelun tarjoajalla saattaa kuitenkin olla tällainen velvollisuus muun lainsäädännön nojalla.

Palvelun tarjoajan on momentin 5 kohdan mukaan ilmoitettava noudattamansa käytäntösäännöt sekä annettava tieto siitä, missä ja miten ne ovat sähköisesti saatavilla. Säännös vastaa direktiivin 10 artiklan 2 kohtaa. Olemassa olevista käytäntösäännöistä on kerrottu yleisperustelujen jaksossa 4.3.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa säädetty tiedonantovelvollisuus ei koske sellaisia sopimuksia, jotka tehdään käyttäen yksinomaan sähköpostia tai vastaavaa henkilökohtaista viestintätapaa. Säännös vastaa direktiivin 10 artiklan 4 kohtaa. Momentissa tarkoitettuja sähköpostia vastaavia viestintätapoja ovat esimerkiksi tekstiviestit. Poikkeus tiedonantovelvollisuudesta koskee vain tapauksia, joissa viestintään käytetään molempiin suuntiin yksinomaan henkilökohtaisia sähköpostiyhteyksiä tai vastaavia menetelyjä. Pelkästään se seikka, että palvelun vastaanottaja käyttää henkilökohtaista vies-

tintätapaa, ei vapauta palvelun tarjoajaa tiedonantovelvollisuudesta. Poikkeus ei näin ollen koske esimerkiksi sitä, että palvelun vastaanottaja lähettää sähköpostitse tilauksen palvelun tarjoajan verkkosivuilla tarjotusta tuotteesta. Tyypillinen poikkeuksen piiriin kuuluva tilanne on se, että osapuolet olemalla sähköpostitse henkilökohtaisesti yhteydessä toisiinsa neuvottelevat keskenään yksilöllisen sopimuksen.

Direktiivin johdanto-osan 39 kappaleessa korostetaan, ettei sähköpostia ja vastaavaa henkilökohtaista viestintätapaa koskeva poikkeus saisi johtaa siihen, että palvelun tarjoajat voivat kiertää velvollisuuksiaan.

Pykälän säännöksistä saadaan momentin toisen virkkeen nojalla poiketa sopimuksin. Tahdonvaltaisuus koskee kuitenkin vain elinkeinonharjoittajien välisiä suhteita. Kuluttajien hyväksi pykälän säännökset ovat pakottavia.

Pykälän säännösten noudattamisen valvonnasta ja laiminlyönnin seuraamuksista säädetään 26 ja 27 §:ssä.

9 §. *Sopimusehtojen toimittaminen.* Palvelun tarjoajan on pykälän mukaan toimitettava sopimusehdot palvelun vastaanottajan saataville siten, että vastaanottaja voi ne tallentaa ja toisintaa. Säännös vastaa direktiivin 10 artiklan 3 kohtaa. Toisin kuin 8 §:n säännökset, pykälä on pakottava myös elinkeinonharjoittajien välisissä suhteissa.

Sopimusehdot voidaan toimittaa esimerkiksi sähköpostitse. Pykälän vaatimukset täyttävät myös Internet-sivustoilla saatavilla olevat ehdot, jos ne ovat vastaanottajan tallennettavissa ja tulostettavissa. Jos kysymyksessä on sopimus, joka lain mukaan on tehtävä kirjallisesti tai jonka ehdot lain mukaan on toimitettava kirjallisina, sovelletaan, mitä 12 §:ssä säädetään.

Myös tämän pykälän noudattamisen valvonnasta ja seuraamuksista on voimassa, mitä 26 ja 27 §:ssä säädetään. Lisäksi kysymyseen voivat tulla sopimusoikeudelliset seuraamukset sopimusoikeuden yleisten periaatteiden nojalla. Jos palvelun vastaanottajalla ei esimerkiksi ole ollut tosiasiallista tilaisuutta tutustua sopimusehtoihin ennen sopimuksen tekemistä, ehdot eivät sido häntä.

10 §. *Tilaus ja vastaanottoilmoitus.* Pykälässä säädetään eräistä sähköisen tilauksen

tekemiseen liittyvistä, palvelun tarjoajan muista velvollisuuksista kuin tietojen antamisesta. Pykälässä ei säädetä siitä, miten tai minä ajankohtana sitova sähköinen sopimus syntyy. Nämä seikat määräytyvät sovellettavaksi tulevan kansallisen lain mukaisesti.

Jos tilaus tehdään teknisiä keinoja käyttäen, palvelun tarjoajan on 1 momentin mukaan viivytyksettä sähköisesti ilmoitettava tilauksen vastaanottamisesta tilauksen tehneelle palvelun vastaanottajalle. Säännös vastaa direktiivin 11 artiklan 1 kohdan ensimmäistä luetelmakohtaa. Erillistä vastaanottoilmoitusta ei kuitenkaan tarvitse toimittaa, jos tilattu hyödyke toimitetaan viivytyksettä sähköisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan palvelun tarjoajan on asetettava palvelun vastaanottajan käyttöön asianmukaiset, tehokkaat ja helppokäyttöiset tekniset keinot, joiden avulla vastaanottaja voi tunnistaa ja korjata syöttövirheet ennen tilauksen tekemistä. Momentti vastaa direktiivin 11 artiklan 2 kohtaa. Palvelun tarjoajan tulee käyttää, jos se on teknisesti mahdollista, sellaista tilausjärjestelmää, että palvelun vastaanottajalla on mahdollisuus tarkistaa syöttämänsä tiedot ja oikaista mahdolliset virheelliset tiedot ennen kuin tilaus on lopullinen.

Pykälän säännökset eivät 3 momentin mukaan koske sellaisia sopimuksia, jotka tehdään käyttäen yksinomaan sähköpostia tai vastaavaa henkilökohtaista viestintätapaa. Momentti vastaa direktiivin 11 artiklan 3 kohtaa. Poikkeus on samansisältöinen kuin 8 §:n 2 momentti, jonka perusteluissa sitä on lähemmin selvitetty.

Pykälän säännöksistä saadaan momentin toisen virkkeen nojalla poiketa sopimuksin, mutta vain jos osapuolet ovat elinkeinonharjoittajia. Kuluttajien hyväksi pykälän säännökset ovat pakottavia.

Pykälän noudattamisen valvonnasta ja seuraamuksista on voimassa, mitä 26 ja 27 §:ssä säädetään.

11 §. *Vastaanottamisen ajankohta.* Pykälässä säädetään 10 §:n 1 momentissa tarkoitettun tilauksen ja vastaanottoilmoituksen vastaanottamisen ajankohdasta. Pykälä vastaa direktiivin 11 artiklan 1 kohdan toista luetelmakohtaa. Sekä tilaus että vastaanottoilmoitus katsotaan pykälän mukaan vastaan-

otetuksi, kun se on sen osapuolen käytettävissä, jolle se on osoitettu. Kyseisen viestin katsotaan olevan osapuolen käytettävissä, kun se on tullut esimerkiksi sähköpostilaitteeseen. Merkitystä ei ole sillä, milloin sähköpostiviesti avataan tai luetaan.

12 §. *Sopimusta koskevien muotovaatimusten täyttäminen sähköisesti.* Pykälä sisältää yleiset säännökset siitä, millä tavalla muualla lainsäädännössä säädetyt sopimuksen muotovaatimukset voidaan täyttää sähköisesti. Pykälällä pannaan täytäntöön direktiivin 9 artiklan 1 kohta. Määrämuotoisia sopimuksia koskevaa voimassa olevaa lainsäädäntöä on selvitetty lähemmin yleisperustelujen jaksossa 3.4.

Pykälän 1 momentin mukaan muussa laissa säädetty vaatimus sopimuksen tekemisestä kirjallisesti voidaan täyttää myös sellaisella sähköisellä sopimuksella, jonka sisältöä ei voida yksipuolisesti muuttaa ja joka säilyy osapuolten saatavilla. Säännös vastaa uudemmassa lainsäädännössä jo käytettyä kirjalliselle sopimukselle vaihtoehtoisen sähköisen sopimuksen määrittelyä. Vaatimuksen täyttää esimerkiksi sähköpostitse tehty sopimus, joka on allekirjoitettu sähköisesti siten, että sisällön muuttumattomuus on varmistettavissa. Vaatimusta ei sitä vastoin täytä esimerkiksi se, että sopimusehdot ovat saatavilla internet-sivustoilla, sillä tällaiset ehdot ovat sivustoja ylläpitävän osapuolen muutettavissa.

Jos sopimus on lain mukaan allekirjoitettava, sovelletaan momentin viittaussäännöksen mukaisesti sähköisistä allekirjoituksista annetun lain säännöksiä. Kuten yleisperustelujen jaksossa 7.1. mainitaan, hallituksen esitys laiksi sähköisistä allekirjoituksista on tarkoitus antaa eduskunnalle lokakuussa 2001. Tässä laissa säädettäisiin muun muassa sähköisen allekirjoituksen oikeusvaikutuksesta.

Mahdollisuus täyttää laissa säädetyt kirjallisuus- ja allekirjoitusvaatimukset sähköisesti koskee momentin mukaan myös sopimussuhteen aikana toimitettavia osapuolten ilmoituksia sekä muita sopimukseen liittyviä toimenpiteitä. Lainsäädännössä on kirjallisuusvaatimuksia asetettu muun muassa eräiden sopimusten ehdoista ja niiden muutoksista ilmoittamiselle sekä eräiden sopimusten irti-

sanomiselle tai purkamiselle.

Pykälän 2 momentti koskee sopimussuhteeseen liittyviä ilmoituksia, jotka on lain mukaan toimitettava todisteellisesti. Tällaisia ilmoituksia ovat esimerkiksi ilmoitukset asuinhuoneiston ja liikehuoneiston vuokrasopimuksen irtisanomisesta. Momentin mukaan tällainen ilmoitus voidaan toimittaa myös sähköisesti, jos käytetty menetelmä mahdollistaa sen, että ilmoituksen vastaanottaminen on jälkikäteen näytettävissä toteen. Voidaan esimerkiksi käyttää sähköistä vastaanottokuittausta, jonka vastaanottaja on allekirjoittanut sellaisella kehittyneellä sähköisellä allekirjoituksella, joka perustuu laatuvarmenteseen ja joka on luotu turvallisella allekirjoituksen luomisvälineellä.

Pykälää ei 3 momentin mukaan sovelleta kiinteistön kauppaa tai muuta luovutusta koskevaan sopimukseen. Kiinteistön luovutus voidaan edelleenkin tehdä pätevästi vain maakaaren (540/1995) 2 luvun 1 §:ssä säädettyllä tavalla. Pykälää ei sovelleta myöskään perhe- tai jäämistöoikeudellisiin sopimuksiin, kuten avioehto-, ositus- tai perinnönjakosopimuksiin.

4 luku. **Välittäjinä toimivien palvelun tarjoajien vastuuvapaus**

13 §. *Vastuuvapaus tiedonsiirto- ja verkko-yhteyspalveluissa.* Pykälässä säädetään palvelun tarjoajan vastuuvapaudesta silloin, kun palvelu muodostuu tietojen siirrosta viestintäverkossa tai verkkoyhteyden tarjoamisesta. Vastuuvapaus koskee sekä rikosoikeudellista vastuuta että siviilioikeudellista vahingonkorvausvastuuta. Pykälällä pannaan täytäntöön direktiivin 12 artiklan 1 ja 2 kohta.

Pykälän 1 momentin mukaan palvelun tarjoaja ei ole vastuussa siirretyn aineiston mahdollisesti lainvastaisesta sisällöstä tai luvattomasta välittämisestä, jos hän ei ole siirron alkuunpanija, ei valitse siirron vastaanottajaa eikä valitse tai muuta siirrettäviä tietoja. Tietojen muuttamisella tarkoitetaan tässä sisältöön vaikuttavia muutoksia, mutta ei luonteeltaan teknisiä, esimerkiksi tekstin asettelun tai ulkonäköön vaikuttavia muutoksia.

Vastuuvapaus edellyttää siis, että palvelun tarjoajan toiminta rajoittuu kolmannen tahon — palvelun vastaanottajan — tuottamien tie-

tojen tekniseen välittämiseen tietoverkossa tai verkkoyhteyden tekniseen toteuttamiseen. Pykälässä tarkoitettu toiminnassa palvelun tarjoaja ei millään tavalla itse osallistu tietosisällön tuottamiseen tai muokkaamiseen eikä myöskään omatoimisesti pääätä tietojen lähettämistä tai valitse niiden vastaanottajia.

Pykälän 2 momentissa on selvyuden vuoksi todettu, että pykälässä tarkoitetut siirto- ja yhteystoiminnot käsittävät myös sellaisen automaattisen, lyhytaikaisen ja tilapäisen tietojen tallentamisen, jossa on yksinomaan kyse siirron suorittamisesta verkossa. Tällainen tiedonsiirron aikana siirron mahdollistamiseksi tapahtuva tekninen tallennus kuuluu siten vastaavasti tässä pykälässä säädettyjen vastuuvapausperusteiden piiriin.

14 §. *Vastuuvapaus tallennettaessa tietoja välimuistiin.* Pykälä vastaa direktiivin 13 artiklan 1 kohtaa, ja siinä säädetään niin sanottua välimuistitallennusta koskevista vastuuvapausperusteista. Pykälässä tarkoitettu toiminnassa palvelun tarjoajan järjestelmä luo automaattisesti ja teknisesti tilapäisiä ja lyhytaikaisia kopioita kolmannen tahon alun perin verkkoon laittamista tiedoista. Menettelyn tarkoituksena on tehostaa tietojen siirtämistä edelleen niiden varsinaisille vastaanottajille.

Palvelun tarjoajan vastuuvapaus edellyttää pykälän 1 kohdan mukaan sitä, että hän ei muuta välimuistiin tallennettuja tietoja. Kuten 13 §:ssä myös tässä kohdassa tarkoitetaan sisältöön vaikuttavaa muuttamista eikä teknistä muuntelua. Pykälän 2 kohdassa vaaditaan lisäksi, että palvelun tarjoaja noudattaa tietoihin pääsyä koskevia ehtoja. Jos tiedot esimerkiksi on tarkoitettu vain määrätuille vastaanottajille, palvelun tarjoaja ei saa toimittaa niitä muiden saataville.

Pykälän 3 kohdan mukaan palvelun tarjoajan on myös noudatettava sellaisia tiedon päivytystä koskevia ehtoja, jotka on määriteltä alalla laajalti hyväksytyllä ja käytetyllä tavalla. Kohdassa viitataan alan vakiintuneisiin käytäntöihin, sillä varsinaisia standardeja päivytyksestä ei ole annettu.

Palvelun tarjoaja ei saa 4 kohdan mukaan puuttua toimialalla laajalti hyväksytyyn ja käytetyn teknologian lailliseen käyttöön saadakseen tietoja tallennetun tiedon käytöstä. Palvelun tarjoaja ei esimerkiksi saa puuttua

sellaisten tilastolaskurien käyttöön, joilla seurataan käyntien lukumääriä jollakin kotisivulla.

Pykälän 5 kohdan mukaan palvelun tarjoajan on, jotta hän saisi hyväkseen vastuuvapauden, viivytyksettä poistettava välimuistiin tallennettu tieto tai estettävä sen saanti saatuaan tosiasiallisesti tietoonsa sen, että tieto on poistettu tai saanti estetty sieltä, missä tieto alun perin oli verkossa. Käytännössä tiedon saanti alkuperäisaineiston poistamisesta ja siitä johtuva välimuistikopion poisto tapahtuvat ohjelmistojen avulla automaattisesti. Vastaava poisto- tai estovelvollisuus syntyy kohdan mukaan myös silloin, kun palvelun tarjoaja saa tietää, että tuomioistuin tai muu toimivaltainen viranomainen on määrännyt poistamaan tiedon tai estämään sen saannin.

15 §. *Vastuuvapaus tietojen tallennuspalveluissa.* Pykälän 1 momentti vastaa asiallisesti direktiivin 14 artiklan 1 kohtaa, mutta se on muotoiltu toisin. Direktiivin sanamuodon ei katsottu sellaisenaan soveltuvan niihin erityisiin menettelytapoihin, joista säädetään 16—25 §:ssä ja joita vastaavia direktiivissä ei ole.

Momentin 1 kohdan mukaan tallennuspalvelun tarjoaja ei ole vastuussa palvelun vastaanottajan eli sisällön tuottajan toimittamien tietojen sisällöstä tai välittämisestä, jos palvelun tarjoaja estää tietojen saannin viivymättä saatuaan sitä koskevan tuomioistuimen määräyksen. Jos kysymyksessä on tekijänoikeuden loukkaaminen, palvelun tarjoajan on vastaavasti ryhdyttävä estotoimenpiteisiin, kun hän on saanut tekijänoikeuden haltijalta tai tämän edustajalta ilmoituksen, joka muodoltaan ja sisällöltään täyttää 22 §:ssä säädetty vaatimukset.

Tallennuspalvelun tarjoaja saattaa vuokrata palvelimeltaan tilaa toiselle palvelun tarjoajalle, jonka palvelussa sisällön tuottajan toimittamat tiedot ovat. Tällaisia palvelukerrostumia voi samalla palvelimella olla useampiakin. Estomääräykset ja ilmoitukset tulisi näissä tapauksissa kohdistaa lähinnä siihen palvelun tarjoajaan, jonka palvelussa kyseiset tiedot ovat tallennettuina. Jos tämä palvelun tarjoaja on tuntematon, on myös sille palvelintilaa vuokranneen palvelun tarjoajan ryhdyttävä toimiin lainvastaisen aineiston saannin estämiseksi.

Palvelun tarjoajan kannalta kohdan säännös merkitsee sitä, että direktiivissä vastuuvapauden edellytykseksi asetettu tosiasiallinen tietoisuus lainvastaisuudesta syntyy Suomen kansallisen lain mukaan yleensä viranomaisen määräyksen tiedoksisaannilla ja tekijänoikeusasioissa myös tekijänoikeuden haltijan tai tämän edustajan määrämuotoisella ilmoituksella. Muilta tahoilta mahdollisesti tulleilla tiedoilla tai ilmoituksilla on merkitystä lähinnä momentin 2 kohdassa säädettyissä tapauksissa. Mahdollisuus säätää poistoon tai estoon sovellettavista kansallisista menettelytavoista perustuu direktiivin 14 artiklan 3 kohtaan sekä johdanto-osan 46 kapaleeseen.

Vaikka lainvastaisen aineiston saannin esto momentin mukaisesti perustuu yleensä tuomioistuimen määräykseen tai tekijänoikeuden haltijan ilmoitukseen, voi käytännössä syntyä tilanteita, joissa palvelun tarjoajan olisi syytä toimia myös itse varmistaa vastuuvapautensa. Näin voisi olla asian laita esimerkiksi silloin, kun palvelun tarjoaja tietää sisällön tuottajan käyttävän palvelintilaa tekijänoikeudella suojatun aineiston luvatta välittämiseen tavalla, joka aiheuttaa oikeuden haltijalle jatkuvasti merkittävää taloudellista vahinkoa. Tällaisissa tapauksissa ei voida ilman muuta lähteä siitä, että lainvastaisen toiminnan jatkamiselle tekniset edellytykset järjestävä palvelun tarjoaja voisi toiminnan lainvastaisuudesta ja syntyvistä vahingoista tietoisenaakin tehokkaasti vedota vastuuvapausperusteisiin.

Momentin 2 kohdassa säädettyissä tapauksissa palvelun tarjoajan olisi vastuuvapauden saadakseen toimittava ilman viranomaisen määräystäkin, jos hän muuten saa tosiasiallisesti tietoonsa sen, että hänen palvelimellaan on kohdassa tarkoitettua selvästi lainvastaista aineistoa. Tosiasiallisella tietoisuudella tarkoitetaan tässä sitä, että palvelun tarjoaja tietää kyseisen aineiston olemassaolosta ja sijainnista sekä siitä, että aineisto on selvästi lainvastainen.

Kohdassa viitataan ensinnäkin rikoslain 11 luvun 8 §:ään, jossa säädetään rangaistavaksi sellaisten lausuntojen tai tiedonantojen levittäminen yleisön keskuuteen, joissa uhaetaan, panetellaan tai solvataan jotakin kansallista, rodullista, etnistä tai uskonnollista ryh-

mää taikka niihin rinnastettavaa kansanryhmää. Kohdassa viitataan lisäksi rikoslain 17 luvun 18 §:ään, jossa säädetään rangaistavaksi sellaisten kuvien tai kuvatallenteiden kaupanpito, vuokraus tai levittäminen, joissa sukupuolisiveellisyyttä loukkaavasti esitetään lasta tai väkivaltaa taikka eläimeen sekaantumista. Kun kysymyksessä on kohdassa tarkoitettu, tietoverkoissa nopeasti leviävä erityisen vahingollinen aineisto, ei voida lähteä siitä, että palvelun tarjoaja asiasta tietoisena voisi silti jäädä passiivisena odottamaan viranomaisen toimenpiteitä.

Palvelun tarjoajan on määräyksen tai ilmoituksen taikka 2 kohdassa tarkoitettun tiedon saatuaan viipymättä estettävä tietojen saanti. Palvelun tarjoajan tulisi toimia niin pian kuin se käytännössä on mahdollista ottaen huomioon olosuhteet, toiminnan laajuus ja aineiston vahingollisuus. Palvelun tarjoaja voi itse valita ne tekniset keinot, joilla esto toteutetaan. Hän voi esimerkiksi tallettaa tiedot siten, ettei ulkopuolisilla ole niihin pääsyä, poistaa tiedot palvelimelta taikka hävittää tiedot. Ehdotetussa laissa ei aseteta palvelujen tarjoajalle velvollisuutta tietojen säilyttämiseen. Tällaisia tallentamisvelvollisuuksia palvelun tarjoajaan voi kuitenkin kohdistua muiden lakien perusteella.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentin vastuuvapausperusteita ei sovelleta, jos sisällön tuottaja toimii palvelun tarjoajan johdon tai valvonnan alaisena. Säännös vastaa direktiivin 14 artiklan 2 kohtaa ja heijastaa sitä ehdotetun vastuuvapausääntelyn yleistä lähtökohtaa, jonka mukaan palvelun tarjoaja ei voi vedota vastuuvapausperusteisiin, jos hän itse osallistuu lainvastaisen sisällön tuottamiseen.

16 §. *Tiedon saannin estoa koskeva määräys.* Pykälässä säädetään uudesta turvaamistoimen luonteisesta menettelystä, jolla palvelimelle tallennettujen tietojen saanti voidaan väliaikaisesti estää.

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuin voi hakemuksesta määrätä tallennuspalvelun tarjoajan sakon uhalla estämään tämän tallentaman tiedon saannin, jos on ilmeistä, että tieto on sisällöltään lainvastainen tai että sitä välitetään lainvastaisesti.

Hakemuksen voi tehdä virallinen syyttäjä, tutkinnanjohtaja tai henkilö, jonka oikeutta

asia koskee. Menettelyn nopeuden varmistamiseksi estomääräys voidaan antaa vasta puolta kuulematta.

Estomääräys voidaan antaa vain, jos on ilmeistä, että tieto on sisällöltään lainvastainen tai että sitä välitetään lainvastaisesti. Ensin mainitussa tapauksessa tämä edellyttää, että tiedon sisällöstä on erittäin pätevin perustein pääteltävissä, että sen tuottaja on syyllistynyt tiedon sisältöön perustuvaan rikokseen. Jälkimmäisessä tapauksessa tarkoitetaan lähinnä tekijänoikeudellisesti suojatun aineiston luvaton välittämistä. Estomääräys voidaan antaa, jos tekijänoikeuden loukkaaminen on ilmeistä.

Määräys on pykälän 2 momentin mukaan annettava tiedoksi myös sisällön tuottajalle. Sisällön tuottaja saattaa olla hakijalle ja tuomioistuimelle tuntematon, mutta palvelun tarjoajan sopijapuolena tämän tiedossa. Tällaisessa tapauksessa tuomioistuin voi määrätä palvelun tarjoajan huolehtimaan määräyksen tiedoksiannosta.

Pykälässä tarkoitettu määräys voi olla vain väliaikainen. Pykälän 3 momentin mukaan määräys raukeaisi, jollei määräyksen kohteena olevan tiedon sisällöstä tai välittämisestä nosteta syyttä tai vahingonkorvauskannetta kolmen kuukauden kuluessa määräyksen antamisesta.

Kolmen kuukauden määräaika saattaa joissakin tapauksissa osoittautua liian lyhyeksi. Näin voisi olla esimerkiksi silloin, kun sisällön tuottajan henkilöllisyyden selville saaminen on vaikeaa. Tämän vuoksi tuomioistuin voisi momentin mukaan syyttäjän, asianomistajan tai asianosaisen vaatimuksesta pidentää määräyksen voimassaoloaikaa enintään kolmella kuukaudella. Pidentäminen luonnollisesti edellyttää, että lainvastaisuus on edelleen ilmeistä. Pidentäminen tulisi saman määräyksen osalta kysymykseen vain kerran.

Pykälän 4 momentin mukaan palvelun tarjoajalla ja sisällön tuottajalla on kummallakin oikeus hakea määräyksen kumoamista 14 päivän määräajassa siinä tuomioistuimessa, joka on määräyksen antanut. Määräaika luetaan määräyksen tiedoksi saamisesta. Tällainen mahdollisuus on tärkeä sen vuoksi, ettei palvelun tarjoajan tai sisällön tuottajan tarvitsisi jäädä odottamaan, nostetaanko asi-

assa myöhemmin syyte tai korvauskanne ja esitetäänkö siinä yhteydessä vaatimus tietojen saannin estosta, vaan hän voisi saada estomääräyksen voimassaolosta mahdollisimman pian tuomioistuimen ratkaisun.

Määräyksen kumoamista koskevan asian käsittelyssä noudatettaisiin samaa menettelyä kuin hakemusasioiden käsittelyssä yleensä. Tuomioistuin huolehtisi kuitenkin virallisen syyttäjän kuulemiseksi tarpeellisista toimenpiteistä.

Asian ollessa vireillä tuomioistuimessa tiedon saanti pysyisi edelleen estettynä. Asiaa käsittelevä tuomioistuin voisi kuitenkin määrätä, että tieto voidaan saattaa uudelleen saataville.

Jos määräys kumotaan, virallisella syyttäjällä olisi momenttiin sisältyvän nimenomaisen säännöksen nojalla oikeus hakea muutosta päätökseen. Tapauksessa, jossa määräys on annettu muun kuin syyttäjän hakemukselta, olisi luonnollisesti myös hakijalla oikeus hakea muutosta kumoamispäätökseen.

17 §. *Toimivaltainen tuomioistuin.* Pykälän mukaan 16 §:ssä tarkoitettu hakemus käsitellään palvelun tarjoajan kotipaikan tuomioistuimessa. Käsitellypaikka on kytketty palvelun tarjoajaan sen vuoksi, että väliaikainen määräyskin kohdistetaan häneen eikä siihen sisällön tuottajaan, jonka toimittamasta aineistosta hakemuksessa on kysymys.

Hakemus voitaisiin aina käsitellä myös Helsingin käräjäoikeudessa. Tällä on pyritty varmistamaan hakijalle mahdollisimman nopea ja vaivaton menettely. Käsitelyn nopeuttamiseksi ja yksinkertaistamiseksi pykälässä on vielä säännös, jonka mukaan käräjäoikeus on päätösvaltainen myös kun siinä on yksin puheenjohtaja.

18 §. *Sisällön tuottajan oikeusturva.* Estäessään tietojen saannin omasta aloitteestaan 15 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla palvelun tarjoaja puuttuu sisällön tuottajan sananvapauden käyttämiseen. Palvelun tarjoajan on tällöin katsottava hoitavan julkista hallinto-tehtävää ja käyttävän julkista valtaa siinä merkityksessä kuin perustuslain 124 §:ssä säädetään. Tämän vuoksi on huolehdittava riittävästä sisällön tuottajan oikeusturvan ta-keista.

Pykälän 1 momentin mukaan palvelun tarjoajan on viipymättä ilmoitettava sisällön

tuottajalle siitä, että tämän tuottamien tietojen saanti on 15 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla estetty. Ilmoitus on tärkeä, jotta sisällön tuottaja voi käyttää 2 momentissa säädettyä oikeuttaan saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Ilmoitus on toimitettava kirjallisesti tai sähköisesti siten, että ilmoituksen sisältöä ei voida yksipuolisesti muuttaa ja että se säilyy osapuolten saatavilla. Vaatimuksen täyttää esimerkiksi sähköpostitse tehty ilmoitus, jos se on allekirjoitettu sähköisesti siten, että sisällön muuttumattomuus on varmistettavissa.

Ilmoituksessa on momentin mukaan mainittava eston syy. Tämä voidaan tehdä ilmoittamalla, minkä 15 §:n 1 momentin 2 kohdassa mainitun säännöksen vastainen kyseisen tiedon sisältö on. Yksityiskohtaisempia perusteita lainvastaisuudelle ei tarvitsisi esittää. Lisäksi ilmoituksessa on mainittava sisällön tuottajan oikeus saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Käytännössä tämä merkitsisi velvollisuutta ilmoittaa pykälän 2 momentissa olevan säännöksen sisältö.

Perustuslain 124 §:ssä tarkoitettuihin oikeusturvatakeisiin kuuluu myös kielellisistä oikeuksista huolehtiminen. Tämän vuoksi ilmoitus on momentin mukaan lähetettävä sisällön tuottajan äidinkielellä, suomeksi tai ruotsiksi. Tavallisesti palvelun tarjoajan ja sisällön tuottajan välillä vallitsee sopimussuhde. Sopimuksessa on voitu sopia myös siitä, millä kielellä osapuolten välinen kirjeenvaihto tapahtuu. Tämän vuoksi säännöksessä tarkoitettun ilmoituksen saa tehdä myös sellaisella kielellä, josta sisällön tuottajan kanssa on sovittu. Jos kielestä ei ole nimenomaisesti sovittu, momentin mukaisena kielenä voidaan pitää sitä kieltä, jolla sopimus on laadittu.

Sisällön tuottajalla on pykälän 2 momentin mukaan oikeus saada estoasia tuomioistuimen käsiteltäväksi 14 päivän määräajassa. Aika alkaisi siitä, kun sisällön tuottaja on saanut 1 momentissa tarkoitettun ilmoituksen. Toimivaltainen tuomioistuin olisi 17 §:n mukaisesti joko palvelun tarjoajan kotipaikan käräjäoikeus tai Helsingin käräjäoikeus. Asian käsittelyssä noudatettaisiin 16 §:n 4 momentin säännöksiä. Estoasia käsiteltäisiin siten samalla tavalla kuin hakemusasiat yleensä lukuun ottamatta sitä, että tuomioistuin

huolehtisi virallisen syyttäjän kuulemiseksi tarpeellisista toimenpiteistä. Samoin tiedon saanti pysyisi estettynä asiaa käsiteltäessä, ellei tuomioistuin toisin määrää. Myös syyttäjän muutoksenhakuoikeudesta olisi voimassa mitä siitä säädetään 16 §:n 4 momentissa.

19 §. *Palvelun tarjoajan velvollisuus ryhtyä toimiin viranomaisen päätöksen toteuttamiseksi.* Pykälään on selvyuden vuoksi otettu säännös siitä, että 13—15 §:n säännökset palvelujen tarjoajan vastuuvapaudesta eivät vaikuta palvelun tarjoajan toimintavelvollisuuksiin muun lain nojalla. Tällaisia velvoitteita saatetaan asettaa esimerkiksi kuluttajansuoja-, tupakka- ja alkoholilainsäädännön nojalla, sillä tuomioistuin tai valvontaviranomainen voi näissä asioissa kohdistaa kiellon myös lainvastaisen markkinoinnin toteuttajaan. Säännös vastaa direktiivin 12 artiklan 3 kohtaa, 13 artiklan 2 kohtaa ja 14 artiklan 3 kohdan ensimmäistä lausetta.

Välittäjänä toimivan palvelun tarjoajan asemaa koskee myös vuoden 2001 tekijänoikeusdirektiivi. Tekijänoikeusdirektiivin 8 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että oikeudenhaltijoilla on mahdollisuus hakea kieltä tai määräystä sellaisia välittäjiä vastaan, joiden palveluita kolmas osapuoli käyttää tekijänoikeuden tai lähioikeuden rikkomiseen.

Pykälän säännöksessä tarkoitettuina tuomioistuimen tai muun toimivaltaisen viranomaisen määräyksinä, jotka voivat aiheuttaa palvelun tarjoajalle toimintavelvollisuuden, voivat siten tulla kyseeseen myös edellä mainitun direktiivisäännöksen mukaiset oikeudenhaltijan hakemat kiellot tai määräykset, jotka kohdistuvat välittäjinä toimiviin palvelun tarjoajiin.

5 luku. Ilmoitusmenettely

20 §. *Tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin estäminen.* Tekijänoikeuden haltija ja hänen edustajansa voivat pykälän 1 momentin nojalla käyttää 22—24 §:ssä tarkoitettua ilmoitusmenettelyä tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin estämiseksi. Menettelyä sovellettaisiin vain tekijänoikeuslaissa säänneltyihin tekijänoikeuteen ja sitä lähellä oleviin oikeuksiin.

Ennen kuin oikeudenhaltija tai edustaja voi kääntyä vaatimuksineen tallennuspalvelun tarjoajan puoleen, hänen on 2 momentin mukaan otettava yhteyttä asianomaiseen sisällön tuottajaan ja esittävä poisto- tai estovaatimus tälle, paitsi jos sisällön tuottajaa ei voida tunnistaa. Jos sisällön tuottaja ei viivytyksettä yhteydenoton jälkeen poista aineistoa tai estä sen saantia, oikeudenhaltija tai edustaja voi esittää vaatimuksensa palvelun tarjoajalle.

21 §. *Palvelun tarjoajan yhteyspiste.* Pykälän mukaan palvelun tarjoajan on ilmoitettava yhteyspiste 22 §:ssä tarkoitettujen ilmoitusten ja 23 §:ssä tarkoitettujen vastineiden toimittamista varten. Ilmoitusmenettelyn sujuvuuden ja nopeuden kannalta on tärkeää, että asianosaiset tietävät, minne ilmoitukset ja vastineet on palvelun tarjoajan organisaatiossa osoitettava, jotta ne menisivät viivytysittä perille. Yhteyspisteen yhteystietojen, kuten puhelinnumeron, osoitteen ja sähköpostiosoitteen, on oltava saatavilla helposti ja jatkuvasti. Tiedot voidaan pitää saatavilla esimerkiksi kotisivulla tai puhelinluettelossa.

22 §. *Ilmoituksen muoto ja sisältö.* Pykälän 1 momentissa säädetään tekijänoikeusloukkauksista tehtävien ilmoitusten muodosta ja sisällöstä. Muodoltaan ilmoituksen on oltava kirjallinen tai sähköinen siten, ettei sen sisältöä voida yksipuolisesti muuttaa ja että se säilyy osapuolten saatavilla. Sisällöltään ilmoituksen on täytettävä momentin 1—6 kohdan vaatimukset.

Ilmoituksessa on ensinnäkin on oltava sen tekijän nimi ja yhteystiedot, kuten osoite, sähköpostiosoite ja puhelinnumero (1 kohta). Lisäksi on mainittava yksilöityinä se aineisto, jonka saannin estämistä vaaditaan, sekä selvitys aineiston sijainnista (2 kohta). Vaatimus aineiston yksilöinnistä ei tarkoita sitä, että jokainen yksittäinen teos olisi mainittava nimeltä. Olennaista on, että palvelun tarjoaja saa eston toteuttamiseksi riittävän tarkan kuvauksen aineistosta. Sijaintiedot on esitettävä niin, että palvelujen tarjoaja mahdollisimman vaivattomasti kykenee paikantamaan kyseisen aineiston.

Ilmoituksessa on myös oltava sen tekijän vakuutus siitä, että se aineisto, jota vaatimus koskee, on hänen vilpittömän käsityksensä mukaan lainvastaisesti saatavilla viestintäverkossa (3 kohta). Edelleen on annettava

tieto siitä, että ilmoituksen tekijä on tuloksetta esittänyt vaatimuksensa sisällön tuottajalle tai että sisällön tuottajaa ei ole voitu tunnistaa (4 kohta). Ilmoituksen tekijän on vielä vakuutettava, että hän on tekijänoikeuden haltija tai oikeutettu toimimaan tekijänoikeuden haltijan puolesta (5 kohta), sekä allekirjoitettava ilmoitus joko käsin tai sähköisesti (6 kohta).

Jos ilmoitus ei täytä 1 momentissa säädettyjä vaatimuksia, se on 2 momentin mukaan tehton. Palvelun tarjoajan ei siis tarvitse ryhtyä toimiin aineiston saannin estämiseksi muodoltaan tai sisällöltään puutteellisen ilmoituksen perusteella. Palvelun tarjoaja voi tällaisesta ilmoituksesta huolimatta vedota vastuuvapautusperusteisiin.

Jos ilmoituksen puutteet koskevat yksinomaan vaatimuksen kohteena olevan aineiston yksilöintiä tai sen sijainnin selvittämistä, palvelun tarjoajan on momentin mukaan kuitenkin ryhdyttävä kohtuullisiin toimiin ilmoituksen tekijän tavoittamiseksi ja ilmoitettava tälle havaitsemansa puutteet. Riittävänä voidaan pitää, että palvelujen tarjoaja ottaa yhteyttä ilmoituksen tekijään puhelimitse, sähköpostitse tai kirjeitse käyttäen ilmoituksessa olevia yhteystietoja. Jos ilmoituksen tekijää ei näiden yhteystietojen avulla voida tavoittaa, palvelun tarjoajan ei tarvitse ryhtyä enemmälti selvittämään hänen olinpaikkaansa.

23 §. *Ilmoitus sisällön tuottajalle ja vastine.* Pykälän 1 momentin mukaan palvelun tarjoajan on viipymättä ilmoitettava sisällön tuottajalle tämän toimittaman aineiston saannin estämisestä sekä toimitettava sisällön tuottajalle jäljennös ilmoituksesta, jonka perusteella esto on tehty. Tämä on tarpeen, jotta sisällön tuottaja saa asianmukaiset tiedot siitä, kenen vaatimuksesta, mitä tietoja koskien ja millä perusteilla esto on tehty.

Jos sisällön tuottaja katsoo eston olevan perusteeton, hän voi pykälän 2 momentin nojalla saada tiedot palautetuiksi toimittamalla ilmoituksen tekijälle määrääjässä määrämuoitoisen vastineen. Kuten ilmoituksenkin myös vastineen on oltava kirjallinen tai 22 §:ssä säädetyllä tavalla sähköinen. Vastine on toimitettava 14 päivän kuluessa siitä, kun sisällön tuottaja on saanut ilmoituksen tietoonsa. Jäljennös vastineesta on toimitettava tiedoksi

palvelun tarjoajalle.

Sisällöltään vastineen on täytettävä momentin 1—4 kohdassa säädetty vaatimukset. Siinä on ensinnäkin oltava sisällön tuottajan nimi ja yhteystiedot (1 kohta) sekä mainittava ne tosiseikat ja muut syyt, joiden nojalla esto katsotaan perusteettomaksi (2 kohta). Tällainen seikka voi olla esimerkiksi se, että ilmoituksessa tai eston teknisessä toteuttamisessa on tapahtunut virhe ja esto on erehdyksessä kohdistettu sisällön tuottajan aineistoon. Vastineessa on lisäksi yksilöitävä se aineisto, jonka estoa pidetään perusteettomana (3 kohta). Vastine on allekirjoitettava käsin tai sähköisesti (4 kohta).

24 §. *Aineiston palauttaminen.* Jos edellä 23 §:ssä säädetty vaatimukset täyttävä vastine on määräajassa toimitettu, palvelun tarjoaja ei saa pykälän mukaan estää sitä, että vastineessa yksilöity aineisto palautetaan saataville ja pidetään saatavilla. Jos oikeuden haltija esimerkiksi toimittaa samaa aineistoa koskevan uuden ilmoituksen, ilmoitus on tehoton eikä palvelun tarjoaja saa ryhtyä sen perusteella toimenpiteisiin aineiston saannin estämiseksi.

Vastineen jälkeen estoon voidaan ryhtyä vain pykälässä mainituilla kahdella perusteella. Aineiston saannin esto voi ensinnäkin perustua palvelun tarjoajan ja sisällön tuottajan väliseen sopimukseen. Toiseksi kysymyksessä voi olla tuomioistuimen määräys tai päätös, jossa palvelun tarjoaja velvoitetaan estämään kyseisen aineiston saanti. Vastineen toimittaminen merkitsee näin ollen myös sitä, että ilmoituksen tekijän on saatukseen aineiston lopullisesti poistetuksi saatettava asian tuomioistuimen käsiteltäväksi.

25 §. *Korvausvelvollisuus.* Pykälässä säädetään korvausvastuusta 22 §:ssä tarkoitetussa ilmoituksessa tai 23 §:ssä tarkoitetussa vastineessa olleiden väärin tietojen aiheuttamasta vahingosta. Pääperiaatteena pykälän mukaan on se, että väärän tiedon antanut on velvollinen korvaamaan siitä aiheutuvan vahingon. Vastuu olisi huolimattomuudesta riippumaton: vastuun perusteena olisi annettun tiedon objektiivisesti arvioiden väärä sisältö.

Pykälän pääsäännön mukainen ankara vastuu saattaa johtaa etenkin tulkinnanvaraisissa tilanteissa kohtuuttomuuteen. Vastuu voi

muodostua kohtuuttomaksi myös silloin, kun tiedoiltaan pääasiallisesti oikeassa ilmoituksessa tai vastineessa on kokonaisuuden kannalta vähäisiä yksittäisiä virheitä. Näistä syistä pykälässä säädetään myös mahdollisuudesta vastuusta vapautumiseen tai vastuun sovitteluun. Säännöksen mukaan korvausvelvollisuutta ei synny tai sitä voidaan sovittaa, jos tiedon antaneella oli ollut perusteltua aihetta uskoa tietoa oikeaksi tai jos väärällä tiedolla oli vain vähäinen merkitys ilmoituksen tai vastineen koko sisältö huomioon ottaen.

6 luku. Valvonta ja seuraukset

26 §. *Valvonta ja valvontaviranomaisen tiedonsaantioikeus.* Lain 7—10 §:ssä palvelun tarjoajalle säädettyjen velvollisuuksien noudattamista valvoo pykälän 1 momentin mukaan Viestintävirasto. Mainitut säännökset koskevat palvelun tarjoajan yleistä tiedonantovelvollisuutta (7 §), tiedonantovelvollisuutta tilausta tehtäessä (8 §), sopimusehtojen toimittamistapaa (9 §) sekä tilausten tekemiseen liittyviä velvollisuuksia (10 §). Näiden säännösten noudattamisen valvonnasta on lisäksi voimassa, mitä kuluttajansuojalaissa säädetään kuluttaja-asiamiehen valvontavallasta. Kuluttaja-asiamies valvoo kuluttajansuojalain nojalla yleisesti markkinoinnin lainmukaisuutta ja sopimusehtojen käyttöä kuluttajansuojan kannalta. Kuluttaja-asiamiehellä on vastaava rinnakkainen toimivalta eräiden muidenkin viranomaisten, kuten Rahoitustarkastuksen ja Vakuutusvalvontaviraston kanssa. Viestintäviraston ja kuluttaja-asiamiehen on momentin mukaan valvontatehtävää suorittaessaan toimittava tarkoituksenmukaisella tavalla yhteistyössä.

Viestintävirasto valvoo momentin nojalla myös 21 §:n noudattamista. Pykälä koskee tallennuspalvelun tarjoajan velvollisuutta ilmoittaa yhteyspiste, jonne voidaan toimittaa tekijänoikeutta loukkaavan aineiston poistamista koskeva ilmoitus ja vastine aineiston palauttamiseksi.

Pykälän 2 momentissa säädetään palvelun tarjoajan velvollisuudesta antaa pyynnöstä Viestintävirastolle valvontaa varten tarpeelliset tiedot. Momentissa viitataan lisäksi Ku-

luttajavirastosta annettuun lakiin (1056/1998), jossa säädetään kuluttajasiemiehen oikeudesta saada valvontatehtävään varten tietoja elinkeinonharjoittajilta.

27 §. *Hallinnolliset pakkokeinot.* Jos palvelun tarjoaja laiminlyö 7—10 tai 21 §:ssä säädetyn velvollisuuden, Viestintävirasto voi pykälän 1 momentin mukaan kehottaa palvelun tarjoajaa täyttämään velvollisuutensa määräajassa. Vastaava kehoitus voidaan antaa myös silloin, kun palvelun tarjoaja ei toimita Viestintävirastolle viraston pyytämiä valvontaa varten tarpeellisia tietoja 26 §:n 2 momentin mukaisesti. Kummassakin tapauksessa kehotuksen tehosteeksi voidaan asettaa uhkasakko. Viestintävirastolla on siis oikeus, mutta ei velvollisuutta antaa kehoituksia ja asettaa uhkasakkoja. Varsinkin vähäisissä laiminlyönneissä tilanne saataneen usein korjatuksi pelkällä yhteydenotolla palvelun tarjoajaan. Vakavissa ja kiireellisissä tapauksissa saattaa sen sijaan olla aihetta käyttää viivytyksestä uhkasakolla tehostettua kehoitusta. Uhkasakon asettamisesta ja tuomitsemisesta säädetään lähemmin uhkasakko-laissa (1113/1990).

Rikkoessaan 7—10 §:n säännöksiä palvelun tarjoaja voi samalla menetellä myös kuluttajansuojalain säännösten vastaisesti. Tällaisia säännöksiä voivat olla etenkin markkinoinnin sääntelyä koskevat kuluttajansuojalain 2 luvun säännökset ja etämyynnin tiedonantovelvollisuuksia koskevat 6 luvun säännökset. Näissä tapauksissa käytettävissä olevista hallinnollisista pakkokeinoista, kiellosta ja uhkasakosta, säädetään erikseen kuluttajansuojalaissa, Kuluttajavirastosta annetussa laissa ja markkinatuomioistuimesta annetussa laissa.

7 luku. Voimaantulo

28 §. *Voimaantulo.* Pykälä sisältää tavanomaisen voimaantulosäännöksen.

1.2. Laki yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvas- ta

21 a §. *Suoramarkkinoinnin tunnistettavuus.* Pykälällä pannaan täytäntöön direktiivin 7 artiklan 1 kohta. Jos suoramarkkinoin-

tia harjoitetaan sähköpostitse ilman tilaajan ennakolta antamaa lupaa, sähköpostiviesti on pykälän mukaan voitava heti vastaanotettaessa tunnistaa selvästi ja yksiselitteisesti markkinoinniksi. Viestin kaupallinen luonne on siis voitava todeta suoraan viestin aiheen ilmaisevasta otsikosta ilman, että vastaanottajan tarvitsee avata viestiä ja perehtyä sen sisältöön. Käytännössä säännös tulee sovellettavaksi yrityksille ja yhteisöille suunnattuun sähköpostimainontaan, sillä tällaisen mainonnan osoittaminen luonnollisille henkilöille edellyttää yleensä ennakkolupaa.

1.3. Kuluttajansuojalaki

2 luku. Markkinoinnin sääntely

1 a §. Pykälällä pannaan täytäntöön direktiivin 6 artiklan a ja b kohtaan sisältyvät kaupallisen viestinnän ja sen tilaajan tunnistettavuutta sekä c ja d kohtaan sisältyvät erilaisen myyninedistämiskeinojen tunnistettavuutta koskevat vaatimukset kuluttajille suunnatussa markkinoinnissa. Pykälä koskee, kuten luvun muutkin säännökset, markkinointia yleisesti riippumatta siitä, mitä välinettä markkinointiin käytetään. Pykälä ei siis direktiivin tavoin rajoitu vain sähköiseen viestintään.

Pykälän mukaan markkinoinnista on ensinnäkin käytävä selkeästi ilmi sen kaupallinen tarkoitus. Mainonnan ja muun markkinoinnin tunnistettavuutta ja erottuvuutta esimerkiksi toimituksellisesta aineistosta on nykyisinkin edellytetty luvun 1 §:n yleislausekkeen nojalla. Tältä osin uusi pykälä ei asiallisesti muuta oikeustilaa.

Markkinoinnista on lisäksi käytävä ilmi se, kenen lukuun markkinointi toteutetaan. Myös tämä vaatimus liittyy markkinoinnin tunnistettavuuteen ja avoimuuteen. Tarkoituksena on varmistaa muun muassa se, että riippumattomalta vaikuttavasta mutta tosiasiallisesti kaupallisesti sponsoroidusta aineistosta ilmenisi myös kyseinen sponsori. Pykälässä ei edellytetä, että esimerkiksi selvästi kaupalliseksi viestinnäksi tunnistettavissa mainoksissa olisi nimenomaisesti ilmoitettava mainonnan tilaajan nimi. Se, kenen lukuun markkinointia toteutetaan, käy usein ilmi mainoksen varsinaisesta sisällöstäkin eli siitä, mitä tuot-

teita tai toimintaa mainostetaan.

Kuluttajien huomion ja kiinnostuksen herättämiseksi saatetaan markkinointikampanja aloittaa arvoituksellisilla viesteillä, joista ei vielä käy ilmi, mistä on kysymys. Tällaiselle markkinoinnille ei ole edelleenkaan estettä, kunhan tunnistettavuusvaatimukset täytetään kampanjan edetessä.

4 b §. Pykälällä pannaan täytäntöön direktiivin 6 artiklan d kohdan vaatimukset, jotka koskevat tiedottamista markkinointiin liittyvien arvontojen, yleisökilpailujen ja pelien osallistumisehdoista. Ehtojen on pykälän mukaan oltava selkeitä ja ymmärrettäviä sekä helposti saatavilla. Direktiivistä poiketen sääntelyä ei tältä osin ole rajoitettu sähköisiin menetelmiin, vaan pykälä koskee kuluttajille suunnattua markkinointia yleisesti.

Direktiivin 6 artiklan c kohdan mukaiset alennuksia, ostohyvityksiä ja kylkiäisiä koskevat vastaavat tiedonantovaatimukset sisältyvät luvun 4 §:ään, joka on juuri tältä osin muutettu 1 päivänä maaliskuuta 2001 voimaan tulleella lailla kuluttajansuojalain muuttamisesta.

1.4. Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa

1 §. Pykälässä kielletään hyvän liiketavan vastaisen tai muutoin toisen elinkeinonharjoittajan kannalta sopimattoman menettelyn käyttäminen elinkeinotoiminnassa. Pykälää sovelletaan myös mainontaan ja muuhun markkinointiin.

Direktiivin 6 artikla koskee paitsi kuluttajille myös toisille elinkeinonharjoittajille suunnattua mainontaa ja myynninedistämis-toimintaa. Artiklan tunnistettavuusvaatimusten täytäntöön panemiseksi suhteessa toisiin elinkeinonharjoittajiin pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti markkinoinnin kaupallisen luonteen sekä sen tilaajan tunnistettavuudesta. Momentti on sisällöltään täysin sama kuin kuluttajansuojalain 2 lukuun lisättäväksi ehdotettu 1 a §, jonka perusteissa on tarkemmin selvitetty säännösten tarkoitusta ja soveltamista.

3 §. Pykälässä kielletään sellaisen arpomisesta riippuvan tai muutoin sattumanvaraisen edun lupaaminen, jonka saaminen edellyttää

vastiketta.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jota koskee tietojen antamista erilaisista myynninedistämistoimista, kuten alennuksista, kylkiäisistä, markkinointiarpaisista ja kilpailuista. Lisäys perustuu direktiivin 6 artiklaan. Kuten 1 §:ään lisättäväksi ehdotetun, myös tämän momentin tarve johtuu siitä, että direktiivi koskee liikesuhteita samalla tavoin kuin kuluttajasuhteitakin.

Jos markkinoinnissa tarjotaan alennuksia, kylkiäisiä tai muita erityisiä etuja, niiden saamista koskevien ehtojen on momentin mukaan oltava selkeitä, ymmärrettäviä ja helposti saatavilla. Samat vaatimukset koskevat osallistumisehtoja, jos markkinointiin liittyy arvontoja, yleisökilpailuja tai pelejä.

2. Voimaantulo

Direktiivi on 22 artiklan 1 kohdan mukaan pantava kansallisesti täytäntöön ennen 17 päivää tammikuuta 2002. Tarkoituksena on, että ehdotetut lait tulisivat tämän mukaisesti voimaan 16 päivänä tammikuuta 2002.

3. Säättämisjärjestys

Esityksen 1. lakiehdotuksen 15 §:n mukaan tallennuspalvelun tarjoajan on tietyin edellytyksin ryhdyttävä toimiin palvelimelleen tallennettujen tietojen saannin estämiseksi, jotta hän voisi tehokkaasti vedota siihen, ettei hän ole vastuussa tietojen mahdollisesta lainvastasesta sisällöstä tai tietojen lainvastaisesta levittämisestä. Palvelun tarjoaja joutuu siten puuttumaan kolmannen henkilön tietoverkoissa julkistamiin tietoihin, mielipiteisiin ja viesteihin tavalla, jota on arvioitava perustuslaissa turvatun sananvapauden kannalta.

Ehdotettuihin uusiin menettelyihin ei liity aineiston ennakkovalvontaa, ja palvelun tarjoajan jälkikäteinen puuttuminen tietosisältöön perustuisi yleensä tuomioistuimen määräykseen. Palvelun tarjoajan olisi kuitenkin vastuuvapauden saadakseen toimittava myös oma-aloitteisesti, jos hän saa tosiasiallisesti tietoonsa sen, että hänen palvelimellaan on rikoslain 11 luvun 8 §:ssä ja 17 luvun 18 §:ssä tarkoitettua aineistoa eli kiihottamista kansanryhmää vastaan tai sellaisia porno-

grafisia kuvia, jotka esittävät lapsia taikka väkivaltaa tai eläimiin sekaantumista. Ehdotusta valmisteltaessa on katsottu painavien yhteiskunnallisten syiden vaativan, että tällaisen erityisen vahingollisen aineiston leviäminen tietoverkoissa saadaan estettyä mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti, eikä tosiseikoista tietoinen palvelun tarjoaja saa sen takia jäädä passiivisena odottamaan viranomaisten toimia.

Jos kysymyksessä on tekijänoikeuden loukkaaminen, palvelun tarjoajan olisi ehdotuksen mukaan estettävä loukkaavan aineiston saatavilla pitäminen myös oikeuden haltijan tai tämän edustajan tekemän määrämuotoisen ilmoituksen perusteella. Nämä tapauk-

set eroavat edellä selostetuista ennen kaikkea siinä, että kyseessä on tavallisesti piratismi, tekijänoikeuslaissa säädetyn oikeuden selkeä loukkaus, johon ei liity sananvapausnäkökulmaa.

Ehdotusta valmisteltaessa on otettu huomioon sananvapauden käytön sääntelylle perustuslaissa asetetut vaatimukset, minkä vuoksi 1. lakiehdotus voidaan säätää tavallisena lakina. Voidaan kuitenkin pitää suotavana, että ehdotuksesta hankitaan perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

*Lakiehdotukset***1.****Laki****tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Soveltamisala ja määritelmät

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamiseen liittyvistä seikoista, erityisesti palvelujen tarjoamisen vapaudesta, palvelun tarjoajien velvollisuudesta antaa tietoja, sopimusta koskevien muotovaatimusten täyttämisestä sähköisesti sekä välittäjänä toimivien palvelun tarjoajien vastuuvapaudesta.

2 §

Tietoyhteiskunnan palvelu

Tietoyhteiskunnan palvelulla tarkoitetaan tässä laissa palvelua, joka toimitetaan:

- 1) etäpalveluna eli ilman, että osapuolet ovat yhtä aikaa läsnä;
- 2) sähköisesti eli lähettämällä ja vastaanottamalla palvelu tietoja sähköisesti käsittelevien laitteiden tai tietojen säilytyksen avulla ja siten, että palvelun lähettämiseen, siirtoon ja vastaanottamiseen käytetään yksinomaan johtimia, radioyhteyttä, optisia laitteita tai muita sähkömagneettisia laitteita;

- 3) palvelun vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä tapahtuvana tiedonsiirtona; ja

- 4) tavallisesti vastiketta vastaan.

3 §

Muut määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) *palvelun tarjoajalla* luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka tarjoaa tietoyhteiskunnan palvelun;

- 2) *sijoittautumisvaltiolla* valtiota, jossa palvelun tarjoaja tosiasiallisesti harjoittaa taloudellista toimintaa pysyvässä sijoittautumispaikassa;

- 3) *palvelun vastaanottajalla* luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka käyttää tietoyhteiskunnan palveluja ammatillisiin tai muihin tarkoituksiin, erityisesti etsiäkseen tietoa tai saattaakseen sen saataville;

- 4) *säännellyllä ammatilla* vähintään kolmi- vuotisesta ammatillisesta korkeammasta koulutuksesta annettujen tutkintotodistusten tunnustamista koskevasta yleisestä järjestelmästä annetun neuvoston direktiivin 89/48/ETY 1 artiklan d kohdassa ja mainittua direktiiviä täydentävästä ammatillisen koulutuksen tunnustamista koskevasta toisesta yleisestä järjestelmästä annetun neuvoston direktiivin

92/51/ETY 1 artiklan f kohdassa tarkoitettua ammattia;

5) *yhteensovitettulla alalla* oikeusjärjestykseen sisältyviä vaatimuksia, joita palvelun tarjoajan on noudatettava toimintansa aloittessaan ja sitä jatkaessaan, kuten vaatimuksia, jotka koskevat:

a) pätevyyttä, lupaa, rekisteröintiä tai viranomaiselle tehtäviä ilmoituksia;

b) menettelytapoja, mainontaa ja muuta markkinointia, palvelun laatua ja sisältöä, sopimuksia tai palvelun tarjoajan vastuuta.

4 §

Soveltamisalan rajoitukset

Tätä lakia ei sovelleta:

1) verotukseen;

2) yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 95/46/EY sekä henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta televiestinnän alalla annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 97/66/EY soveltamisalaan kuuluviin kysymyksiin;

3) julkisten notaarien ja vastaavien ammattiharjoittajien sellaisiin toimiin, joihin sisältyy julkisen vallan käyttämistä;

4) oikeudenkäyntiasiamiehen tai oikeudenkäyntiavustajan toimiin oikeudenkäynnissä;

5) vastikkeelliseen arpajaistointaan.

Tämän lain 5 ja 6 §:ää ei sovelleta:

1) tekijänoikeuteen, lähioikeuksiin, teollisoikeuksiin eikä oikeuksiin, joita tarkoitetaan puolijohdetuotteiden piirimallien oikeudellisesta suojasta annetussa neuvoston direktiivissä 87/54/ETY ja tietokantojen oikeudellisesta suojasta annetussa neuvoston direktiivissä 96/9/EY;

2) sähköisen rahan liikkeeseenlaskuun silloin, kun jäsenvaltio on soveltanut liikkeeseenlaskijaan jotakin sähköisen rahan liikkeeseenlaskijoiden liiketoiminnan aloittamisesta, harjoittamisesta ja toiminnan vakauden valvonnasta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2000/46/EY 8 artiklan 1 kohdassa säädetyistä poikkeuksista;

3) arvopapereihin kohdistuvaa yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavia yrityksiä (yhteissijoitusyritykset) koskevien lakien, asetusten

ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun neuvoston direktiivin 85/611/ETY 44 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuun yhteissijoitusyrityksen osuuksien mai-
nontaan;

4) sijoittautumisvapauteen, vakuutusten vapaaseen tarjontaan ja vakuutus sopimukseen sovellettavaan lakiin liittyviin kysymyksiin, joista säädetään neuvoston toisen vahinkovakuutusdirektiivin 88/357/ETY 7 ja 8 artiklassa, neuvoston toisen henkivakuutusdirektiivin 90/619/ETY 4 artiklassa, neuvoston kolmannen vahinkovakuutusdirektiivin 92/49/ETY 30 artiklassa ja IV osastossa sekä neuvoston kolmannen henkivakuutusdirektiivin 92/96/ETY IV osastossa;

5) osapuolten vapauteen valita sopimukseen sovellettava laki;

6) sopimusvelvoitteisiin kuluttajasopimuksissa;

7) kiinteistön sijaintivaltion lain pakottaviin säännöksiin sopimuksen muodosta silloin, kun sopimuksella luodaan tai siirretään oikeus kiinteistöön;

8) ei-toivotun kaupallisen sähköpostiviestinnän sallittavuuteen.

2 luku

Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen vapaus

5 §

Palvelun tarjoamisen vapaus

Toiseen Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon sijoittautuneelle palvelun tarjoajalle ei saa asettaa yhteensovitettuun alaan kuuluvia vaatimuksia, jotka rajoittavat tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamista Suomessa. Tuomioistuimien tai muu toimivaltainen viranomainen saa kuitenkin lain nojalla rajoittaa tietyn palvelun tarjoamista, jos:

1) rajoitus on tarpeen yleisen järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi, kansanterveyden suojelemiseksi taikka kuluttajien suojaamiseksi;

2) rajoitus kohdistuu palveluun, joka vahingoittaa 1 kohdassa tarkoitettuja tavoitteita tai saattaa vakavasti vaarantaa niiden saavuttamisen; ja

3) rajoitus on oikeassa suhteessa tavoitteen nähden.

Rajoitusta ei saa toteuttaa ennen kuin palvelun tarjoajan sijoittautumisvaltiota on pyydetty ryhtymään asiassa toimenpiteisiin mutta sijoittautumisvaltio ei ole toteuttanut toimenpiteitä tai toimenpiteet eivät ole olleet riittäviä. Lisäksi rajoituksesta on ennen sen toteuttamista ilmoitettava Euroopan yhteisöjen komissiolle ja palvelun tarjoajan sijoittautumisvaltiolle.

Kiireellisissä tapauksissa rajoitus voidaan toteuttaa sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään. Euroopan yhteisöjen komissiolle ja palvelun tarjoajan sijoittautumisvaltiolle on viipymättä ilmoitettava rajoituksesta ja syistä, joiden vuoksi tapaus on katsottu kiireelliseksi.

Mitä 2 ja 3 momentissa säädetään, ei sovelleta rikostutkinnassa eikä käsiteltäessä asiaa tuomioistuimessa.

6 §

Suomen lain noudattaminen

Suomen toimivaltaisten viranomaisten on valvottava, että Suomeen sijoittautuneet palvelun tarjoajat noudattavat yhteensovitetulla alalla Suomen lakia myös silloin, kun palvelujen tarjonta kohdistuu yksinomaan tai pääasiassa toiseen Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon.

3 luku

Tiedonantovelvollisuus sekä sähköiset tilaukset ja sopimukset

7 §

Yleinen tiedonantovelvollisuus

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään tiedonantovelvoitteista, palvelun tarjoajan on pidettävä ainakin seuraavat tiedot palvelun vastaanottajien ja viranomaisten saatavilla helposti, välittömästi ja jatkuvasti:

1) palvelun tarjoajan nimi, maantieteellinen osoite sijoittautumisvaltiossa, sähköpostiosoite sekä sellaiset muut yhteystiedot, joi-

den avulla palvelun tarjoajaan voidaan saada yhteys nopeasti, suoraan ja tehokkaasti;

2) kaupparekisteri tai muu vastaava julkinen rekisteri, johon palvelun tarjoaja on merkitty, sekä palvelun tarjoajan yritys- ja yhteisötunnus tai muu vastaava tunniste kyseisessä rekisterissä;

3) asianomaisen valvontaviranomaisen yhteystiedot, jos toiminnan harjoittaminen edellyttää lupaa tai rekisteröintiä;

4) arvonlisäverotunniste, jos palvelun tarjoaja harjoittaa arvonlisäveron alaista toimintaa.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, säännellyn ammatin harjoittajan on pidettävä saatavilla seuraavat tiedot:

1) ammattialajärjestö tai vastaava yhteisö, johon palvelun tarjoaja kuuluu;

2) ammattinimike sekä jäsenvaltio, jossa se on myönnetty;

3) maininta sijoittautumisvaltiossa sovellettavista ammatillisista säännöistä sekä siitä, missä ja miten ne ovat saatavilla.

Jos tietoyhteiskunnan palvelua tarjottaessa annetaan tietoja tavaroiden tai palvelujen hinnoista, ne on annettava selkeästi ja yksiselitteisesti. Tiedoista on käytävä ilmi, sisältyvätkö vero ja toimituskulut hintaan. Kulutushyödykkeen hinnan ilmoittamisesta säädetään erikseen.

8 §

Tiedonantovelvollisuus tilausta tehtäessä

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään tiedonantovelvoitteista, palvelun tarjoajan on ennen kuin palvelun vastaanottaja tekee tilauksen pidettävä tämän saatavilla selkeät ja ymmärrettävät tiedot ainakin seuraavista seikoista:

1) sopimuksen teon tekniset vaiheet;

2) tallentaako palvelun tarjoaja tehdyn sopimuksen ja onko se toisen osapuolen saatavilla;

3) tekniset keinot, joilla voidaan tunnistaa ja korjata syöttövirheet ennen tilauksen tekemistä;

4) kielet, joilla sopimus voidaan tehdä;

5) palvelun tarjoajan noudattamat asiaa koskevat käytäntösäännöt sekä missä ja miten ne ovat sähköisesti saatavilla.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta sopimukseen, jotka tehdään käyttäen yksinomaan sähköpostia tai vastaavaa henkilökohtaista viestintätapaa. Sopimuksella saadaan poiketa 1 momentin säännöksistä, jollei osapuolena ole kuluttaja.

9 §

Sopimusehtojen toimittaminen

Palvelun tarjoajan on toimitettava sopimusehdot palvelun vastaanottajan saataville siten, että vastaanottaja voi tallentaa ja toisintaa ne.

10 §

Tilaus ja vastaanottoilmoitus

Jos tilaus tehdään teknisiä keinoja käyttäen, palvelun tarjoajan on viivytyksettä sähköisesti ilmoitettava tilauksen vastaanottamisesta. Vastaanottoilmoitusta ei tarvitse toimittaa, jos tilattu hyödyke toimitetaan viivytyksettä sähköisesti.

Palvelun tarjoajan on asetettava palvelun vastaanottajan käyttöön asianmukaiset, tehokkaat ja helppokäyttöiset tekniset keinot, joiden avulla vastaanottaja voi tunnistaa ja korjata syöttövirheet ennen tilauksen tekemistä.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei sovelleta sopimukseen, jotka tehdään käyttäen yksinomaan sähköpostia tai vastaavaa henkilökohtaista viestintätapaa. Sopimuksella saadaan poiketa 1 ja 2 momentin säännöksistä, jollei osapuolena ole kuluttaja.

11 §

Vastaanottamisen ajankohta

Edellä 10 §:ssä tarkoitettu tilaus ja vastaanottoilmoitus katsotaan vastaanotetuksi, kun se on sen osapuolen käytettävissä, jolle se on osoitettu.

12 §

Sopimusta koskevien muotovaatimusten täyttäminen sähköisesti

Jos sopimus on lain mukaan tehtävä kirjallisesti, vaatimuksen täyttää myös sellainen sähköinen sopimus, jonka sisältöä ei voida yksipuolisesti muuttaa ja joka säilyy osapuolten saatavilla. Jos sopimus on lain mukaan allekirjoitettava, sovelletaan, mitä sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa (/) säädetään. Mitä tässä momentissa säädetään, koskee vastaavasti sopimussuhteeseen liittyviä osapuolten ilmoituksia ja muita toimenpiteitä, joiden on lain mukaan oltava kirjallisia tai allekirjoitettuja.

Jos sopimukseen liittyvä ilmoitus on lain mukaan toimitettava todisteellisesti, vaatimus voidaan täyttää myös sellaisella sähköisellä menetelmällä, jonka avulla voidaan näyttää vastaanottajan saaneen ilmoituksen.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei sovelleta kiinteistön kauppaa tai muuta luovutusta koskevaan sopimukseen eikä perhe- tai jäämistöoikeudelliseen sopimukseen.

4 luku

Välittäjinä toimivien palvelun tarjoajien vastuuvapaus

13 §

Vastuuvapaus tiedonsiirto- ja verkkoyhteyspalveluissa

Kun tietoyhteiskunnan palvelu muodostuu palvelun vastaanottajan toimittamien tietojen siirrosta viestintäverkossa tai verkkoyhteyden tarjoamisesta, palvelun tarjoaja ei ole vastuussa siirrettyjen tietojen sisällöstä tai välittämisestä, jos hän:

- 1) ei ole siirron alkuunpanija;
- 2) ei valitse siirron vastaanottajaa; eikä
- 3) valitse eikä muuta siirrettäviä tietoja.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun siirtoon tai yhteyden tarjoamiseen liittyvät toiminnot käsittävät siirrettyjen tietojen automaattisen, tilapäisen ja lyhytaikaisen tallentamisen siltä osin kuin tallentamisessa on kysymys yksinomaan siirron suorittamisesta eikä tallenta-

misen kesto ylitä siirtoon tarvittavaa kohtuullista aikaa.

14 §

Vastuuvapaus tallennettaessa tietoja väli-
muistiin

Kun tietoyhteiskunnan palvelu muodostuu palvelun vastaanottajan toimittamien tietojen siirrosta viestintäverkossa, palvelun tarjoaja ei ole vastuussa tietojen sisällöstä tai välittämisestä sellaisen automaattisen, tilapäisen ja lyhytaikaisen tallennuksen osalta, jonka yksinomaisena tarkoituksena on tehostaa tietojen siirtämistä edelleen muille palvelun vastaanottajille heidän pyynnöstään, jos hän:

- 1) ei muuta tietoja;
- 2) noudattaa tietoihin pääsyä koskevia ehtoja;
- 3) noudattaa tiedon päivitystä koskevia sääntöjä, jotka on määritelty toimialalla laajalti hyväksytyllä ja käytetyllä tavalla;
- 4) ei puutu toimialalla laajalti hyväksytyyn ja käytetyn teknologian lailliseen käyttöön saadakseen tietoja tallennetun tiedon käytöstä; ja
- 5) toimii viipymättä tallentamansa tiedon poistamiseksi tai sen saannin estämiseksi saatuaan tosiasiallisesti tietoonsa, että tieto on poistettu sieltä, missä se alun perin verkossa oli, tai että sen saanti on estetty taikka että tuomioistuin tai muu toimivaltainen viranomainen on määrännyt poistamaan tiedon tai estämään sen saannin.

15 §

Vastuuvapaus tietojen tallennuspalveluissa

Kun tietoyhteiskunnan palvelu käsittää palvelun vastaanottajan (*sisällön tuottaja*) toimittamien tietojen tallentamisen tämän pyynnöstä, palvelun tarjoaja ei ole vastuussa tallennettujen tietojen sisällöstä tai välittämisestä, jos hän toimii viipymättä tallentamansa tiedon saannin estämiseksi:

- 1) saatuaan tietoonsa sitä koskevan tuomioistuimen määräyksen taikka, jos kysymyksessä on tekijänoikeuden loukkaaminen, saatuaan 22 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen;

- 2) saatuaan muuten tosiasiallisesti tietoonsa, että tallennettu tieto on sisällöltään selvästi rikoslain (39/1889) 11 luvun 8 §:n tai 17 luvun 18 §:n vastainen.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos sisällön tuottaja toimii palvelun tarjoajan johdon tai valvonnan alaisena.

16 §

Tiedon saannin estoa koskeva määräys

Tuomioistuin voi virallisen syyttäjän tai tutkinnanjohtajan hakemuksesta taikka sen hakemuksesta, jonka oikeutta asiaa koskee, vastapuolta kuulematta määrätä 15 §:ssä tarkoitetun palvelun tarjoajan sakon uhalla estämään tallentamansa tiedon saannin, jos on ilmeistä, että tieto on sisällöltään lainvastainen tai että sitä välitetään lainvastaisesti. Tuomioistuimen on käsiteltävä hakemus kiireellisesti.

Tuomioistuimen määräys on annettava tiedoksi myös sisällön tuottajalle. Jos sisällön tuottaja on tuntematon, tuomioistuin voi määrätä palvelun tarjoajan huolehtimaan tiedoksiannosta.

Määräys raukeaa, jollei sen kohteena olevan tiedon sisältöön tai välittämiseen perustuvasta rikoksesta nosteta syytettä tai, milloin kysymys on korvausvastuusta, panna vireille kannetta kolmen kuukauden kuluessa määräyksen antamisesta. Tuomioistuin voi virallisen syyttäjän, asianomistajan tai asianomaisen edellä tarkoitettuna määräaikana esittämästä vaatimuksesta pidentää tätä määräaikaa enintään kolmella kuukaudella.

Palvelun tarjoajalla ja sisällön tuottajalla on oikeus hakea määräyksen kumoamista siinä tuomioistuimessa, jossa määräys on annettu. Määräyksen kumoamista koskevan asian käsittelyssä noudatetaan hakemusasoiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettua lakia (307/1986). Tuomioistuin huolehtii kuitenkin tarpeellisista toimenpiteistä virallisen syyttäjän kuulemiseksi. Kumoamista on haettava 14 päivän kuluessa siitä, kun hakija on saanut tiedon määräyksestä. Tietoa ei saa saattaa uudelleen saataville kumoamista koskevan asian käsittelyn ollessa vireillä, ellei asiaa käsittelevä tuomioistuin toisin määrää. Myös virallisella syyttäjällä on

oikeus hakea muutosta päätökseen, jolla määräys on kumottu.

17 §

Toimivaltainen tuomioistuin

Edellä 16 §:ssä tarkoitettu hakemus käsitellään palvelun tarjoajan kotipaikan käräjäoikeudessa. Hakemus voidaan kuitenkin aina käsitellä myös Helsingin käräjäoikeudessa. Käräjäoikeus on päätösvaltainen myös kun siinä on yksin puheenjohtaja.

18 §

Sisällön tuottajan oikeusturva

Jos palvelun tarjoaja on estänyt tiedon saannin 15 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla, hänen on viipymättä ilmoitettava siitä sisällön tuottajalle kirjallisesti tai sähköisesti siten, että ilmoituksen sisältöä ei voida yksipuolisesti muuttaa ja että se säilyy osapuolten saatavilla. Ilmoituksessa on mainittava eston syy sekä tieto sisällön tuottajan oikeudesta saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Ilmoitus on tehtävä sisällön tuottajan äidinkiellällä, suomeksi tai ruotsiksi. Ilmoitus voidaan tehdä myös sisällön tuottajan kanssa sovitulla muulla kielellä.

Sisällön tuottajalla on oikeus saattaa estoa koskeva asia 17 §:ssä tarkoitetun tuomioistuimen käsiteltäväksi 14 päivän kuluessa siitä, kun hän on saanut 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen. Estoa koskevan asian käsittelyssä noudatetaan, mitä 16 §:n 4 momentissa säädetään.

19 §

Palvelun tarjoajan velvollisuus ryhtyä toimiin viranomaisen päätöksen toteuttamiseksi

Mitä 13—15 §:ssä säädetään palvelun tarjoajan vastuuvapaudesta, ei vaikuta palvelun tarjoajan velvollisuuteen muun lain nojalla ryhtyä tarvittaviin toimiin tuomioistuimen tai muun toimivaltaisen viranomaisen määräyksen tai päätöksen toteuttamiseksi.

5 luku

Ilmoitusmenettely

20 §

Tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin estäminen

Tekijänoikeuden haltija tai hänen edustajansa voi vaatia 15 §:ssä tarkoitettua palvelun tarjoajaa estämään tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin siten kuin tässä pykälässä ja 22—24 §:ssä säädetään.

Vaimus on esitettävä ensin sille sisällön tuottajalle, jonka toimittamaa aineistoa vaatimus koskee. Jos sisällön tuottajaa ei voida tunnistaa tai jos hän ei viipymättä poista aineistoa tai estä sen saantia, vaatimus voidaan tehdä palvelun tarjoajalle 22 §:ssä säädetyllä ilmoituksella.

21 §

Palvelun tarjoajan yhteyspiste

Palvelun tarjoajan on ilmoitettava yhteyspiste, jonne 22 §:ssä tarkoitettu ilmoitus ja 23 §:ssä tarkoitettu vastine voidaan toimittaa. Yhteyspisteen yhteystietojen on oltava saatavilla helposti ja jatkuvasti.

22 §

Ilmoituksen muoto ja sisältö

Ilmoitus on tehtävä kirjallisesti tai sähköisesti siten, että ilmoituksen sisältöä ei voida yksipuolisesti muuttaa ja että se säilyy osapuolten saatavilla. Ilmoituksessa on oltava:

- 1) ilmoituksen tekijän nimi ja yhteystiedot;
- 2) yksilöityinä se aineisto, jonka saannin estämistä vaaditaan, sekä selvitys aineiston sijainnista;
- 3) ilmoituksen tekijän vakuutus siitä, että se aineisto, jota vaatimus koskee, on hänen vilpittömän käsityksensä mukaan lainvastaisesti saatavilla viestintäverkossa;
- 4) tieto siitä, että ilmoituksen tekijä on tuloksetta esittänyt vaatimuksensa sisällön

tuottajalle tai että sisällön tuottajaa ei ole voitu tunnistaa;

5) ilmoituksen tekijän vakuutus siitä, että hän on tekijänoikeuden haltija tai oikeutettu toimimaan tekijänoikeuden haltijan puolesta;

6) ilmoituksen tekijän allekirjoitus.

Ilmoitus, joka ei täytä 1 momentissa säädettyjä vaatimuksia, on tehoton. Jos ilmoituksen puutteet koskevat yksinomaan 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja tietoja, palvelun tarjoajan on kuitenkin ryhdyttävä kohutuullisiin toimiin ilmoituksen tekijän tavoittamiseksi ja ilmoitettava tälle havaitsemansa puutteet.

23 §

Ilmoitus sisällön tuottajalle ja vastine

Palvelun tarjoajan on viipymättä ilmoitettava sisällön tuottajalle tämän toimittaman aineiston saannin estämisestä sekä toimitettava sisällön tuottajalle jäljennös ilmoituksesta, jonka perusteella esto on tehty.

Jos sisällön tuottaja katsoo olevan perusteeton, hän voi saada aineiston palautetuksi toimittamalla ilmoituksen tekijälle vastineen kirjallisesti tai 22 §:ssä säädetyllä tavalla sähköisesti 14 päivän kuluessa ilmoituksesta tiedon saatuaan. Jäljennös vastineesta on toimitettava palvelun tarjoajalle. Vastineesta on oltava:

- 1) sisällön tuottajan nimi ja yhteystiedot;
- 2) ne tosiseikat ja muut syyt, joiden nojalla esto katsotaan perusteettomaksi;
- 3) yksilöityinä se aineisto, jonka esto katsotaan perusteettomaksi;
- 4) sisällön tuottajan allekirjoitus.

24 §

Aineiston palauttaminen

Jos 23 §:ssä säädetyt vaatimukset täyttävä vastine on määräajassa toimitettu, palvelun tarjoaja ei saa estää vastineessa yksilöidyn aineiston palauttamista ja sen pitämistä saatavilla, ellei palvelun tarjoajan ja sisällön tuottajan välisestä sopimuksesta taikka tuo-

mioistuimen tai muun viranomaisen määräyksestä tai päätöksestä johdu muuta.

25 §

Korvausvelvollisuus

Joka antaa väärän tiedon 22 §:ssä tarkoitetussa ilmoituksessa tai 23 §:ssä tarkoitetussa vastineessa, on velvollinen korvaamaan siitä aiheutuvan vahingon. Korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole tai sitä voidaan sovitella, jos tiedon antaneella oli ollut perusteltua aihetta olettaa tietoa oikeaksi tai jos väärällä tiedolla oli vain vähäinen merkitys ilmoituksen tai vastineen koko sisältö huomioon ottaen.

6 luku

Valvonta ja seuraamukset

26 §

Valvonta ja valvontaviranomaisen tiedonsaantioikeus

Tämän lain 7—10 ja 21 §:n noudattamista valvoo Viestintävirasto. Lain 7—10 §:n noudattamisen valvonnasta on lisäksi voimassa, mitä kuluttajansuojalaissa (38/1978) säädetään kuluttaja-asiamiehen valvontavallasta. Viestintäviraston ja kuluttaja-asiamiehen on oltava tarkoituksenmukaisessa yhteistyössä keskenään.

Palvelun tarjoajan on salassapitosäännösten estämättä pyynnöstä annettava Viestintävirastolle valvontaa varten tarpeelliset tiedot. Kuluttaja-asiamiehen oikeudesta saada tietoja säädetään Kuluttajavirastosta annetussa laissa (1056/1998).

27 §

Hallinnolliset pakkokeinot

Jos palvelun tarjoaja laiminlyö 7—

10 §:ssä, 21 §:ssä tai 26 §:n 2 momentissa säädetyn velvollisuuden, Viestintävirasto voi kehottaa palvelun tarjoajaa täyttämään sen määräajassa. Viestintävirasto voi asettaa kehotuksen tehosteeksi uhkasakon siten kuin uhkasakkolaissa (1113/1990) säädetään.

Jos palvelun tarjoaja rikkoessaan 7—10 §:n säännöksiä menettelee myös kuluttajansuojalain säännösten vastaisesti, pakkokeinoista on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

7 luku

Voimaantulo

28 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

2.

Laki**yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta 22 päivänä huhtikuuta 1999 annettuun lakiin (565/1999) uusi 21 a § seuraavasti:

21 a §

Suoramarkkinoinnin tunnistettavuus

Harjoitettaessa suoramarkkinointia sähköpostitse ilman tilaajan ennakolta antamaa lu-

paa on sähköpostiviesti voitava heti sitä vastaanotettaessa selvästi ja yksiselitteisesti tunnistaa markkinoinniksi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____ .

3.

Laki**kuluttajansuojalain 2 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 20 päivänä tammikuuta 1978 annetun kuluttajansuojalain (38/1978) 2 lukuun uusi 1 a ja 4 b § seuraavasti:

2 luku

Markkinoinnin sääntely

1 a §

Markkinoinnista on käytävä selkeästi ilmi sen kaupallinen tarkoitus sekä se, kenen lukuun markkinointi toteutetaan.

4 b §

Jos markkinointiin liittyy arvontoja, yleiskilpailuja tai pelejä, niihin osallistumisen ehtojen on oltava selkeitä ja ymmärrettäviä sekä helposti saatavilla.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____ .

4.

Laki**sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa 22 päivänä joulukuuta 1978 annetun lain (1061/1978) 1 §:ään uusi 2 momentti ja 3 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

1 § -----	kylkiäisiä tai muita erityisiä etuja tai jos markkinointiin liittyy arvontoja, yleisökilpailuja tai pelejä, etujen saamista tai arvontoihin, kilpailuihin ja peleihin osallistumista koskevien ehtojen on oltava selkeitä ja ymmärrettäviä sekä helposti saatavilla.
Markkinoinnista on käytävä selkeästi ilmi sen kaupallinen tarkoitus sekä se, kenen lukuun markkinointi toteutetaan.	
3 § -----	Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
Jos markkinoinnissa tarjotaan alennuksia,	kuuta 20 .

Helsingissä 26 päivänä lokakuuta 2001

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Johannes Koskinen*